

Macůrek, Josef; Rejnuš, Miloš

Řemeslo a obchod

In: Macůrek, Josef; Rejnuš, Miloš. *České země a Slovensko ve století před Bílou horou : z dějin vztahů v oblasti zemědělství, řemesla, obchodu a vzájemné obrany*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1958, pp. 49-122

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118983>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

II.

ŘEMESLO A OBCHOD

Obsah: Dosavadní české a slovenské práce o řemesle i obchodu v českých zemích a na Slovensku v 16. a poč. 17. stol. — Cíl této studie. — Prameny. — Stav řemeslné výroby v českých zemích a na Slovensku. — Vzájemné souvislosti na poli řemeslné výroby. — Předpoklady a podmínky obchodních vztahů. — Překážky v rozvoji obchodu českých zemí se Slovenskem. — Obchodní cesty, různost vah, měř, mincí, instituce třicátníků. — Rozbor třicátkových seznamů žilinských z let 1529—37. — Rozbor třicátkových seznamů trnavských, holičských, šaštínských, bratislavských a stupavských z r. 1541. — Rozbor třicátkových seznamů trenčínských z let 1557—62. — Ráz těchto seznamů z hlediska účasti vrchností, poddaných a města na obchodu. — Zboží vyvážené a dovážené. — Účast řemeslníků a obchodníků na obchodě. — Jejich národnost. Obchod českých zemí a Slovenska ve světle korespondence meziměstské a některých městských knih. — Účast majitelů velkého pozemkového vlastnictví, — Účast přímých výrobců. — Účast měst, domácího a cizího živlu. — Ráz zboží dováženého a vyváženého. — Oláзка trhu a velikost zbožní směny. — Úloha úvěru. — Vývoj řemesla na té i druhé straně v pozadí vzájemných obchodních styků. — Otázka fluktuace obyvatelstva vlivem obchodního ruchu. — Závěr.

Dějiny řemesla a obchodu patří k těm stránkám české a slovenské historie, které jsou nejméně zpracovány a málo známy. Nemáme celkového obrazu, z něhož by bylo vidět vývoj českého i slovenského řemesla, vnitřního i zahraničního obchodu, ani dosti úsekových monografických studií, které by byly věnovány těmto problémům z této oblasti ekonomicko-společenského dění. Týká se to nejen celku, ale i doby 16. a poč. 17. stol., v níž (jak ukazuje novější bádání) rozvoj českého i slovenského řemesla a obchodu byl zvlášť zřejmý.

Z. Winter ve svých několika pracích a zejména v »Českém průmyslu a obchodu 16. stol.«¹⁾ užil mnoho cenného pramenného materiálu, který je roztroušen po mnoha českých archivech, a týká se zejména doby do poč. 16. stol. Jeho plán zpracovat soustavně dějiny českého městského obchodu až do doby bělohorské skutečně nebyl. Jeho posmrtně vydané dílo »Český průmysl a obchod 16. věku« má název, který neodpovídá vlastně obsahu. O obchodu v něm není soustavného pojednání. — Bohatší jsou Wintrovy časopisecké studie.²⁾ Ale ani ty nemohou podat ucelené představy o tom, kterými cestami šla výroba i směna produktů v českých zemích ve století před Bílou horou.

¹⁾ Z. Winter, Český průmysl a obchod v 16. stol., Praha 1913.

²⁾ Stati Z. Wintra, ČČM 1894, 1901, 1904.

K otázce vztahů Čech se Slovenskem na poli řemesla a obchodu nacházíme v řečené knižní Wintrově práci jen několik zmínek. Tak např. na straně 47 se dovidáme o jistých pražských a cizích ceších a podle cechovních artykulí pražského cechu uzdařského a rýmařského z r. 1601 se tam píše o článku, aby tovaryši k mistrovství nebyli přijímáni, »kteří by z pořádku jich českého, uherského a polského nebyli a při něm se nevyučili«. — Totéž se opakuje také v řádu z r. 1617 s dalším vysvětlením, že »čeládka, tovaryši a robenci mohou do měst českých, uherských a polských vandrovati a čeled z těch zemí že smí přicházeti do Čech«. — Na str. 341 v kapitole o »vandru« se píše: »Kam tovaryši měli po řemesle putovati, nebylo v 16. věku známo. Jsou zprávy, že chodili (z Prahy — pozn. aut.) na Moravu, do Němec, do Uher a do Polska.« — Na str. 359 v kapitole »Tovaryši« se vypráví o »řádu uzdařů a řemenářů pražských« z r. 1597 a připomíná se: »Jeví se tu vliv cizí. V obojím řemesle byli Poláci a mistři z Uher počtem značnějším.« — Posléze na str. 403 7. Winter píše k r. 1588 o kožešnickém tovaryši Andresovi z Trnavy.

Ve starší literatuře, která se týká moravských krajů a moravských měst, řemesla a obchodu na Moravě,³⁾ nacházíme o příslušných otázkách a zejména o vztazích českých zemí se Slovenskem v oblasti řemesla a obchodu jen nepatrné zmínky. Např. v Peřinkových »Dějínách města Kroměříže«, opírajících se především o materiál Státního archivu v Kroměříži, čteme k r. 1534 (na str. 468/9), že někteří řezníci kroměřížští byli dlužní za jatečné voly uherskému šlechtici Vavřincovi Miškovskému (158 zlatých) a že žádali biskupa Stanislava Thurza, aby věřiteli dopsal v tom smyslu, aby si poslal pro peníze. — K témuž roku (1534) čteme tam, že nějaké peníze za zboží dlužila kroměřížskému kupci Jiříkovi Trepčinskému Helena Baškayka z Beckova, vdova po Františku Banffym. — K roku 1556 čteme tamtéž (str. 333) o cestách obchodníků z Kroměříže do Uher, do Trenčína, Ilavy, Nového Mesta nad Váhom, Hlohovce a Skalice. Na trhu v Novém Městě nad Váhom byli např. provazníci, kde je obstavil trenčínský měšťan Andreáš Dyak proto, že mu byl dlužen za nějaké zboží kroměřížský měšťan Mátěj Táborek. Vše končilo tak, že olomoucký biskup Marek Khuen pohrozil Trenčínským, aby jejich obchodníci upustili od takových akcí, a naznačil, že »by mohl také jejich měšťany v Kroměříži stavovati«. — Tamtéž stojí k r. 1574 (str. 333), že Jiřík Kvasnička vzal do Uher na trh olej, ale v Novém Městě nad Váhom byl obstaven, ač chtěl třicátek zaplatit. — V monografii, týkající se dějin města Kroměříže v době

³⁾ Vlastivěda moravská (okres rožnovský, klobucký, vizovický). Ze starších městských monografií: *J. Čižmář*, Dějiny a paměti města Vizovic, Vizovice 1937, *Bretholz*, Geschichte der Stadt Brünn, 1901. — *W. Müller*, Geschichte der Hauptstadt Olmütz 1882. — *F. V. Peřinka*, Dějiny města Kroměříže I, 1913. — *V. Nešpor*, Dějiny města Olomouce atd.

olomouckého biskupa Stanislava Thurza,⁴⁾ se píše (na str. 227 k r. 1534) o listu biskupa Thurza, adresovaném hejtmantu na Trenčíně Gabrielu Krajcarovi, že by Jiřík Trenčínský (obchodník v Kroměříži) měl co činit s některými trenčínskými měšťany o zhanění na dobré pověsti, a žádal ho o pomoc, aby věc ta nebyla protahována. — K témuž roku se dovídáme tamtéž o výše uvedených kroměřížských řeznících a jejich dluhu na Slovensku. — Posléze tamtéž je připojena zpráva, že kroměřížský kupec Tomáš Gbur jezdil (v 30. letech 16. stol.) na jarmarky do Uher, kde byl oloupen. Později byl lupič poznán na trhu v Uherském Brodě a zjistilo se, že to byl poddaný pana Podmanického.

Jinak ve starší historické literatuře převládl názor, který stylisoval František Kameníček slovy:⁵⁾ »Styky obchodní mezi Moravou a Uhrami nebyly valné.« Takové názory se projeví i v nedávné diskusi vyznívající v ten smysl, že »trh mimo rámce panství byl na Moravě v 16. stol. nepatrný, a že stejně tomu bylo i se zahraničním obchodem na Moravě«.^{5a)}

V cestě novému poznání stojí zřejmě stará hypotéza Wintrova (přejímaná další odbornou literaturou), která mluví o úpadku českého řemesla (soukenictví) i obchodu (vývozu sukna) v 16. století.

Nové světlo na tyto otázky podal A. V. Florovskij, který psal ve své práci o exportu českého zboží na východní Evropy, a to zejména v 16. stol.⁶⁾ Ozvali se ještě jiní — Zdeněk Konečný,⁷⁾ František Graus,⁸⁾ J. Chylík,⁹⁾ J. Janáček¹⁰⁾ F. Kavka.¹¹⁾ Z. Konečný pojednal o vztazích česko-slovenských na poli obchodu na základě šaštínských třicátkových knih z r. 1541, získaných výzkumem budapeštského Zemského archivu (OL). Do jeho úvahy dostaly se jisté omyly, souvisící s tím, že byly chybně zařazeny některé fotokopie příslušného materiálu, a dále tím, že K. redukoval vývoz z Moravy na obilí, dobytek, kůže či kožešiny. Nepíše o řemesle a řemeslných výrobcích, které tvořily v 1. pol. 16. stol. nepochybně hlavní část vývozu z Moravy. — František Graus soustředil se na český obchod se sukem ve 14. a poč. 15. stol., J. Chylík pojednal namnoze jen obecně a v novější době o vývoji českého zahraničního obchodu,

⁴⁾ *F. V. Peřínka*, Kroměříž za doby biskupa Stanislava Tuřho, ČMM 1912, str. 215 a d.

⁵⁾ *Fr. Kameníček*, Moravské sněmy a sjezdy II, str. 406/7.

^{5a)} V diskusi u příležitosti diplomových prací na fil. fak. v Brně r. 1955.

⁶⁾ *A. V. Florovskij*, Česko-ruské obchodní styky v minulosti, Praha 1954.

⁷⁾ *Zd. Konečný*, Příspěvek k problematice moravsko-slovenských vztahů v 1. pol. 16. stol., ČMM 1952, str. 375.

⁸⁾ *Fr. Graus*, Český obchod se sukem ve 14. a poč. 15. stol., Praha 1950.

⁹⁾ *J. Chylík*, Vývoj zahraničního obchodu v našich zemích, Praha 1947.

¹⁰⁾ *J. Janáček*, Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, Praha 1955. Týž, České soukenictví v 16. stol., ČSČH 1956, str. 553 a d.

¹¹⁾ *Fr. Kavka*, Třídní struktura Českých Budějovic v 1. pol. 16. stol. Sborník hist. ČSAV IV 1956, týž, Obchod s českými a slovenskými textiliemi v rumunských zemích do poloviny 17. stol. Historický sborník V, Praha 1957.

J. Janáček se věnoval studiu obchodu města Prahy v 16. a poč. 17. stol., František Kavka se zabýval, opíraje se o celní seznamy sedmihradské, obchodním stykem českých zemí a Slovenska s prostředím rumunským a mimo to na základě budějovického archivu napsal cennou studii o dějinách výroby a společnosti v Č. Budějovicích.

Všechny jmenované práce zjistily vývoz českých řemeslných produktů (zejména sukna, nožů atd.) do východní a jihovýchodní Evropy. Jinak otázka našeho vnitřního trhu s nejbližším, tj. slovenským sousedstvím, objasněna ani jimi není.

Máme-li v té věci pokročit dále, třeba rozšířit archivní výzkum, třeba také problém řešit parciálně. Dnes již není téměř myslitelné, že by se někdo mohl odvážít, aby podal obraz veškerých dějin českého řemeslného a obchodního podnikání bez předchozích dílčích monografických studií. Neboť problematika výroby a směny zboží se nám jeví dnes mnohem složitější, než jak se na ně dívali dřívější badatelé. Třeba studovat vývoj postupně v jednotlivých střediscích českého řemesla i obchodu: v Čechách, na Moravě i ve Slezsku. Třeba jít také opačnou cestou a zjišťovat stopy českého vývozu za hranicemi a v zahraničním materiálu.

Pokusem o dílčí studium je práce J. Janáčka a Františka Kavky. Z hlediska styků česko-slovenských v oblasti řemesla a obchodu stýkáme se v nich s několikerým zjištěním. Např. Janáček v práci, která je budována jen na znalosti pražských archivů, týká se jen Prahy a jejího obchodu, píše o tom, jak přes Prahu převáželi cizinci zboží také dále do Německa i jinam, dotýká se (jen namátkou) také obchodu Čech se Slovenskem. Na str. 167 čteme: »Hovězí dobytek byl do Čech a na prvním místě do Prahy přiháněn po celé 16. stol. z ciziny, tj. z Polska a ze Slovenska. Všeobecně za nejkvalitnější byl pokládán dobytek uherský, na druhém místě polský. Teprve počátkem 17. stol. poklesl nápadně dovoz uherského dobytka. Podle register ungeltsu z r. 1597 slovenští dovozci přihnali sami 1591 volů, tj. 16 %, v letech 1615—19 tento příhon prodělal jisté změny (r. 1615 196 uherských volů, v letech 1616—17 318, v letech 1617—18 90, v letech 1618—19 70). Významným střediskem obchodu s uherským dobytkem v 16. stol. byly trhy v Hustopečích na Moravě. Pražané nakupovali na trzích v Hustopečích na Moravě již v 1. pol. 16. stol. od obchodníků z Trnavy i odjinud ze Slovenska a vedle Pražanů nakupovali v Hustopečích také obchodníci z jiných českých měst. V 1. polovině 16. stol. nakupovali Pražané na Moravě dobytek také v Uherském Brodě a v Brně. Nezachovala se nám však z té doby zpráva o tom, že by Slováci tehdy sami přiháněli dobytek až do Prahy. V 2. pol. 16. stol. dovoz uherského dobytka do Prahy všestranně zesílil. Vzrostl přímý dovoz Slováků do Prahy. Vedle dodavatelů slovenských a domácích dodávali do Prahy dobytek ve velkých množ-

stvích také obchodníci z Olomouce, Čáslavi atd. Ze slovenských dodavatelů dobytka do Prahy v 2. polovině 16. stol. měli obchodníci z Trnavy nad ostatními cizinci převahu. V letech 1587—91 měli v Praze pohledávky za dodaný hovězí dobytek ti trnavští obchodníci: Ondřej z Trnavy, Valentin Sekař, Michal a Vavřinec Vorošové, Koloman Benedikt, Jan Voroš, František Silafy, Ondřej Bryšenej, Pavel Golthan (str. 171 a d.). Vedle trnavských obchodníků dodávali v 2. polovině 16. stol. do Prahy dobytek obchodníci z Banské Bystrice, Galanty, Holiče, Kopčan, Nitry. Velká stáda uherského dobytka dodávali do Prahy také obchodníci z Olomouce: Wolf (před r. 1550), Faltin Porš (před r. 1584), Martin Brtník (Pejtner). Poptávka po koních byla v Čechách kryta částečně dovozem z Uher (str. 176). V 2. polovině 16. stol. je zpráva o dovozu koní z Trnavy. Sedláci z Moravy a západního Slovenska přiváželi až do Prahy ovoce (např. r. 1597, str. 196). Pokud jde o víno, bylo dovezeno do Prahy (str. 116) r. 1597 4491 věder uherského vína (tj. 52,2 % celkového dovozu), v letech 1616—18 172 věder (1,4 % dovozu), v letech 1616—18 ustoupilo uherské víno vínu moravskému. Nebylo to způsobeno podle J. poklesem obliby uherského vína, ale souviselo to s úpadkem obchodních styků Prahy se Slovenskem před vypuknutím českého povstání. Totéž se odráží také v obchodě s dobytkem.«

Pokud jde o Janáčkův článek »České soukenictví v 16. stol«, nacházíme tam (str. 583 a d.) z hlediska vztahů česko-slovenských tyto poznatky: V zachované knize královského třicátku, vybíraného r. 1537 ve Strečně, je poznamenáno zhořelecké sukno vedle sukna moravského, těšínského a žilinského mezi produkty přiváženými do středního Slovenska. Patrně i ostatní třicátkové knihy by ukázaly, že export laciného sukna do Uher nebyl úplně podložen. Také obchodní styky jihlavského obchodníka F. Riemera, který dodával do Uher v polovině 16. stol. sukno, nebo obchodní úspěchy jihlavské obchodní společnosti, která si našla na konci 16. stol. nové odbytiště v Uhrách a v Sedmíhradsku, navštědčují tomu, že silné omezení vývozu do Uher nemohlo být jedinou příčinou zmenšení odbytových možností výrobců laciného sukna. Litomyšlští obchodníci (tamtéž, str. 585) dodávali sukno do Uher.

Podle Františka Kavky, který koriguje starší (zejména Wintrovy) představy o domnělém úpadku soukenictví v českých zemích v 16. stol. a píše mimo jiné o exportu textilních výrobků z českých zemí i ze Slovenska do jihovýchodní Evropy, stalo se Sedmíhradsko, Moldavsko i Valašsko odbytištěm na sukno, nazývané v celních tarifech slovanské redakce sukнем českým, v tarifech latinské verze sukнем polským. Kavka píše jinak o suknu slezském (zhořeleckém, vratislavském) a jihlavském, které bylo levnější nežli jiná cizí sukna a mohlo proto získávat odbytiště daleko široko v jihovýchodní Evropě. Píše o klasickém českém exportním artiklu v jihovýchodní Evropě, totiž

o kloboucích. Mimo to v Kavkově studii o Českých Budějovicích se dovídáme o příhonu dobytka z Uher přes Budějovice do Prahy.

Ve slovenské historické literatuře, která stále neoplývá rozsáhlejšími pracemi o dějinách měst jakožto středisek řemesla a obchodu,¹²⁾ nacházíme o exportu zboží ze Slovenska do českých zemí či naopak v 16.—17. stol. jen ojedinelé poznámky. Tu lze citovat jména: A. Kavuljak,¹³⁾ D. Lehotská,¹⁴⁾ P. Horváth.¹⁵⁾

Např. A. Kavuljak se zastavil ve své práci o Lietavě (str. 167 a d.) při zprávě z r. 1539 o tom, jak úředník lietavského panství pod Žilinou »dal do Těšina na jarmark za dva postavy cukna 14 flor.« a dotkl se dalších obchodních styků mezi Lietavou a Těšinem na poč. 17. stol. Těšin se jeví v tom světle jako místo, kam ze Slovenska dojížděli na nákup rozličného zboží, zejména sukna. — P. Horváth zaznamenal nejen odbyt moravského sukna na slovenském východě (v Levoči), ale podal (ve své studii o obchodních stycích Levoče s Polskem) řadu cenných poznámek o funkci slovenských měst, o rozvoji řemesla a obchodu na Slovensku v 16. stol. a dotkl se na základě třicátkových levočských seznamů dovozu sukna a plátna z Moravy a Slezska na Slovensko.

Z maďarské literatury lze jmenovat kromě dvou povšechných publikací¹⁶⁾ zejména studii A. Pleidlovu, zjišťující obchodní cesty, které vedly z Uher přes české země ve středověku na západ,¹⁷⁾ a edici E. Lukiniche, v níž jsou otisknuty některé zprávy o dovozu zboží ze Slovenska na Moravu, v tom např. o příhonu ovcí (r. 1553), hovězího dobytka (r. 1558).¹⁸⁾

* * *

Úkolem této studie je rozšířit znalosti o vývoji řemesla i obchodu v českých zemích i na Slovensku, pokud se k těmto otázkám podařilo shromáždit několikaletým archivním studiem nové archivní prameny pro dobu 16. a poč. 17. stol. Jde o tyto otázky: 1. Jaké byly předpoklady rozvoje řemesla a obcho-

¹²⁾ Z této literatury citují: D. Lehotská, *Dejiny mesta Pezinku*, 1947. V. Jankovič, *Príspevok k dejinám nábož. reformácie v B. Bystrici*, SMS, 1938/39, týž, *Dejiny jezuitov v B. Bystrici*. Spisy fil. fak. v Bratislavě 1941, týž, *Banská Štiavnica v 16. st.* SMS, 1943. — J. Sátek, *Náboženské pomery v Skalici od reformácie do jozefinismu*, Trnava 1946. — Ivan Houděk, *Cechovnictvo na Slovensku*, Turč. Sv. Martin, 1943. — L. Šimonovič, *Z knih mesta Skalice 16. i 17. st.*, Linquica slovac 1941, III.

¹³⁾ A. Kavuljak, *Lietava*, Turč. Sv. Martin 1948.

¹⁴⁾ D. Lehotská, *Vývoj slovenskej society v Bratislave do konca 17. storočia*, Slovenská Bratislava II/3, 1950.

¹⁵⁾ P. Horváth, *Moravské sukno v Levoči v 2. pol. stor.* 16. ČMM 69, 1950, str. 322 a d. *Týž*, *Obchodné styky Levoče s Polskem v 2. pol. stor.* Hist. štúdie I, Bratislava 1955.

¹⁶⁾ *Magyarország vármegyei és városai*, zejména o stolici nitranské a bratislavské od r. 1898 a dále. — Cz. Ceizel, G. Nitra multja és a Nyitra vármegyei monographia, Nitra 1900. — *Tivadar Ortvay*, *Pozsony város története*, Budapest 1903.

du, zdali trh mimo rámec panství byl v 16. stol. (např. na Moravě, jak soudí někteří badatelé) nepatrný, 2. kdo obchodoval a jakým zbožím, 3. jakou úlohu tu měla vrchnost, město i poddaní, skuteční výrobci zboží, překupníci a obchodníci se zbožím, 4. které zboží bylo dovážené a vyvážené a jaké bylo jeho množství, ev. i cena, 5. které země měly přebytek v některých produktech, které produkty vyvážely a dovážely, 6. jakým změnám podléhal obchod jednotlivým zbožím, jaký byl jeho vzrůst i pokles a v které době, zda šlo o produkty domácí, české či slovenské, o zboží určené pro potřebu té či jiné strany, nebo o zboží transitní, určené pro potřebu jiných oblastí, 7. jaké vrstvě spotřebitelů bylo zboží určeno, kdo byli jeho uživatelé, 8. které české a které slovenské území mělo hlavní význam v obchodních vztazích česko-slovenských, 9. jakou funkci měl v českých zemích i na Slovensku v 16. a poč. 17. století zahraniční trh a zdali je pravdou (jak soudí někteří badatelé), že zahraniční trh byl v českých zemích v řečené době jen nepatrný; jakou úlohu měly české země i Slovensko ve středoevropském obchodě v 16. a poč. 17. stol., 10. jak a pokud se v česko-slovenských obchodních stycích v době předbělohorské rozvíjel obchodní kapitál, jakého byl rozsahu, pokud pronikal do sféry průmyslové či jiné, 11. jde o to zodpovědět také otázku, zdali periodisační mezník, který hledáme se zřením k vývoji ekonomicko-spoolečenském pro celonárodní dějiny (někdy v letech 1575—1580) se neprojevil také v obchodním styku českých zemí a Slovenska, 12. jde o to také, jakou úlohu měl obchodní živel, zejména měšťanstvo, věnující se obchodu v předvečer velkého protihabsburského povstání roku 1618—20, v jeho průběhu, účastnilo-li se přímo neb nepřímo revolučního hnutí či nikoliv, atd.

Poněvadž v mnoha případech směna zboží mezi prostřednictvím českým a slovenským a výroba byly nerozlučně spojeny, vnučuje se přímo otázka, co z vývoje předbělohorského obchodu českých zemí se Slovenskem můžeme soudit o české i slovenské výrobě, řemeslu a o celkovém hospodářsko-spoolečenském dění na té i druhé straně. Třeba se zamýšlet nejen nad strukturními vztahy mezi naší výrobou a naším obchodem, ale třeba vlastně napřed zjistit sféru výroby produktů a celé hospodářské dění, abychom pochopili vývoj obchodního podnikání, i když si musíme být vědomi toho, že věci nelze brát mechanicky a schematicky a i když vývoj obchodu se nemusí vždy plně shodovat s vývojem ve výrobě.

Buď jak buď, vnučuje se ten postup při této práci, že třeba napřed pojednat o výrobě, o druzích řemesel, o určení výrobků pro vnitřní, místní spotřebu a pro zahraniční trh, a teprve potom o otázkách obchodu. Tu půjde také o to, aby-

¹⁷⁾ A. Pleidel, *A nyugatra irányuló magyar külkereskedelem a közepkorban*, Budapest 1925 (ref. J. Machůrek v ČMM 1927, str. 378/9).

chom si uvědomili, která výroba tu i tam převažovala, jakou úlohu mělo tu i tam soukenictví, plátenictví, kovářství, železářství, potravinářství atd.

Je přirozené, uvážíme-li, že každá z řečených otázek by zasluhovala podrobné předběžné monografické propracování a samostatné studie, ať jde o země české či kraje slovenské, a to zvlášť podle jednotlivých oblastí, panství, měst a v rozličných dobách, že nebude možné podat ve všech naznačených otázkách ucelený a všestranný obraz: ať už jde o řemeslo či obchod. Je nutné omezit se zatím na zpracování pramenů shromážděných a naznačit cesty k dalšímu studiu, ať již jde o otázku řemesla či obchodu, jejich organizaci, platební styk, trhy atd.

Prameny užité v této části práce na základě dlouholetého výzkumu archivů českých, slovenských, maďarských i polských, jsou několikerého druhu. Jednotlivé řečené archivy poskytly materiál v různé míře. Např. z moravských archivů se o moravském městě a jeho funkci, ať již v řemesle, obchodě či jinak, dovídáme pro 16. a poč. 17. stol. jen velmi málo. Nicotné jsou zmínky o našem thematu v archivech brněnských a olomouckých. V archivu města Brna nacházíme v oddělení listů jen několik zmínek o úpravě obchodních styků s Uhrami.¹⁹⁾ V jiných archivech střední a východní Moravy, která byla (jak bude dále řečeno) z českých zemí nejvíce zapojena na obchod se Slovenskem, nacházíme (ať už v oddělení listů či v městských knihách) pouhé drobtý. Marně tu hledáme ve větším počtu obchodní korespondenci ze strany slovenských měst i majitelů jednotlivých panství. Zachovaly se tu jen ojedinělé jejich přípisy. Marně hledáme v moravských městech obchodní knihy. Pokud tyto jsou např. v Jihlavě a v Brně, nedávají v naší otázce mnoho.

Jiná je situace, pokud jde o korespondenci českých měst, šlechty a jejich úředníků ve slovenských archivech, v nichž se zachovaly pro 16. a poč. 17. stol. tu ve větší úplnosti (např. v městském archivu v Trnavě a v Trenčíně), tu v menší míře přípisy z českých zemí týkající se obchodních a jiných záležitostí. Ale ani povaha a stav těchto pramenů není ideální. Korespondence ta je neúplná a nemá protikorespondence na straně moravské, takže jsme informováni o řečených věcech jen z jedné pozice. Listy českých měst adresované městům slovenským jsou ve většině případů málomluvné. Česká města (a to nejvíce z Moravy) se v nich vesměs dožadují spravedlnosti ve sporných případech, žádají zaplacení dluhů, půjček, pohledávek, sporných nemovitostí, pozůstatostí a dědictví. Podstata sporů, které měly často dohru u městského práva, v listech těch vysvětlena nebývá. Vydává se v nich často jen určité svědomí a vyžaduje se spravedlnosti pro toho, kdo spor u městského práva na Slovensku vyřizoval.

¹⁹⁾ E. Lukinich, A Posmanini Podmaniczky család okleveltára, IV. sv., Budapest 1944 (viz můj referát *Bohemica* v maďarské historické literatuře v ČMM 1950).

Takto korespondence českých měst, posílaná do Žiliny, Trenčína, Trnavy, Skalice, Bratislavy, Banské Bystrice, Banské Štiavnice atd. ve stol. 16. a poč. 17., nemůže sama o sobě podat, ač má charakter takřka výlučně hospodářský, úplný obraz o vývoji a intenzitě hospodářských styků měst českých a slovenských. Totéž lze říci také o městských knihách slovenských měst, které se zachovaly pro 16. a poč. 17. stol. jen zčásti (např. v některých západoslovenských městech: Trnavě a Trenčíně), zatím co v protilehlých městech moravských a těšínských, jak již bylo řečeno, těchto pramenů většinou není. Uherský Brod např., jedno z nejdůležitějších moravských obchodních středisek, které mělo základní význam v transitzním obchodu směrem na Slovensko i do zemí českých, má pro 16. stol. městské knihy velmi kusé.

Pokud jde o korespondenci obchodního rázu, vyšlou z úředních míst, ať již českých či uherských nebo slovenských, není jí mnoho. Třeba sem zahrnout zejména korespondenci uherské komory, která je zachována v zemském archivu v Budapešti (OL, odd. Camera, Expeditiones, Literae ad Cameram exaratae), kde vedle listů císařských a moravských stavů, vedle přípisů rozličných moravských měst, majitelů moravského a slezského velkostatku či jejich úředníků, týkajících se zbožní směny (např. Jetřicha z Kunovic a na Brodě z roku 1578, Jana mladšího z Žerotína a na Břeclavě z r. 1580, města Olomouce z r. 1580, Jana Haugvice z Biskupic a na Chropyni z r. 1579, Mikuláše Karvinského z Karviné, maršálka knížectví těšínského, těšínského knížete z roku 1579, Jana Hlavsy z Liboslavi, kapitána Uherského Brodu z r. 1590 a 1591, Arkleba z Kunovic z r. 1594, města Holešova z r. 1622 atd.) jsou zejména cenné zprávy tzv. hansgrafa, tj. výběřčího tzv. třicátků z Hustopečí na Moravě, který podléhal pravomoci uherské komory a vybíral poplatky ze zboží, posílaného z Uher — Slovenska na cestě přes Hustopeče a Brno a měl občas své pomocníky také v některých jiných místech východní Moravy (např. v Hradišti, Brodě). — Tamtéž jsou také opisy listů trenčínského třicátníka, třicátníka těšínského (Michala Matyášovského), skalického, seznamy třicátníků působících na Moravě atd.

Důležitým pramenem pro poznání obchodního ruchu mezi českými zeměmi a Slovenskem 16. stol. jsou tzv. třicátková celní registra, která se zachovala z rozličných míst západního Slovenska: např. ze Žiliny, Trenčína, Trnavy, Šaštína, Stupavy a Bratislavy. Nejde tu o souvislou řadu záznamů, myslíme-li na poplatky za zboží přivážené i dovážené přes jmenovaná místa; jednotlivé seznamy se také svou hodnotou různí, ale přesto je možno učinit si z nich představu (jak bude ještě dále řečeno) o kupcích (případně formanech), o velikosti třicátku, o zboží dováženém, i přiváženém atd., i když připustíme, že mnozí obchodníci se často vyhnuli placení třicátku, šli po cestách, které třicátníky hlídané nebyly, a jejich zboží se tudíž v jejich seznamech neobjevilo.

Z jiných pramenů lze jmenovat moravské celozemské památky (např. desky zemské, památky sněmovní, olomoucké půhony), rozličné hospodářské instrukce (např. instrukci Jiřího Thurza z r. 1614, týkající se nákupu vína na Moravě).

* * *

I když dosavadní pramenná základna k poznání vývoje řemesla a obchodu v českých zemích i na Slovensku a jejich vzájemné souvislosti v 16. a poč. 17. stol. je neúplná, merezovitá, i když další heuristikou budou nepochybně získány nové prameny a nové pohledy na řečené otázky,²⁰) i když vývoj řemesla, postavení měst, jejich účast na produkci řemeslných výrobků i vývoji obchodu (ať už v českých zemích či na Slovensku) není pro dobu rozmachu feudalismu prozkoumaný, přece lze učinit z materiálů již přístupných a k této studii shromážděných jisté reální závěry a také některé postřehy teoretické povahy. Cenné představy lze si učinit o rozvoji domácí výroby podle obchodních obrátů, podle toho, zda vyvážené předměty měly povahu surovin či hotových výrobků.

V pramenech 16. a poč. 17. stol. se stýkáme s řadou řemesel v českých zemích (zejména na Moravě), jejichž výroba nebyla určena jen pro úzký okruh domácí, pro místní spotřebu, ale i pro dálkový obchod, mezi jiným také směrem na Slovensko. Z nich lze jmenovat: výrobu sukna, plátna, klobouků, železářství, kožešnictví, provaznictví, potravinářství, výrobu krámských věcí.²¹) Ve většině případů se tu projevila dělba práce mezi zemědělstvím a řemeslem, i když např. moravská města neměla v řečené době ráz výlučně řemeslnický či obchodní, ale zabývala se také zemědělstvím.

Pokud jde o Slovensko, a to především západní, byla tam, jak lze soudit zejména z rozličných záznamů o obratu zboží,²²) výroba zboží v době předbělohorské nepochybně méně vyspělá, méně produktivní a převládalo tam více zemědělství, naturální hospodářství či zpracování zemědělských produktů; jestliže tam byla některá odvětví řemeslné výroby, vyvíjela se vesměs (ostatně stejně jako i na Moravě) na stupni cechovní řemeslnické malovýroby. Jediným odvětvím, které se vymykalo z tehdejších převládajících forem řemeslné malovýroby na Slovensku, bylo důlní podnikání, které dosáhlo značného pokroku už na konci 15. stol.,^{22a}) ale jemuž chyběl v další době dostatek kapitálu a jemuž

¹⁹) J. Dřimal, Archiv města Brna, Brno 1956.

²⁰) J. Jirásek z Historického ústavu v Brně získal v Zemském archivu v Budapešti některé doplňky, pokud jde o zprávy třicátníků. Nejde tu o zprávy zásadního významu.

²¹) Viz dále.

²²) Viz dále.

^{22a}) J. Kühndel, Svetový význam slovenskej medi za Fuggerovcov. Hist. Č. V. Bratislava 1957, str. 40 a d.

nepřály dostatečně ani jiné poměry. Přesto že dolování drahých kovů (zlata a stříbra) v době přílivu cizího zlata i stříbra po objevení zámořského světa poněkud i na Slovensku pokleslo, přece vcelku toto dolování bylo v 16. stol. stále na výši. Ovšem i v této věci přicházela jistá pomoc z Moravy. Ukazuje na to několik skutečností. Už např. v r. 1494 jsou zprávy o jistém Zikmundu Charvátovi z Hradiště na Moravě, který pracoval v šachtách na stříbro na středním Slovensku.²³⁾ Jiné analogické zprávy jsou z r. 1525—26. Když roku 1526 bylo násilím potlačeno povstání slovenských baníků v Banské Bystrici,²⁴⁾ mnozí baníci se utekli na Moravu, do Meziříčí nad Bečvou, které jim poskytlo ochotně útulek. Horníky vedlo na Moravu asi nikoliv jen vědomí, že tam mají známé, ale i skutečnost, že mnozí z nich pocházeli z Moravy. Jinak bychom si nevysvětlili, že se jich Meziříčané tak srdečně ujali a že banskobystrického rychtáře, který se dostavil s některými banskobystrickými měšťany do Meziříčí, aby se domáhal vydání uprchlých, zajali. Analogickou zprávu o přesunu banských odborníků z českých zemí na Slovensko máme také k r. 1535, kdy se dovídáme o povolání důlního znalce z Jáchymova k výzkumu dolů v okolí Banské Bystrice.²⁵⁾ — Věci ty nelze ovšem hodnotit jednostranně, neboť jsou zase jiné případy, které ukazují, jak přičiněním několika členů slovenského rodu Thurzů došlo v první čtvrti 16. stol. ke značnému pokroku v důlním podnikání na Moravě a ve Slezsku.²⁶⁾

V otázce řemeslné výroby na území českém třeba dodat (namnoze na základě pramenů týkajících se vztahů českých zemí se Slovenskem) rovněž několik poznámek. Především lze říci, že o vrchnostenské zbožní výrobě není (aspoň na Moravě), s výjimkou piva a lihovin, žádných svědectví a zdá se tudíž, že se zbožní výroba řemesel soustřeďovala u nás mimo hospodářství feudálního majetku, na půdě příslušných cechů, zčásti také mimo ně. Např. textilní

²³⁾ Varsik, cit. ed. č. 257.

²⁴⁾ A. Göllnerová, Počátky reformace v Banské Bystrici „Bratislava“, IV. sv., str. 598. — G. Heckenast, Banskobystrické banické povstanie 1525—6, Hist. sbor. SABU II, 1954, str. 94 a d. — Viz též výše citované práce Petra Ratkoše.

²⁵⁾ R. 1535, 3. III., Ferdinand I. české komoře (StÚA Praha, odd. Varia, cizina, Uhry): Einforderung einer bergverständigen Person aus Joachimstal zu der Bergbeschau zu Neusohl in Ungarn.

²⁶⁾ A. Steinbeck, Geschichte des Schlesischen Bergbaues, Vratislav 1857. — K. Wutke, Studien über die Entwicklung des Bergregals in Schlesien, Berlin 1897, *týž*, Schlesiens Bergbau und Bergwesen, Urkunden 1138, 1528 (Cod. dipl. Siles., sv. XX., 1900). — J. Macůrek, Slezsko a jeho úloha ve vývoji česko-polských vztahů na přelomu 15. a 16. stol. (Česko-polský sborník vědeckých prací I, 1955, str. 223 a tam cit. lit.). — R. 1529, 27. II., Karel, vévoda münsterberský, uděluje Janu Thurzovi privilegium na dolování v horách Scheenwalde ve Slezsku a osvobozuje jej na 10 let od placení desátku (OL, ANR facs. 473, Nr. 16). — R. 1523 Ludvík II. uděluje olomouckému biskupovi Stanislavu Thurzovi právo těžit z hornin a rud, jaké se objevují na biskupských statcích (srv. F. V. Peřinka, Dějiny m. Kroměříže I, str. 128):

výroba byla v 16. stol. zřejmě zcela doménou řemeslnických cechů a vesnických tkalců. Velkostatek se podílel na výrobě sukna a plátna jen částečně a nepřímým způsobem, že zakládal a vlastnil valchy na úpravu sukna a že poddaní museli robotou sprádat přízi z konopí a ze lnu. Dokladů o nějakých plátenických manufakturách na Moravě před Bílou horou není. Manufakturní výroba se na Moravě v předbělohorském období zřejmě ještě nerozvinula.²⁷⁾ Poptávku po zboží na trhu vnitřním, na trhu vnějším, a to i ve styku se Slovenskem či s dalšími kraji, stačilo uspokojit řemeslo. Podmínky pro manufakturní výrobu se zřetelem k trhu měly se vytvořit nepochybně teprve později.

Než byl by omyl mluvit o malém rozsahu či úpadku soukenictví a plátenictví v českých zemích v době předbělohorské. Právě velký odbyt tohoto zboží pocházejícího z českých zemí ve střední, východní a jihovýchodní Evropě svědčí o opaku. Velký odbyt tohoto českého zboží na zahraničním trhu ukazuje na schopnosti i prosperitu řemeslné výroby v českých zemích i na to, že byla s to uspokojit poptávku domácí i vnější.

O stavu a činnosti moravských řemesel se poučujeme také ze zpráv o zboží, které bylo vyváženo na Slovensko,²⁸⁾ ze zmínek o recepci moravských cechovních řádů v prostředí slovenském,²⁹⁾ ze zpráv o příchodu lidí ze Slovenska do moravských cechů³⁰⁾ i z výuky, kterou tam v příslušném řemesle získávali.

Nebylo by ovšem správné mluvit o jednostranném vlivu cechovního řemesla českého (moravského) na slovenské řemeslo. Někdy tomu bylo také naopak. Jedno z nejstarších privilegií, které dostali soukeníci v Krásně u Mezi-

²⁷⁾ J. Válka v kandidátské práci Moravský velkostatek a jeho poddaní, Týž ve svých studiích o brodském panství v ČMM 1954 a d.

²⁸⁾ Viz dále.

²⁹⁾ R. 1590 zpráva z cechu sukenického v Trenčíně „cechmajstr a majstry cechu súkenického tenkého potvrzujú artikule, ktoré prevzali z artykulov súkeníkov z Uher. Brodu (SNM, odd. cechů inv. č. XVIV). — Tamtéž, artikule cechu remenárského v Trenčíně z r. 1619, gombarského v Trenčíně z r. 1636, hrnčiarského v Trnave z r. 1567. Jiné cechovní řády slovenské v archivu univerzitní knihovny v Budapešti. Srv. dále zmínky o tom, že v Trenčíně nebylo v cechovním shromáždění v 16. stol. přípustné mluvit „uhersky“, ale jen „slovensky“ nebo „moravsky“: *Holuby*, Materiály II, str. 641, A. *Horáková-Gašparíková*, Tisícročné Slovensko, str. 220, *Ivan Houdek*, citovaná kniha, tamtéž, zmínky o jiných cechovních řádech slovenských.

³⁰⁾ Přípovědní kniha učňů cechu řeznického v Uherském Brodě (okres. archiv v Bojkovicích BO ČR II, list 3). Téhož léta 1588 Matěj Valatý připověděl učedníka do cechu Petra Mýtných Starých z Dřítomí, list 5: Léta 1592 připověděl Jan Vlačh učedníka Jana z Kostolnej, list 4: Téhož léta 1593 Matěj Valatý připověděl do cechu Jana Ondřeja Jehlíkového z Dřítomí, list 7: téhož léta 1604 Jan Prchala připověděl učedníka do cechu Michala, Jiřika Svobodníkového z Dřítomí atd. — Registra k zapisování peněz kupovaných do cechu kožišnického v Uherském Brodě (okres. archiv v Bojkovicích, rkp. CE 28): R. 1587 položil Martin Trenčanský za duom 10 fl. R. 1611 připověděl se do cechu Mikuláš Uher Třebický. — Šumperský soukenický cech v Banské Štiavnici r. 1614 24/3 (MA B. Št.): popírá, že by odmítl vydat jistému Napvidrukovi rodný a výučný list.

říčí nad Bečvou v tom smyslu, »aby svým potřebám mohli sobě rámy dělati a stavěti okolo městečka«, spadá do roku 1498, kdy majitelem Krásna byl Petr hrabě ze Svatého Jiří a z Pezinku, který byl vlastně vydavatelem tohoto povolení.³¹⁾ — Jiní soukeníci na Moravě (např. ostravští) vděčili své privilegium z r. 1532, »aby svá sukna mohli též cejchovati a pečětiti, jakož v jiných městech se pečetují«, biskupovi Stanislavu Thurzovi.³²⁾ Totéž lze říci také o kroměřížském cechu řeznickém i o kovářském vyškovském cechu, které došly (r. 1534, 1537), svá privilegia též od biskupa Stanislava Thurza.³³⁾

Mnohé výrobky, které byly z českých zemí dodávány na Slovensko, nevznikly v prostředí cechů. Byly zpracovány jednotlivci, odborníky, zejména výrobky speciálního rázu, zpracování ušlechtilých kovů atd. Např. olomoucký kovář Martin byl vyhlédnut povážským magnátem Podmanickým k tomu, aby mu ulil pušky (děla).³⁴⁾ Brněnský hodinář Jäger se chystal vyrobit hodiny pro město Trnavu.³⁵⁾ Pražský odborník ve výrobě varhan Tabiáš Hanzel instaloval varhany ve Skalici,^{35a)} kde však svou práci pro náhlé úmrtí nedokončil.

V českých zemích, zejména na Moravě, byli hledáni také jiní jednotlivci, aby uplatnili své odborné znalosti ve slovenských městech. Např. měšťané trnavští hledali r. 1564 pro svou potřebu sládky a pivovarníka v Uherském Brodě.³⁶⁾ Olomoučtí měšťané a sladovníci byli okolo r. 1566 a potom znovu počátkem 17. stol. sládky v Banské Štiavnici.³⁷⁾ Brněnský měšťan provozoval své řemeslo v oboru zpracování mědi (okolo r. 1537) v Banské Bystrici.³⁸⁾

³¹⁾ R. 1498, 2. II., Petr hrabě od Sv. Jiří a z Pezinku soukeníkům v Krásně (StA Brno, Nová sb., Rožnov č. 356/8).

³²⁾ R. 1523, 13. VI., list Stanislava Thurza u J. Adamuse, sbírka listin města Ostravy I, č. 42.

³³⁾ F. V. Peřinka, Dějiny m. Kroměříže I, str. 327.

³⁴⁾ MA v Olomouci, rkp. č. 1, fol. 66.

³⁵⁾ R. 1515 město Brno Trnavě dává osvědčení, že hodinář Jäger sestrojil hodiny již v mnohých krajinách, a to vždy k obecné spokojenosti (MA Trnava).

^{35a)} R. 1619, 1. IX., Nové Město pražské městu Skalici (MA Skalice).

³⁶⁾ R. 1564 město Brod Trnavě slibuje nalézt sládky a pivovarníka a dodat do Trnavy (MA Trnava).

³⁷⁾ R. 1566 olomoucký měšťan Valenta byl sládkem ve Štiavnici (Olomouc B. Štiavnici r. 1566, MA B. Št.) — Felix Cesel a Jiří Ernst Banské Štiavnici r. 1608 (tamtéž), žádají o splacení dluhů, jinak se obrátí ke své vrchnosti; dluhy se týkají služeb při pivovaru městě B. Štiavnici ve výši 12 fl. 62 d., 13 fl. 7 d., na něž mají potvrzení od městského písaře a od pivovarního písaře. — R. 1611, 24. IX., Arnošt Girg, měšťák a sladovník olomoucký, Banské Štiavnici, upomíná o mzdě za práci v štiavnickém městském pivovaru r. 1606 (tamtéž).

³⁸⁾ R. 1537, 25. I., Jan z Lichtenštejna a na Mikulově rychtáři banskobystrickému o Vítu „kupferschmiedovi“, spoluměšťanu brněnském, který jistý čas provozoval své řemeslo v B. Bystrici (MA v B. B.).

V Olomouci a snad také v Praze byl hledám počátkem 17. stol. typograf pro potřeby povážského magnáta Jiřího Thurza.³⁹⁾

Byly také opačné cesty. Např. trnavský kovář Jiří Kovarčič, který zakoupil kovářské náčiní v Hradišti, měl se tam na nátlak hradištské městské rady usadit a provozovat své kovářské řemeslo.⁴⁰⁾ Teprve na svou novou žádost směl odjet s kovářským náčiním na Slovensko do Trnavy a tam založit si živnost.

Další poznatky o vývoji a stavu řemesla v českých zemích a na Slovensku v době předbělohorské lze naznačit na pokračí úvahy o zboží směně.

* * *

Máme-li pojednat v pozadí této přirozeně jen obecné úvahy o vývoji řemesla i řemeslné výroby v českých zemích a na Slovensku, o směně či prodeji zboží, třeba se dotknout soudobého obchodního ruchu ve střední Evropě. Tu lze říci asi toto: Byla-li druhá polovina 15. stol. a první polovina 16. stol. dobou velkých přesunů evropských obchodních cest, třeba říci, že středoevropský obchod byl dotčen novými zámořskými objevy — aspoň v první polovině 16. stol. — jen málo,⁴¹⁾ a že české země i Slovensko stály tehdy, pokud obchodovaly s cizinou, především se svými sousedy, stranou hlavních obchodních žil. Pokud tu i tam nastaly změny, měly tyto změny své příčiny ve středoevropských poměrech. Vývoj obchodu byl tu ovlivňován především stoupající vnitřní poptávkou po zboží domácího původu či domácí výroby. Překupnický obchod některými produkty překračoval ovšem místní hranice. Týkalo se to zvláště odvětví potravinářského, jehož zboží bylo posíláno bez ohledu na hranice zemí daleko široko. Ale i některé jiné zboží, např. slovenská měď, bylo dopravováno po rozličných cestách na západ i na sever.

S druhé strany dotkl se středoevropského obchodu 16. stol. nepochybně dost citelně zábor rozsáhlého středoevropského území Turky: nikoliv v tom smyslu, že by okupace ta obchodní ruch v Podunají (a to zejména ve styku českých zemí a Slovenska) oslabil, nýbrž právě naopak. Důležitá slovenská města tureckým vpádem postižena nebyla. Trnava nabyla právě tehdy nové důležitosti a přitahovala víc nežli jindy obchodníky z blízkého i dalekého okolí, v tom také ze zemí českých. Důležitá obchodní cesta vedoucí z Bratislavy do Vídně byla zachována a přes střední i východní Slovensko bylo možno posílat řemeslné produkty (např. plátno, sukno, klobouky) daleko až do rumunských

³⁹⁾ R. 1617 Alexander Sozovský, kaplan, Thurzovi, sehnat typografa bude těžké, zvláště v Olomouci; pokusí se o to v Praze (SNM Thurzo).

⁴⁰⁾ R. 1538, 19. VII. a 1. VIII., Hradiště Trnavé (Varsik, cit. ed. č. 98—101).

⁴¹⁾ *Bedřich Mendel*, *Hospodářský vývoj Evropy*, Praha 1948. — Viz dále cit. práce *J. Macúrka*, *J. Janáčka*, *P. Horvátha* a *A. Florovského*.

zemí a východní Evropy. Mimo to potřeba neustálé obrany na slovensko-tureckých hranicích vyžadovala si plynulé a stále dodávky zboží rozličného druhu z českých zemí na půdu slovenskou. Z těchto důvodů mohl se obchodní ruch mezi zeměmi českými a slovenskými rozvíjet v době předbělohorské více a všestranněji nežli kdy předtím.

Nešlo tu o interní vnitřní obchodní ruch. I když české země a Uhry-Slovensko byly spojeny pod vládou Habsburků v jistý celek, přece si podržely v 16. a poč. 17. stol. naprostou interní samosprávu, sledovaly vlastní zahraniční politiku a byly od sebe odděleny jasnými hranicemi, jaké byly ostatně také mezi zeměmi českými a rakouskými, mezi Uhrami a zeměmi rakouskými. Tu i tam byly analogické možnosti obchodního styku, který v případě českém a slovenském měl ovšem zvláštní předpoklady.

S druhé strany však se právě tomuto obchodnímu ruchu, který šel po cestách ustálených takřka od středověku, stavělo mnoho překážek. Byly tu např. obtíže při přepravě zboží, nejistota na cestách,⁴²⁾ nebezpečí loupeží zejména v horských terénech, konkurence jednotlivých vrchností a uzavřenost jednotlivých feudálních majetků, přemíra mýt a cel při přechodu z jednoho feudálního majetku na druhý, osvobození vrchnosti při převozu zboží pro vlastní feudální potřebu při přejezdu z jedné země do druhé,⁴³⁾ nedostatky úprav

⁴²⁾ K r. 1513 Brod Trnavě, žádá vydat majetek, který byl zabrán Uherskobrodským na svobodné cestě (Varsik, cit. ed. č. 18). — Stížnost Trenčína městu Hradišti na oloupení Jana Zetika (v listu města Hradišti z konce 16. stol. v MA Trnava): — R. 1580 púhon Bernarta z Žerotína, pána na Meziříčf, na Zdeňka Kavku Říčanského (StA Brno, púhony olom.), že „léta 1579 Janovi Součkovi a Ondřejovi Bohatému z Meziříčí poddaným kúže hovězí i jinej náklad, kterýž Martin, syn Václava Brtného z Hradce a Jiřík, syn nebožtíka Matouše Němce z Krhové, poddaní moji, na dvou vozích z království uherského vezli, ve vsi své Střílném na svobodné cestě Janovi fojtu Střelenskému, poddanému svému, s pomocníky jeho, s vozy pobratí dopustil a toho těm lidem poddaným mým napravití nechce“ . . ., že »r. 1579 Martinovi fojtu z Léskovce lidi poddané mé Martina, syna Jana Kolínka z Meziříčí, a Jiřika, syna Křiškova z Zašové, kteří z království uherského po živnosti své zase domů jeli a na vozech náklady vezli, na svobodné cestě je vzítí a do vězení bez příčiny vsaditi dopustil“. — R. 1615 brodský poddaný Vít Perníkář, jinak zvaný Vejvoda, byl okraden ve Skalici o zboží 400 zl. (Fridrich z Kounice a na Brodě městu Skalici r. 1615, 2. VII., ve StA Brno, Nová sb. č. 514/11). — K r. 1543, 25. VIII., stížnost Fabiána Uhra, obchodníka dobyt看em a trnavského měšťana, městu Trnavě (Varsik, cit. ed. č. 162), že se nevrací do Trnavy tak dlouho proto (list píše z Hustopečí na Moravě), poněvadž „drábí a služební velikou škodu na dobytku mém, kteréhož drahně mám, mně škody veliké nepřestávají činití, berou mocí atd.“ — K r. 1545, 28. V.: Jan a Rafael z Podmanína a na Bystrici, B. Štiavnici, o tom, že Mikuláš Kostka přepadá a olupuje kupce jedoucí z horních měst do Slezska (MA B. Štiavnice).

⁴³⁾ O nárocích budatínských Suneku, že smějí vozit svobodně zboží sloužící k vlastní potřebě, r. 1568 Rafael těšínskému knížeti Václavovi sděluje, že svobody ty třicátníci nemíní uznati a poukazují, že je to ke škodě městu. (StA Opava, král. úř. 22/4a). — O analogických nárocích hospodářské instrukci Jiřího Thurza nákupcím vlna, vyslaným na Moravu r. 1614, viz J. Macůrek, K otázce . . ., str. 81/2.

obchodních smluv, nedostatek financí, přílišné předlužení a časté užívání úvěru, vymáhání pohledávek pomocí tzv. obstavování jiných obchodníků na rozličných trzích a místech Moravy či Slovenska, hrozby obstavkou ze strany jednotlivých obchodníků, měst, jednotlivých měšťanů, jejich vrchností a dokonce i zemských vlád,⁴⁴⁾ občasně zákazy vývozu některého zboží (např. obilí) z Moravy na Slovensko, konkurence a spory jednotlivých měst (např. Trnavy, usilující o to, aby obchod z Moravy nešel dále za Trnavu — tím si Trnava chtěla ponechat další přesun zboží ve své moci),⁴⁵⁾ častý výskyt nepravé mince,⁴⁷⁾ rozdíly ve vahách i měřácích, spory o to, jak prodávat a podle jakých měř a váh,⁴⁸⁾ přemíra dluhů při obchodních transakcích,⁴⁹⁾ spory i sváry při pozůstalostech,⁵⁰⁾ spory na pohraničí,⁵¹⁾ svízele při vyclívání zboží převáženého z Moravy či ze Slovenska. — V cestu se stavěla i instituce tzv. třicátníků, která měla podle prvních plánů vnést do obchodního ruchu mezi Moravou a Slovenskem

⁴⁴⁾ O zákazích vyvážeti obilí z Moravy k r. 1531 (St.A Brno, pam. sněm.). „Trh aby byl svobodný. Kdo by ale z cizozemců chtěl kupovati obilí, ten musí něco jiného na ten trh přivéztí, jinak mu koupě nebude povolena.“ — Tamtéž k témuž roku: Obilí nesmí být prodáváno ze země. Kdo by byl přistižen, bude mu odebráno a bude potrestán. Analogický zákaz k r. 1536 (tamtéž). — Stejně r. 1551, 4. IX., moravský hejtman Václav z Ludanic moravským stavům oznamuje, že podle patentů krále Ferdinanda se smí obilí z Moravy vyvážet (pro velkou neúrodou) jen k potřebám dvora ve Vídni a do Uher potřebám vojska bojujícího s Turky (StA Brno, Nová sb. č. 687/33).

⁴⁵⁾ Z některých takových „obstavek“, např. z r. 1543, 27. VIII. v listu města Trnavy moravskému hejtmanu; má zakročit u pána Čejkovic, aby propustil dobytek (v ceně 3000 fl.) Ambrože Šanta z Trnavy, obstavěných v Čejkovicích kupcem z Uher. Brodu Petrem Uhrem (Varšik, cit. ed. č. 163). — K r. 1554 Jetřich z Kunovic a na Brodě B. Štiavnici ve věci obstavky mistra Honza, zlatníka z Uher. Brodu (MA B. Štiavnice). — R. 1555 Brod Trenčínu ve věci obstavění Jana Michálova z Brodu v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1556 zpráva o tom, že kroměřížští provazníci byli obstavěni trenčínským měšťanem Andreášem Dyákem v Novém Městě nad Váhom (StA Kroměříž, kop.). — K r. 1563, 5. VI., Kateřina z Vlčnova a na Brumově Trenčínským o propuštění poddaných svého pána z obstavky v Trenčíně (MA Trenčín) atd.

⁴⁶⁾ Viz o tom zmínky v listech adresovaných do Trnavy (MA Trnava).

⁴⁷⁾ Např. k r. 1537 zmínka o tom, že služebník Mikuláše Vršateckého z Pováží byl postižen s falešnou mincí v Meziříčí (Archiv český XX, str. 54/55). — K r. 1612, 24. I., olomoucký biskup městu Prešovu ve věci uvěznění Kašpara Rotha pro falešnou mincí v Olomouci (StA Kroměříž, kop.).

⁴⁸⁾ Viz dále.

⁴⁹⁾ Viz dále.

⁵⁰⁾ Viz kap. I.

⁵¹⁾ K otázce vlivů třenic pohraničních na obchodní ruch, např. k r. 1580, Zdeněk Říčanský Kavka císaři o ukrutnostech Telekesyho, který svými přehmaty ničí obchod mezi Moravou a Uhrami, zejména s Púchovem; připomíná, že týž okradl kupce z Košic a že činí nemalou újmu třicátkům (StÚA, Morava). — K r. 1583, 3. XI., o analogické věci E. Forgách z Bytče těšínské kněžně v souvislosti s pohraničními spory těšínsko-slovenskými (StA Opava, odd. král. úřad 22/4a).

jistý řád, ale nakonec spíše škodila, když třicátníci vymáhali příliš velké dávky ve prospěch státní pokladny, příliš zasahovali do obchodních záležitostí a dopouštěli se přehmatů při tom,⁵²⁾ takže část obchodníků volila často nelegální cesty a nelegální prostředky při přepravě zboží z jedné strany na druhou.

Třeba se tu více dotknout, pokud jde o naznačené překážky, aspoň některých věcí, zejména obtíží na cestách, otázky měř a váh, vyclívání zboží, funkce i činnosti tzv. třicátníků.

Obchodní cesty mezi zeměmi českými a slovenskými⁵³⁾ se ustálily již ve středověku, podobně jako cesty vedoucí z českých zemí do Rakous a do Polska. Na severovýchodě to byla důležitá přímá i transitní cesta přes Jablunkov, již užívali lidé bližších i vzdálenějších slovenských oblastí, obyvatelé středoslovenských bánských měst a z druhé strany obchodníci jdoucí ze středního a dolního Slezska. Tu se dopravovalo zboží jdoucí dále směrem do Němec a do Polska, zejména do Krakova, Toruně a k Baltickému moři, odkud zase toutéž cestou šel dovoz ryb, herynků atd. Na středním moravsko-slovenském pohraničí důležitou úlohu v obchodním styku měl průsmyk Lyský a Vlárský, vedle nichž se užívalo (v souvislosti s rozvojem horské kolonizace na moravsko-slovenském pohraničí 16.—17. stol.) ještě jiných vedlejších cest. Na jihovýchodě byla to cesta jdoucí z Veselí či Strážnice na Myjavu a Trnavu, z Hodonína na Šaštín, Trnavu a Bratislavu. — Tu i tam nešlo ovšem o upravené dráhy, ale o cesty vyžadující na pocestných značné námahy i obětí, zejména když vezli s sebou často příliš velké náklady zboží.

Pokud jde o míry a váhy, byla situace tu i tam složitá.⁵⁴⁾ Nikde nebylo v té věci jednotnosti. Na Slovensku např. téměř každý kraj a každé větší město mělo své vlastní míry a váhy. Jednotlivé jednotky nebyly nikde pevné. Sukno přicházelo na Slovensko v tzv. balech, při čemž bal sukna obsahoval zpravidla 25 postavů (petia, stamen), někdy také více. Postav, který byl nejběžnější mírou všech tkanin, nebyl pevně stanoven, měnil se podle místa a času. Obvykle měřil 30—40 loktů, někdy více, někdy méně. Přitom délka loktu nebyla všude jednotná. Podle žilinských třicátek z 20.—30. let 16. stol. bylo těšinské sukno, které přicházelo na Slovensko, počítáno na tzv. koně, tj. zase jiné jednotky při měření tkanin. — Kovy byly udávány v prostředí slovenském obvykle v centech, které měly v 16. stol. váhu asi 65 kg. Mimo to

⁵²⁾ Z četných přehmatů třicátníků např. k r. 1580 zmínka o tom v listu Jana mladšího ze Žerotína (1580, 21. VII., vydaném v Břeclavě), že jeho poddaný nakoupil kůže na Slovensku, zaplatil třicátek, přes to byl třicátníkem zadržen a zboží mu bylo odňato (OL, Camera, Exaratae).

⁵³⁾ O obchodních cestách viz citovanou práci *Pleidlovu a A. Gardonyi*, *A felső Magyarországi kereskedelmi útjai a középkorban*, Budapest 1908.

⁵⁴⁾ *A. Kavuljak*, *Staré pozemkové miery*, Hist. sbor. M. S. 1943. *P. Horváth*, citované studie. — Mimo to zejména práce *A. Húščavovy*, jako např. „Prispevok k dejinam vývinu mier na Slovensku. Historické štúdie, 1955.

se stýkáme v pramenech s tzv. kameny (lapis), jimiž se vážily zejména kořeniny, jejichž množství bylo však někdy udáváno také v librách a v jednotkách zvaných »pondus«. V librách byla vážena také bavlna, cukr, rýže. Šafrán byl počítán podle tzv. tabulí (tabula croci). — Obilí bylo měřeno na lukna. Švestky, které tvořily důležitý díl slovenského exportu, se měřily na gbely, chmel na maldry (v žilinských třicátcích uvádí se také vantuch chmele). Z dutých měr se užívalo také džberů zvaných tuna, jimiž se měřilo množství přivážených ryb. V sudech (acones) se dováželo či vyváželo víno, v hrncích (urna) drahé cizí víno, olivový olej atd. Také obsah těchto měr se velmi různil a určit jejich vzájemný vztah je často velmi těžké. — Při dovozu železných výrobků (nožů, kos, kosáků) se udával obyčejně počet kusů nebo tucty. Na tucty byly počítány také dovážené kožešiny, výrobky textilního průmyslu, zejména šaty (pepla, tella) a klobouky (pilei), vydělávané kůže a měděné výrobky. Při zboží nezpracovaném a přiváženém ve velkém množství se cena zboží zpravidla neudávala a třicátek se platil, zejména když obchodník vezl různé zboží, hromadně.

Také na Moravě a ve Slezsku vládly v 16. a poč. 17. stol. váhy a míry rozličné.⁵⁵⁾ Mnohé z nich se sice blížily slovenským, mnohé se s nimi rozcházely.

Moravským obchodníkům působilo jistě potíže, když se na nich po přechodu slovenských hranic žádalo, aby »na lokty, váhy a míry v království uherském nařízené statky a handle prodávali a kupovali«. Jistě právem se např. kupci z Uherského Brodu z r. 1593 domáhali, aby jim v té věci nebyly činěny překážky.⁵⁶⁾

Otázka platů ze zboží, mýta a cla byly zase dost složité.⁵⁷⁾ Na Moravě

⁵⁵⁾ A. Sedláček, Paměti a doklady o staročeských mírách a váhách. Praha 1923. — Týž, Rejstřík jmenný a věcný k . . . , sest. A. L. Krejčík, Praha 1933.

⁵⁶⁾ R. 1593, 24. II.: Uherský Brod Trnavě, prost, aby kupci z Brodu nemuseli prodávat podle loktů, váh a měr uherských (MA Trnava).

⁵⁷⁾ O českém celnictví viz J. Jireček, Celnictví české za 16. stol., ČM 1867, V. Pešák, Dějiny české komory od roku 1527. Sbor. arch. min. vnitra III, r. 1930. O clech a mýtech na Moravě též Fr. Matějka, MZD III, str. 776, 806. — Z pramenů o mýtech na Moravě lze ještě připojiti: R. 1590, 8. II., biskup olomoucký úředníku vyškovskému (StA Kroměříž, kop.): „Učinili nám psaní kapitola z Prešpurka, že poddaní jejich vezouce víno z Uher skrz Vyškov do Sliska, kdy zase zpátkem jeli, zpravivše mejto, což z vozu spravedlivě přišlo, oznámili mejtnému vyškovskému, že ku potřebě svej vlastní také některý kus plátna vezú. Dovědouce se na něm, jestli také z toho co dáti mají, mejtný pak jim oznámil, že z takových věcí nic se nedává a tak jich pryč pustil. Na ráno pak, nevědí z jakých příčin, týž mejtný přišel a jim 15 kusů plátna vzal. Žádajíc nás, aby jim takové plátno zase navráceno bylo, jakž tomu všemu z příležitostného psaní jejich obšírněji vyrozumíš, i poručím, že jich s tím mejtným vyslyšíš, bylo-li by tak, jak oni praví, že se mejtnému opověděli a on jim oznámil, že se s takový věcí nic nedává, tehdy takové vzaté plátno, ať se jim všechno zase navrátí. Pakli by co jiného v tom bylo a voni

i na západním Slovensku existovala síť mýtních stanic na jednotlivých feudálních majetcích. Obchodník musel, nežli se dostal k zemským hranicím, projít těmito mýtními strážci, jejichž výběřčí byli často příliš tvrdí: Nejen z ohledu na zájmy své vrchnosti, ale proto, že mýta byla často pronajímána židům, kteří hleděli vyždímat z pronajatých mýtních stanic co nejvíc. — Hranici moravsko-slovenskou i těšinsko-slovenskou projížděl potom obchodník volně. Nové poplatky jej čekaly teprve až přijel do některých měst v Pováží (Žiliny, Trenčín, Trnavy, Skalice, Šaštína, Stupavy) na straně slovenské, do Hustopečí u Brna, event. do některých míst na jihovýchodní Moravě (Hradiště, Brodu), kde jistí celní úředníci občas dleli, do Těšína ve Slezsku. Tu i tam šlo o tzv. třicátníky (*tricesimatores*, zvané v Hustopečích *hansgráfy*), kteří vybírali třicátky ve prospěch královské komory či nájemců třicátkových stanic ze zboží dováženého i vyváženého.

Vznik instituce třicátníků na Slovensku spadá již do konce 15. stol. Podle zákona z roku 1494 se stala místem třicátníků Orava s filiálkou v Oravském Podzámku a Trstenné, dále Trenčín s filiálkami ve Skalici, Žilině, Bystrici, Novém Městě nad Váhom, Trnavě, Bratislava s filiálkami v Šaštíně, Stupavě a Senici. Vlastní rozvoj třicátkových stanic na Pováží spadá však až do doby dvacátých let 16. stol., kdy vybírání celních poplatků tu i tam strhli do svých rukou místní majitelé velkého pozemkového vlastnictví: v Žilině Kostkové, v Trnavě a Trenčíně Thurzové, ve Skalici Pernštejnové atd. Záhy vybírání třicátku stalo se panovníkovým regálem a instituce třicátníků byla podřízena správě uherské komory. To se týkalo také výběřčího třicátku na zboží dovážené ze Slovenska, který dlel na Moravě v Hustopečích a nazýval se *hansgráfem* (od slov. *Hansa* — spolek, *gráf* — soudce).

Instituce *hansgráfa*, známá v Rakousích (ve Vídni) už od 12. stol. a založená tam za účelem řešení sporů mezi kupci i kupujícími a se zřetelem k doзору nad vybíráním cla z dováženého uherského dobytka, rozvinuvší se také v jiných střediscích každé rakouské země (např. v Linci, Štýrském Hradci) počátkem 16. stol.,⁵⁸⁾ dostala se s příchodem Habsburků do českých zemí také na Moravu, kde král Ferdinand hleděl pomocí této instituce upravit ve svůj

mejšto projedouc, je slušně propadli, tehdy vždy, aby nějak milostivě s nimi naloženo a to plátno jim na větším díle navraceno bylo, spokojili, přimluv pánuov svehch užítí mohli a my také tím více zaneprázdnování nebyli a kněz děkan vyškovský nech týž kapitole jménem svehm, jak ta věc sama v sobě a že na přimluvu jejich takové propadené a vzaté plátno se jim na díle navracuje." — R. 1612, 5. III., o mýtech na panství strážnickém Karel z Žerotína Jiřímu Thurzovi (OL, Thurzo, Reg. II): „Na strážnickém panství nebyla zřízena žádná nová mýta a skaličtí obchodníci si zbytečně stěžují." — K r. 1614, 24. XI., instrukce Jiřího Thurza nákupcím vína vyslaným na Moravu a připsi majitelům panství strážnického, ostrovského, brodského, aby „propuštění byli bez mýta". (SNM, odd. AOZ. fasc. 155, viz *J. Macůrek*, K otázce, str. 81 a d.)

⁵⁸⁾ *Chr. D'Elvert*, Zur österreichischen Verwaltungsgeschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder, Brno 1880.

prospěch finanční poměry. K pokusům o zřízení třicátkového úřadu v Hustopečích nedošlo teprve r. 1550 (jak soudí d'Elvert), nýbrž už, jak svědčí listy uherské komory, k r. 1528, kdy podle sdělení uherské komory, adresovaného na Moravu, Ferdinand I. pověřil Jiřího Mosera dozorem nad vybíráním třicátků na Moravě a požádal moravského zemského hejtmana o informace týkající se výběrčích třicátků.⁶⁰⁾ Ovšem skutečné zahájení činnosti hustopečského třicátníka spadá teprve k polovině 16. stol. a prvá zpráva o jeho působení je teprve v »Řádu a nařízení pro třicátníky v Hustopečích«, vydaném ve Vídni 9. října r. 1548⁶¹⁾ a v oznámení zaslaném Ferdinandem I. moravským stavům z téže doby, jímž byli pověřeni dozorem nad příhonem dobytka i zboží ze Slovenska na Moravu hned tři úředníci (Matěj Ernsteler, Dominik Herman, Hanuš Švarc).⁶²⁾

Více o činnosti hustopečských třicátníků, kteří narazili již krátce po svém příchodu na Moravu na princip osvobození moravských feudálů při nákupu dobytka za hranicemi bez povinnosti platit třicátka,⁶³⁾ se dovidáme v 60.—80. letech 16. stol. z korespondence vedené mezi třicátníky a uherskou komorou. Jde tu o zprávy o úřední funkci hustopečských třicátníků, o výnosu třicátků, o poměru třicátníků k místnímu obyvatelstvu,⁶⁴⁾ o činnosti jejich pomocníků v Hradišti, v Brodě a ve Strážnici⁶⁵⁾, i o obchodních, kteří se pohybovali na hlídaných cestách a o jejich zboží.^{65a)} Mezi významnějšími obchodníky, kteří se objevují v těchto zprávách, byli zejména Jiří Kořistka z Meziříčí nad Bečvou, Wolfgang Hermansperger z Olomouce, František Mezey z Uherského

⁵⁹⁾ Tamtéž.

⁶⁰⁾ R. 1528, 30. III., Ferdinand I. moravskému hejtmanu a nejvyšším stavovským úředníkům (OL, Camera, resolutions).

⁶¹⁾ „Řád“ v jazyku českém v StÚA v Praze, předpisy, Uhry.

⁶²⁾ Viz pozn. 58.

⁶³⁾ R. 1552, 11. VI., Maxmilián II. povoluje Jaroslavovi z Pernštejna nákup 50 volů v Uhrách bez zaplacení třicátků (OL, Camera, Resoluciones).

⁶⁴⁾ R. 1576, 5. X., z Hustopečí Melchior Prunner, výběrčí třicátků na Moravě, uherské komoře, posílá seznam přijatých peněz, a to 400 zl. za rok 1576. Vysvětluje potíže spojené s vykonáváním úřadu na Moravě (OL, Camera, Exaratae). — R. 1577 měšťané hustopečtí uherské komoře, žádají, aby byli zbaveni ručitelství za Melchiora Prunnera, zemřelého výběrčího na Moravě, protože jim hrozí úpadek a bída. — R. 1571, 23. I., uherská komora Hustopečím sděluje, že výběrčí třicátků je nemocen, takže se nemůže dostavit k svému procesnímu řízení do Bratislavy. Jde o spor vzniklý pro zabavení volů prodávaných mimo trh (tamtéž).

⁶⁵⁾ R. 1567, 29. X., uherská komora měšťanům Hradiště (ad cives oppidi Rhadisthie), žádá o pohostinství a pomoc pro výběrčího třicátků, který se v Hradišti bude zdržovat (OL, Camera, Resoluciones). — R. 1570, 3. I., uherská komora císaři, žádá, aby nařídil Janovi z Žerotína, aby dovolil pomocníkům královského úředníka ubytovat se ve Strážnici, kde by pomáhal při zabavování kontrabandu (OL, Camera, expeditiones).

^{65a)} Stovky listů uherské komory císaři, výběrčím třicátků na Moravě, jejich pomocníkům, zprávy třicátníků, adresované uherské komoře v 2. pol. 16. stol. (OL, Camera).

Brodu.⁶⁶⁾ Dosti četné jsou také informace o přímé účasti poddaných v obchodě. Jménem se např. připomíná poddaný Jetřicha z Kunovic, který prodával r. 1571 pšenici v Novém Městě nad Váhom, kde mu byla povážskými třicátníky zabavena.⁶⁷⁾ Z poddaných západního Slovenska se výslovně uvádí sedlák Matyáš Homolička, poddaný Pavla Czobora, Mikuláš Štěrba, poddaný Mikuláše Lorientiho, Matěj Plachý z Velké Súče, kteří se snažili prodat na Moravě dobytek.⁶⁸⁾ — Mezi zbožím, které bylo podle těchže zpráv vyváženo z Moravy, se objevuje sukno a obilí, mezi zbožím, pocházejícím ze Slovenska, zejména dobytek. — Pokud jde o trhy na Moravě, jsou v těchže pramenech zmínky o trzích v sídle moravských hansgráfů, tj. v Hustopečích a mimo to v Brodě. — Rozsah obchodu byl podle těchže pramenů v mnohých případech dosti velký. Tak např. olomoucký obchodník dodal na Slovensko sukno v ceně 1725 zl. a za tutéž cenu měl beze cla vyvézt na Moravu přes Hlohovec dobytek. Šlo (nepochybně pro nedostatek hotových peněz ze strany kupujících) o obchod výměnný.⁶⁹⁾

Když okolo r. 1588 bylo vybírání třicátků na Moravě z dobytka hnaného z Uher a z Polska císařem Rudolfem II. zrušeno,⁷¹⁾ zanikl tím důležitý pramen informací, který dosud byl o obchodních vztazích moravsko-slovenských. Jistý obrat nastal po obnovení třicátkového úřadu na Moravě r. 1612, kdy se zase dovídáme (ovšem neúplně) o účtech a výkazích třicátníků, kteří působili v Hustopečích,⁷²⁾ a zároveň o nevládném poměru majitelů moravského

⁶⁶⁾ R. 1567, 13. X., Jiří Kořistka z Meziříčí v listu uherské komory adresovaném moravskému třicátníku (OL Regesta tricesimatorum). — R. 1565, 21. VI., Wolfgang Hermansperger z Olomouce (tamtéž). — R. 1563 Frant. Mezey, měšťan v Uherském Brodě, o jeho obchodu na Povází (tamtéž).

⁶⁷⁾ R. 1571, 23. IV., list uherské komory v OL, Regesta trices.

⁶⁸⁾ R. 1570, 3. I. a 2. X., přípis uherské komory, v níž zmínka o Matyášovi Homolíkovi, sedláku a poddaném Pavla Czobora na Holiči, a o tom, že prodával voly na Moravě, kde mu byly zabaveny (OL, Reg. trices.). — R. 1571 Mik. Štěrba se pokoušel převést voly na Moravu (tamtéž). — R. 1565, 26. IV., podle listu uherské komoře ze strany úředníka trenčanského zámku Matěj Plachý z Velké Súče prodával r. 1565 koně v Uherském Brodě (tamtéž).

⁶⁹⁾ O vývozu sukna na Slovensko zejména ve zprávě týkající se Wolfganga Hermanspergera z Olomouce ve věci prodeje sukna v ceně 1725 zl. (r. 1565), o vývozu pšenice moravským sedlákem r. 1571 viz pozn. 68. — Vývoz volů ze Slovenska ve zprávě týkající se olomouckého obchodníka z r. 1565.

⁷⁰⁾ O trzích v Hustopečích k r. 1563 v relaci uherské komoře české r. 1563, 19. III. (tamtéž).

⁷¹⁾ D'Elvert, cit. čl.

⁷²⁾ Např. r. 1612, 6. X., výběrčí třicátků na Moravě, uherské komoře, posílá účty a výkazy. Sám se nemůže dostavit na trh, který se právě koná (OL, Camera, Doczy). — R. 1614 byl výběrčím třicátků v Hustopečích Valentin Duchay (OL, Camera, exaratae).

velkostatku k tomu, aby přenesli část své působnosti na jejich území.⁷³⁾ — Třicátníci či jejich pomocníci se jeví zřejmě nevhodným činitelem feudální vrchnosti, která (stejně jako jejich poddaní) měla zájem o volný obchodní styk se Slovenskem a pokládá třicátníky za orgány nevítané.^{73a)}

Jestliže za těchto okolností zprávy o existenci a činnosti třicátníků na Moravě v druhém desetiletí 17. stol. vysychají, dovidáme se v téže době (i krátce předtím) o působení třicátníků v Těšíně. Prvé zprávy o třicátníku úřadujícím v Těšíně pocházejí už z 90. let 16. stol.,⁷⁴⁾ více jich však spadá až do prvního a druhého desetiletí 17. stol. Třicátníkem těšínským byl v té době Michal Matyášovský, svým původem, zdá se, Slovák.⁷⁵⁾

* * *

Zprávy o třicátnících a třicátcích na Pováží spadají, jak již bylo řečeno, už do konce 20. let 16. stol. a nejrannější z nich se zachovaly, pokud ukazuje dosavadní výzkum, ze Žiliny (v letech 1529—1537).⁷⁶⁾ Jiné třicátcové údaje

⁷³⁾ R. 1615, 6. X., zpráva třicátníka z Hustopečí Františka Rabase o tom, že majitel Uherského Brodu Kounic nechce trpět v Brodě žádné pomocníky výběřčího třicátků, takže se tito musí zdržovat na Slovensku (ve Skalici) a tím vzniká značná škoda pokladně uherské komory. Třicátník žádá o zákrok uherské komory, když stížnost u moravského zemského hejtmána byla marná (OL, Camera, exaratae). — R. 1616, 4. IV., Jiří Rodský, pomocník výběřčího třicátku na Moravě, uherské komoře: Bedřich z Kounic mu odmítá poskytnout pobyt v Uherském Brodě (Hunnobrodæ), takže nemá žádného pevného sídla. Žádá o propuštění ze svého úřadu (tamtéž).

^{73a)} R. 1586, 26. IV., Ondřej Balaša, majitel panství na středním Pováží, stěžoval si na púchovský třicátcový úřad, poněvadž prý překáží obchodu s Moravou (OL, odd. Balassa, fasc. 8).

⁷⁴⁾ R. 1590, 12. XI., Jan Hlavsa z Liboslavě, kapitán uherskobrodský, uherské komoře. Stěžuje si, že na něm žádá peníze slezský třicátník za koně poslané na Moravu. Z těch však třicátek byl zaplacen a třicátník si neprávem stěžuje na jeho poddané (OL, Camera, exaratae). — R. 1591, 25. III., Arkleb z Kunovic a na Brodě uherské komoře ve věci sporu o peníze za koně, který vznikl mezi Zdeňkem Bořitou a slezským třicátníkem Janem (tamtéž). — R. 1592, 30. IX., Sebastián Lubomirski, kastelán malopolský z Nowého Targu, uherské komoře (polsky), stěžuje si na těšínského třicátníka, že jeho poddanému Tomášovi, šoltysovi Chocholowskému po-brali jeho sluhové peníze i zboží, ačkoliv řádně zaplatil třicátek za koupené berany (tamtéž).

⁷⁵⁾ R. 1595, 23. IV., výběřčí třicátků z Těšína Michal Matyášovský uherské komoře, hájí se z nařčení jiných třicátníků, že koupil koně propadlé jako kontraband. Dopis komory předal panu Sunekovi, který odmítá připustit výběřčího třicátků na své území. Informuje o nedovoleném obchodu dobyt看 mezi Těšínskem a Polskem (tamtéž). — Řada listů téhož Michala Matyášovského, adresovaná Jiřímu Thurzovi z Těšína r. 1608 a 1616, v nichž se Matyášovský nazývá „perceptor schædarum in Silesia“, se týká více politických zpráv (tamtéž). — K téže osobě: r. 1611, 9. IX., Adam Václav, kníže těšínský, uherské komoře, sděluje, že na její přípis ve věci jmenování výběřčího třicátků v knížectví těšínském bude moci dát odpověď až po svém příjezdu (tamtéž). — R. 1615, 12. VIII., Adam Václav Jiřímu Thurzovi, oznamuje, že k němu posílá vladýku Michala Matyášovského z Důlních Matyášovic, „věrného našeho milého v některých zprávách“ (OL, Thurzo, Reg. VI.). — R. 1615, 8. I., týž téměř v analogické věci (SNM, Thurzo).

⁷⁶⁾ Žilinské třicátky v SNM, odd. Revay, fasc. 94.

16. stol. pocházejí z Trnavy, Šaštína, Holiče, Stupav (z r. 1541),⁷⁷⁾ jiné z Trenčína (z let 1557/1562).⁷⁸⁾

Analysujeme tyto seznamy z hlediska rozvoje obchodu mezi zeměmi českými a Slovenskem. Předem třeba říci, že je nutno přihlídnout ke každému uvedenému seznamu zvlášť. Neboť se týkají vesměs různé doby, jiné oblasti či jiné cesty, které se užívalo v pohraničním styku.

* * *

Pokud jde o nejstarší třicátky, tj. žilinské (z r. 1529, 1530, 1531, 1532, 1533, 1537), které jsou sepsány vesměs latinsky (jen tu a tam jsou také některá slovanská slova, např. sýruov, poslední třicátek z r. 1537 je celý český), jsou to seznamy zboží, které bylo přiváženo ve jmenovaných letech do Žiliny; k tomu jsou připojeny velikosti celních poplatků. Vcelku jde o 1015 zápisů, z nichž se týká 428 Moravy i Slezska (+ 1 z Čech), tj. 42 % všech zápisů. To ukazuje nejlépe na přínos Moravy i Slezska v dovozu do Žiliny ve jmenované době. — Podle výkazů byl nejrušnější styk, jak bylo vzhledem k důležité jablunkovské cestě vcelku přirozené, mezi Těšínskem a Žilinou, a z těšínských měst zejména mezi Jablunkovem a Žilinou. Z jiných těšínských míst jsou v seznamech často uváděny: Těšín a Vendryně, ojedinele Frývald, Bystřice za Jablunkovem a Frýdek, z mimotěšínských slezských měst zejména Vratislav. — Z moravských měst měla převahu města východomoravská: Meziříčí nad Bečvou, Kroměříž, zčásti i Prostějov. Zdali jejich obchodníci užívali při cestě do Žiliny dráhy jablunkovské, či šli na Slovensko přímo z Moravy, ze seznamů nevyplývá. Ale pravděpodobnější je možnost prvá.

Mezi obchodníky se objevují nejčastěji tato jména: a) z Jablunkova Mošna, Miloch, Gebastis, Prehybacz (Prehybach), Duostor, Kudla, Dobiáš, Krčmář, Dlabač, Šoltys, Kysler (Gisler), Cantor, Paček, b) z Vratislavi Rechmboch, Balzar, Bosl, c) z Meziříčí nad Bečvou Tomek (Tomáš), Matuš, Machů (Mach), Martin, Prokeš, Michal Bartoš, Písecký, Barta, Kořistka, Daněk, Matuš Bumbal, Vaněk, Jičinský, Ondřej, d) z Kroměříže Franta Němček, Tomáš Kbur (Gbur), e) z Prostějova Jan.

Ve většině případů šlo o obchodníky z povolání, z nichž někteří se věnovali prodeji speciálního zboží (např. sukna, plátna, ryby), jiní dováželi do Žiliny různé druhy zboží (látky i potraviny zároveň). Platí to zejména o meziříčském obchodníku Kořistkovi, který přivážel do Žiliny (např. r. 1531): norimberské baly sukna, moravská sukna, moravské klobouky a nože a vedle

⁷⁷⁾ Třicátky trnavské, šaštínské, skalické, bratislavské, stupavské z r. 1541 (OL, muzeum Törzsanyag).

⁷⁸⁾ Třicátky trenčínské z let 1557—62, MA Trenčín.

toho rozličné druhy ovoce cizího (fiky a mandle) a chemikálie (vitriol) atd.⁷⁹⁾ Převažovaly-li v dovozu jablunkovských obchodníků ryby, slanečky a hrubá sukna,⁸⁰⁾ byly charakteristické pro vřatislavské obchodníky především drahé

⁷⁹⁾ Žilinský třídátek z r. 1531, cit. m.: a) regestrum a festo circumcissionis domini 1531... Korzystka de Mezyrzycz ballam norberg. 1, piper cent. ½, salitrii cent. 6, alumen cent. 2, duolcz petias 30, res varias flor. 60. — Tamtéž feria IV post Letare: Korzystka de Mezyrzycz olive tunnas 6, ficus tunnam 1, una paesa c. ½, stamina moravicalia 33, pileos 800, duolcz petias 10... Regestum a festo anunciationis b. Mariae virg. a. 1531: Mathus Bumbal et Korzystka de eadem (Mezyrzycz) salitrii c. 28, cultellos vascilum 1, lardi vas 1, tamtéž feria VI ante Georgii Korzystka de eadem vitriolii tria vasa, zinziber c. 1, mandli c. 1 ½.

⁸⁰⁾ Např. v seznamu z r. 1537 psaném česky: Léta Páně 1537 v sobotu po sv. Lucii znamená se příjem třídátek pod Strejnem skrze Mikuláše Figlu: legát z Frýtku od 1½ koně sukna těšínského fl. Andrýs z Jablunkova od 8 třetiníkuo živých ryb a od 4 beček vína fl. 5, d. 20 solvit, Gebastis z Jablunkova od 13 toní ryb slaných, od 2 toní herinkuo, na 1½ koně plátina hrubého fl. 2., d. 70 solvit, Nemček z Kromerýže od 2½ koně sukna hrubého, od 5 koní plátina bielského hrubého, na ½ koně tenkého, od slaných ryb toně 1, od 13 fl. rúšek brněných, idem od 1½ koně sukna a od rúšek lonského fl. 7, d. 2 datum, ještě mi dlužen na to d. 70, Gryngeel Mates z Těšina od 4 toní ryb slaných, na ½ koně plátina 75 d., Tomáš z Jablunkova od 3 třetiníkuo ryb živých 60 d. solvit, Tobiáš z Jablunkova od 4 třetiníkuo ryb živých 80. d. solvit, Štěpán z Těšina od 2 třetiníkuo ryb živých, od 4 toní ryb slaných fl. 1, d. 8 solvit, Šimon z Vraclavi od bale gerlicez fl. 1 solvit, Idem Šimon ještě prvních dlužen, co mu Matyáš zase poslal fl. 4. — Znamená se příjem třídátek, kterýž já mám vybírati od neděla ante Thome 1537: Dominico die ante Thome apostoli Gisler z Jablunkova od 2 třetiníkuo ryb živých d. 40 solvit, eo die (feria III ante Thome apostolů) Tomáš z Jablunkova Milochuo od 2 polubečí vína d. 90 solvit. Feria IV ante Thome Tobiáš z Jablunkova od 4 polubečí vína fl. L, d. 80 solvit, Eo die Gebastis z Jablunkova od 4 koní plátina bielského hrubého, od 6 toní ryb slaných, od 1½ koně sukna moravského fl. 3, d. 70 solvit, Eo die Paczek z Jablunkova od 3 třetiníkuo živých ryb d. 60 solvit, Feria V ante Thome Andrýs z Jablunkova od 2 třetiníkuo slaných ryb, od 7 toní slaných ryb, od 4 třetiníkuo ryb živých, od 2½ koně plátina bielského hrubého, od 3 postavů sukna těšínského hrubého fl. 3, d. 13, Eo die Philip Mošna z Bystrycze za Jablunkovem od 5 toní slaných ryb d. 60, Sabatho ante Natalis Christi Štěphanko z Těšina od 1 třetiníka živých ryb, od 1 toní slaných ryb, od 1 toní klatých ryb d. 50 solvit, Dominico die ante Natalis Christi Tomáš z Jablunkova od 1 třetiníka slaných ryb, od 9 toní slaných ryb, od 2 třetiníkuo živých ryb fl. 2, In vigilia Nativitalis Christi Tobiáš z Jablunkova od 2 třetiníkuo živých ryb d. 80, Eo die Grysler z Jablunkova od 2 třetiníkuo živých ryb r. 40 solvit, Eo die Paczek z Jablunkova od 1 polubečí a od druhého suda menšího, od polubečí vína 86 d. solvit, In festo Natalis Christi Andrej z Mezyříčí sukeník od 2 postavů sukna moravského, sukna hrubého d. 15 solvit, Feria VI in festo Innocentium martyrum Štěphanko a Korbel z Těšina od 2 třetiníkuo živých ryb d. 40 solvit, Eo die (sabbato inter Octavas Nativitatis Christi) Joannes Schenwis de Wratislavia od 50 fl. křámských věcí fl. 1, d. 35 dt., ještě mi dlužen fl. 1, d. 25, Dominico die inter Octavas Nativitatis Christi Tobiáš a Tomáš z Jablunkova od 6 polubečí vína fl. 2, d. 80, Feria VI post circumcissionis Domini Andrýs z Jablunkova od 3 třetiníkuo živých ryb, od 10 toní slaných ryb, od ½ vantucha chmele, fl. 1, d. 40, Eo die Gebastis z Jablunkova od 12 toní slaných ryb, od 1 tony oleje, od 1 tony kuchrechtu, od 2 postavů sukna těšínského hrubého fl. 2 solvit, Eo die Paczek z Jablunkova od 1 třetiníka živých ryb, od 3 toní herinkuo, od 2 koní plátina bielského hrubého fl. 1, d. 85 solvit, Eo die Jiřík Klobúčník z Těšina od 3½ fl. klobúkuo d. 12 solvit, Sabatho ante Trium regum Štěphanko z Těšina od 2 třetiníkuo živých ryb, od

látky.⁸¹⁾ Obchodníci z Moravy dováželi ponejvíce moravské sukno, plátno, klobouky i nože (stamina moravica, pileos, cultellos).⁸²⁾

1 tony slaných ryb, od 3 postavů sukna těšínského d. 80 solvit, Eo die Korbel z Těšína od 10 toní slaných ryb, od 1 tony kuchrechtu, od 10 zlatých nožů, od 1 koně suken frýdeckých hrubých fl. 2 d. 70 solvit. In die Trium regum Grysler z Jablunkova od 3 třetiníkuo živých ryb 57 d. solvit, Eo die [feria IV post Trium regum] Jan Krčmář z Vondřiny od 2 třetiníkuo živých ryb, od 1 tony slaných ryb 54 d. solvit, Feria VI post Trium renum Tobiáš z Jablunkova od 2 třetiníkuo živých ryb, od 2 toní slaných ryb d. 75, Eo die Gebastis z Jablunkova od 3 polubečí vína fl. 1, d. 40 solvit, Eo die Štěpanko z Těšína od 4 polubečí vína fl. 1, d. 80, Eo die [feria II post Octavas Trium regum] Paček z Jablunkova od 2 třetiníkuo živých ryb, od 5 toní slaných ryb fl. 1 solvit, Feria V sequenti die Andrys z Jablunkova od 4 třetiníkuo živých ryb, od 5 toní slaných ryb, fl. 1, d. 40, Feria VI sequenti die Gebastis z Jablunkova od 2 toní oleje, od 5 toní slaných ryb, od 5 postavů sukna těšínského fl. 1, d. 38, Eo die Michno Krawz(?) z Těšína od 1 třetiníka slaných ryb d. 50, Eo die Nemček z Kroměříže od 35 postavů moravského, od 1200 stanuo klobukuo husařských, od 25 fl. rúšek brněných. Znamená exitus z peněz třícátčkových, které k rukám mým přišly 1538. Feria IV ante Thome dal sem Tomášovi z Jablunkova za papíř a za vosk co z Bán(?) přinesl, fl. 1, d. 26.

⁸¹⁾ K r. 1530 [Reglstrum a festo circumcisonis Dominice 1530]: Simon de Vratislavia ballas gerlicz 7, achissi simplicis ballam, puczpach stamina 10, bursas flor. 20, salmone 18... Sabato ante Valentini Simon de Vratislavia fliw. t. 16. — Reglstrum a festo s. Galli: Franciscus Rechmboch de Vratislavia piper c. 1½, zinziber c. 1½. — Reglstrum a festo Pentecosten Simon de Vratislavia ger. ballas 5, Nurnberg. ballas duas, achissi simplicis ballam 1, purpur. stamina 7. Reglstrum tricesime Solnensis a festo s. Galli 1531: Martinus de Vratislavia allecis tunnas 20, res chartaceas flor. 20. — Eodem Franc. Rechmboch de Vratislavia allecis tunnas 3, anquillarum tunnas 2, in uno vaso res diversas flor. 15, lindissi petias 4, in altero vase et res diversas. — Franc. Rechmboch de Vratislavia ger. ballas 3, lindissi petias 16, integras lidissi petias 5, purpur. petias 2½, barchani petias 7, serici flor. 28, allecis tunnas 5, anquillarum tunnas 2 atd.

⁸²⁾ K r. 1529: Thomek de Mezryzyc stamina moravicalia..., Franta de Kromierzyc stamina moravicalia 15, olei t. 15. — R. 1530: Thomas de Mezryzyc stamina moravicalia 14, Mathuss Machu de Mezryzyc croci talenta octo, Barthoss de Mezryzyc stamina moravicalia 35, Tomas de Mezryzyc, stamina moravicalia 43, Martinus de Mezryzyc stamina moravicalia 23, Johannes de Prostiow pileos flor. 10, cultellos flor. 10, Mathus Machu de Mezryzyc piper c. 1, zinziber c. 1, croci talenta 7, cariafol talenta 7. A. 1530 feria III post Valentini Kbur Thomass de Kromierzyc cultellos fl. 60. — A. 1530 a festo s. Galli: Prokess de Mezryzyc stamina moravicalia 8, Michal de Mezryzyc panni moravicalis stamina 11, pileos 1, cultellos flor. 10, Barthoss de eadem stamina moravicalia 17, Michael de Mezryzyc stamina moravicalia 30, cultellos flor. 10, Bartha de Mezryzyc allecis tunnas 12, allecis tunnas 9. — A. 1530 a festo Pentecosten: Barthoss de Mezryzyc stamina moravicalia 15, Johannes de Prostiow pileos fl. 20, telam al. eq. ½, moravicalia stamina 12. — Feria IV post festum Anne Kbur Thomas de Kromierzyc bissi ballas 2, cultellos flor. 20, nugullos flor. 80, textas flor. 70, minus 2, Mathule et Bryganth de eadem pileos 2200, stamina moravicalia 73. — A. 1531 a festo circumcisonis domini anni 1531: Bartha de Mezryzyc pisces salsos ternaria 2, allecis tunnas 4, piper c. 1, Bartha de Mezryzyc allecis tunnas 12. — Feria III Carnispimii Korzyska de Mezryzyc ballam Norberg. 1, piper c. 1½, salitrii c. 6, alumen c. 2, duolcz petias 30, res varias flor. 60. — Feria VI post letare Korzyska de Mezryzyc olive tunnas 6, ficus tunnam 1, una passa c. ½, stamina moravicalia 33, pileos 800, duolcz petias 10. — Mezyříčským za pět postavů sukna pánu J. Mti fl. 33. — A. 1531 [a festo anunciationis b. Marie virg.]: Girzik Danek de Mezryzyc

Kromě obchodníků z povolání se v žilinských seznamech objevují také přímí výrobci: např. soukeník Ondřej z Meziříčí, který proclil v Žilině dva postavy sukna moravského, a kloboučník Jiřík z Těšína, který toho roku proclil v Žilině klobouky.⁸³⁾

Všimneme-li si podrobněji zboží, jaké bylo do Žiliny v letech 1529—37 přiváženo, lze jmenovat pokud jde o Těšínsko, z něhož přicházelo nejvíce zboží, tyto druhy: hrubé sukno těšínské, frýdecké, moravské i německé, hrubé a tenké plátno (bílské), klobouky, vydělané volské kůže, živé ryby, slané ryby, slaninu, chmel, pšenici, máslo, koření, pivo a dokonce i víno.⁸⁴⁾ Tu a tam se uvádí také tzv. krámské zboží. — Vratislav dodávala drahé látky, vesměs cizí, drahé koření, papír, též něco klobouků a rozličné krámské věci.⁸⁵⁾ Šlo o zboží, které bylo určeno pro vysokou aristokracii, která byla obvykle především zákazníkem drahých látek. — Z Moravy, která jinak byla oddělena od Žiliny pásem beskydských vrchů a Javorníků, bylo dodáváno do Žiliny méně zboží nežli ze Slezska, ale přesto i tak je přísun moravského zboží značný. Z jednotlivých druhů zboží moravského původu lze jmenovat: moravské sukno, rouška brněnská, klobouky, nože, sklo, zpracovanou kůži, krámské věci, železo, z potravin: slaninu, olej, slané ryby, koření, oříšky atd.⁸⁶⁾ Konkrétně přicházelo např. a) z Meziříčí moravské sukno, klobouky, krámské zboží, koření (šafrán), ryby, jižní ovoce (fíky, mandle), slanina, chemikálie, atd., b) z Kroměříže moravské sukno, nože, plátno bílé, klobouky, hrubé sukno, šafrán, oříšky atd., c) z Prostějova klobouky, moravské sukno, šaty, nože. — Množství zboží přivezeného z Moravy bylo v některých případech značné.

panni ger. ballas 12, Bartha de Mezyrzycz telam al. eq. ½, lardos 74, ger. ballam 1, Tomas de Mezyrzycz stamina moravicalia 50, salitrii c. 14, Mahuss Bumbal et Korzystka de eadem salitrii c. 28, cultellos vascillum 1, lardi vas 1, Korzystka de eadem vitriolií tria vasa, zinziber c. 1, mandli c. 1½, Pisecky de Mezyrzycz stamina moravicalia 7. — A. 1532 [a festo circumcissionis domini] Kbur Thomas de Kromierzyz croci talenta 18, Thomas de Mezyrzycz panni moravicalis petias 21, Korzystka de Mezyrzycz panni moravicalis petias 21, Korzystka de Mezyrzycz czwick ballam unam, vas unum de rebus institorialibus, Waninek de eadem pileos flor. 5, Bartha de Mezyrzycz stamina moravicalia 14, Girzik Iczinsky de eadem stamina moravicalia 17. — A. 1532 [a festo Annuntiationis b. virginis]: Nenczek de Kromierzyz cuttes bovinas 75, Korzystka de Mezyrzycz stamina moravicalia 60, piper c. 1½, skla truhlice, Mathuss Mach de Mezyrzycz pilea vas 4, stamina moravicalia 16, ger. ballas 2, piper c. 1½, Mathus de Mezyrzycz stamina moravicalia 3, Thomas Kbur de Kromeryz stamina moravicalia 32, Ičinsky Girzik stamina moravicalia 18. — A. 1533 [a festo circumcissionis domini] Vitus aut Baccus de Kromierzyz stamina moravicalia 7, pepla flor. 60, cuttes bovinas 30, ferri cent. 2, olei tunnas 7.

⁸³⁾ Viz žilinské třicátky z r. 1537 v pozn. č. 80.

⁸⁴⁾ Cit. žilinské třicátky.

⁸⁵⁾ Viz pozn. 81.

⁸⁶⁾ Viz pozn. 82.

Tak např. r. 1530 bylo přivezeno z Kroměříže 2200 klobouků. — Jako zboží, které bylo přivezeno do Žiliny z Čech, označuje se v jednom pouze případě rouška (velamina).⁸⁷⁾

* * *

Analysujeme-li třicátkové seznamy z r. 1541, které se týkají obchodu vedeného přes Trnavu, Skalici, Stupavu, Senici, Holič a Bratislavu směrem na Moravu, a to výlučně jen ze strany slovenské, nikoliv naopak,⁸⁸⁾ dovidáme se o řadě obchodníků, kteří pocházeli z některých míst východní Moravy a účastnili se obchodního ruchu se západním Slovenskem. Nacházíme tu zprávy o obchodnících slovenských a posléze o předmětech vývozu ze západního Slovenska na Moravu. Vidíme, že obchodovala nejen královská města (například Olomouc, Brno, Jihlava, Hradiště), ale i města poddanská (Brod, Kroměříž, Meziříčí). Více nežli 20 moravských měst či obcí bylo v obchodním styku se Slovenskem.

V třicátkových seznamech trnavských (z r. 1541) se objevují mezi moravskými a slezskými (event. i českými) obchodníky tato jména: a) z Vratislavi Zikmund Limber, b) z Nivnice Petr Lešák, Mikuláš Kobel, Václav Gabriel, Jan Lasický, Pavel Antal, c) z Brodu Honik, Mikuláš, Mikuláš Janovec, Martin Mušík, Jan Šašek, d) ze Strážnice Jan Semtinský, e) z Hodonína Sylka, f) z Hradiště František Vaněk, g) z Klobuk Jan Klobučník, h) z Meziříčí nad Bečvou Matěj Noha, Bárta, Vít Lanius, ch) z Kroměříže Matyáš Gluk, Jan Zeker, i) z Olomouce Mikuláš Ditrich, j) z Prostějova Jan Kytrosky (?), k) z Hustopečí Matěj Sulko, l) z Ivančic Kryštof, m) z Jihlavy Ondřej Blanka, n) z Pardubic Matyáš Bačkovský, o) z Klatov Šimon Hoff.⁸⁹⁾

⁸⁷⁾ Registrum a. 1530: Dominica cantate Balthazar de Bohemia velamina fl. 20.

⁸⁸⁾ Cit. m.

⁸⁹⁾ Tricesime Tyrnaviei [cit. m.]: Mathus Moha de Mezerych eduxit medium dravling vini per d. 20. Petrus Lessak de Nyffnyce eduxit unum foadar vini per d. 62, idem eduxit drayling vini 2 per d. 80, Nicolaus Kóbel de eadem eduxit carrata vini duo foadar dicta, Albertus Pellis de Nyffnyce vexit unum foadar vini. Idem unum ternarium drayling dictum. Gabriel de Nyfnice eduxit duo ternaria vini. Martinus Musik de Broda eduxit duo media drayling vini, 3 die februarii Franc Wanyk de Radysthya expulit juvenes triennes 4, Joannes Lasyczky de Nyffnyce eduxit foadar vini 4. 6 februarii Paulus Antal de Nyffnyce eduxit unum draling vini. Mathus Podlaczko de Nyffnyce eduxit duo draling vini, idem eduxit unum foadar vini, Joannes Ordoly de Nyffnyce eduxit duo foadar vini, idem eduxit unum drayling vini, Nicolaus Honyk de Nyffnyce eduxit unum drayling vini. Martio 8. Nicolaus Dietry olomucensis eduxit cutes bovinas 123. Nicolaus de Nyffnyce eduxit unum draylyng vini. Mathias Bachkowsky de Pardowycz eduxit cutes vaccinas 300, idem eduxit cutes vitulinas 174. Aprilis 13 Nicolaus Dietrik olomucensis eduxit cutes parvas taurinas et vitulinas 129. Junii 12 Sigismundus Lynder Wratislaviensis fecit abegi equos 75. 28. VI. Simon Hoff de Clatouia eduxit cutes agninas 400, penultima die Hans Simon Hoff de Clatovia expulit boves 50, idem cutes cervinas et daminas 400, singulum centum pro florenis 15 emptum, idem pelles agninas 7600, idem

Ze slovenské strany nacházíme v trnavských třicátcích mezi obchodníky tato jména: a) z Trnavy Jan Ivan, Pavel Javorek, Androš Santha, Fabián Baráthy, Ember, Jan Horváth, Valentin, Jan Rasor, Ambrož Gabel, Emerich Kochys, Antonín Nagy, Jiří Blažej, Jakub Kalmár, Benedikt Dorozlav, b) z Galanty Balog, c) ze Senice Adam. Jiní pocházeli z Modré, z osady Nebojsa atd.⁹⁰⁾

V třicátkových seznamech skalických, senických, holičských a šaštínských (z r. 1541) vidíme mezi obchodníky z českých zemí tato jména: a) z Hodonína Vít, Sylka, Tomáš Rybář, b) ze Strážnice Bradach, Jakub, Hovězí, Vavřinec, Pistor, Filip, žid Aron, Anna, Kateřina, c) z Hradiště Ondřej, Petr, Václav, d) z Holešova Jakub, e) z Meziříčí nad Bečvou Vít, f) z Kroměříže Jakub, Petr, Jiří, g) z Olomouce Simon, Václav, Jan, h) z Prostějova Jiří, Ondřej, ch) z Jihlavy Mikuláš, i) z Těšina Martin, j) z Prahy Jiří, Kašpar.⁹¹⁾

cutes bovinas 400, Mense julio 21 Simon Hoff de Clatovia eduxit pelles agninas 3040, idem eduxit cutes bovinas 50, idem cutes vitulinas 11, Julio 26 Michael Pronosynka Brodensis eduxit unum drailing vini. Augusto prima die Jan Sasek de Broda eduxit vini draylyng unum et medium draylyng. 5. VIII. Blasius Smigmarius Moravicus eduxit cutes vaccinas 140, idem pelles ovinas 240, idem sepi centunaria tria. 20. VIII. Sigismundus Lynder Vratislaviensis eduxit cutes et pelles ovinas 1750, idem eduxit cutes vaccinas 185, idem vitulinas 48. 23. VIII. Nicolaus Dietrych olomucensis eduxit tria media draylyng vini, idem foadar medium vini. Septembris 26 Sigismundus Lynder Wratislaviansis eduxit pelles agninas 700. Novembris 2 Barthus et Vitus Lany de Mezerych expulerunt vaccas 20 juvencos 2. Novembris 12 Mussyk Brodensis eduxit lodices decem, idem mediam tunellam mellis. Decembris 6 ad magnifici domini Joannis Serothynszky de Ztrasnyca expulsi sunt pro usu coquine uti dicebatur juvenci 24, vaccae tres, decembris 7 Thomas de Welyka eduxit equum unum. Sylka de Hodolyn expulit juvencos triennes 5, eodem die Vitus de Mezerych expulit boves 4, idem juvencos triennes novem. Martinus de Welyke expulit juvencos et vaccas 12. Jan Klobuchnyk de Klobuk eduxit cutes bovinas 77, idem cutes vaccinas 149. Joannes Kytrozky de Proztyof eduxit mel tunis octo, idem vini draylyng 3. Nicolaus de Broda Hungaricali eduxit vini draylyng medium. Decembris 19 Nicolaus Janowecz de Broda eduxit cutes bovinas 136. Martinus Mussyk de Broda eduxit medium draylyng vini. Decembris 23 Nicolaus Petroska de Prostheus [sic] eduxit mel tunelis 6, idem eduxit vini draylyng medium. Andreas Blanka de Iglavia eduxit cutes bovinas 49, idem eduxit vasa vini draylyng tria, idem media draylyng tria.

⁹⁰⁾ Tamtéž.

⁹¹⁾ Ex Proventibus tricesimalibus Zakoczensibus. Zenicensibus, Holichensibus et Saksimensibus (cit. m.): 6 die januarii... de Cromerys eduxit medium drailing vini. Petrus de Cromerys eduxit unum drailing vini. 7. januarii Simon de Olomutz eduxit medium drailing vini. 15 januarii Bradach de Ztrasnyca eduxit evenam metretum 5, 23 jan. Walachus de Ztrasnyca eduxit medium drailing vini, ultima januarii Aron judeus de Ztrasnyca eduxit avenam metretum 5. Josa judeus de Ztrasnyca eduxit avene metretum 10. Februarii 9. Walachus judeus de Ztrasnyca eduxit medium drailing vini. Februarii 15. Jacobus de Ztrasnyca eduxit equum 1. Vitus de Hodonin eduxit avene metr. 6, febr. 21 Walachus judeus de Ztrasnyca eduxit tritici et avene metr. 9. Februarii 28. Wenceslaus de Olomucio eduxit ½ drailing vini. Gregorius de Prozthiof eduxit drailing vini. Martio 4 die Howyezi de Ztrasnyca eduxit 1 vaccam, martio 12 Laurencius de Ztrasnyca eduxit avene metr. 6. Martio 17 Anna de Ztrasnyca etc. ... — Educta per Saksyn 22 januarii Andreas de Radyschya eduxit unam vaccam. 14 Februarii

Ze slovenských obchodníků, kteří přiváželi zboží do českých zemí (zejména na Moravu), jsou v popředí v řečených třicátcích tato jména: a) ze Šaštína Osvald, Martin, Vašek, Antonín, Petr, Václav, Ondrej, Pavel, Dorothea, b) z Trnavy Petr, c) ze Skalice Buklavský, Kovalovský, Kazivoda, Vašula, d) z Holice Žilka, Pernikář, Petr Kyšek, Hrotkova, Vít, Ondrej, e) ze Senice Václav, Štěpán, Jan, Pavel Holik, Kláčka, Valentin, f) z Radošovců Kesne.⁹²⁾

Posléze podle bratislavských třicátků z r. 1541, které obsahují také výnos filiálky ve Stupavě, účastnili se obchodu na příslušné cestě: a) z Vratislavi Michal Klejn, Zikmund Limber, Jiří Herman, b) z Meziříčí nad Bečvou Tomáš Sevat (?), Vavřinec Letuš, Tomáš, Ludmila, c) z Kroměříže Václav, d) z Olomouce Bartoloměj Raichwolf, Wolfgang Raich, Valentin Kindl, Jan Faktor, Václav Hopner, Jan Tropper, Matěj Phortner, Matěj Kolman, e) z Prostějova Jan, Jan Faber, d) z Brna Petr Acherl, e) z Ivančic Štolc, f) z Jihlavy Jakub Stibitz, f) z Chrudimi (Krudin) Šimon Franz, Václav, h) z Budějovic (Budyovic) Zikmund.⁹³⁾

Joannes de Ztrasnycz eduxit canapum. Educta per Holych: 13. januarii Sylka de Hodolyn eduxit vaccam unam. 22 januarii Georgius de Praga eduxit porcos 10. 20. februarii Pistor de Ztrasnycz eduxit tricitū metr. 20. — Educta per Zenytza: 10. may Joannes de Ztrasnycza eduxit capras 6. — Educta per Holych: 23 aprilis. Thomas de Hodonin eduxit avene metr. 16. 15. junii Sylka de Hodonyn eduxit tritici metr. 22. 20 junii Paul Rybarz de Hodonin eduxit avene metr. 20. — Angaria Zakolcensis: 4 julii judeus Walach de Ztrasnycza eduxit unum drailing vini, Martinus de Thessyn eduxit avene metr. 7. 27 julii Georgius de Cromery eduxit duo foadar vini. 2 septembris Joannes de Olomucz eduxit porcos 40. 14 agosto Nicolaus de Iglavia eduxit juvencos 3. — Saksyn septembri 23 Vitus de Mezereych eduxit juvencos 4. — Angaria Zakolcza mense octobri: Wenceslaus de Radyschia eduxit oves 14. Jacobus de Holessow eduxit ½ drailing vini, Catharina de Ztrasnycz eduxit butirum. Philipus de Ztrasnycza eduxit caseos. Novembri 19 Walachus iudei de Ztrasnycza eduxit quinque media drailing. vini. — Educta per Holych octobri: Sylka de Hodonyn eduxit tritici metr. 10. Decembri: Sylka de Hodonyn eduxit porcos 10. — Educta per Zenyca: octobri Nicolaus de Ihlava eduxit porcos 36. Gaspar de Praga eduxit porcos 40. Novembri Andreas de Prostyof eduxit porcos 10. — Educta per Saksyn: octobri Nicolaus de Ihlava et Andreas de Proztyof eduxerunt vacas 8. Novembri Joannes de Ztrasnycza eduxit nuces.

⁹²⁾ Viz tamtéž.

⁹³⁾ Proventus tricesime Posoniensis et filiarum suarum (cit. m.). Proventus tricesime Posoniensis: 4 januarii Michael Klain Wratislaviensis eduxit vinum ternariis duobus. 16 januarii Sigismundus Linder eduxit vinum carratis duobus. 19 januarii Thomas Sewad de Meserych eduxit cutes bovinas et thaurinas mixtim 42, mellis tunellas duas. 28 januarii Laurentius Lepusch de Meseryth eduxit mel tunellis duodecim. Nicolaus de Meserych eduxit mel tunellis duabus. Joannes Faber de Prostnicz eduxit vinum carratis duobus. 5 februarii Nicolaus Daniel Olomucensis eduxit vinum carratis duobus. 16 februarii Matheus Colman de Olmucz eduxit vinum ternariis quatuor. 23 februarii Sigismundus Linder Wratislaviensis eduxit vinum carratis duobus. 26 februarii Simon Francz de Krudyn eduxit vinum carrato medio ternario uno et vasculum vini octo urnarum. 15. martii Thomas de Meserych eduxit cutes bovinas. 31 martii Simon Francz de Krudin eduxit vinum carrato uno et ternario medio. 18. aprilis Wenceslaus Hopner olomucensis eduxit vinum carratis duobus. 20 aprilis idem Wenceslaus eduxit vinum carratis quatuor. Joannes de Prostnicz eduxit carratum vini unum. Wenceslaus Hopner olomucensis eduxit vinum

Na slovenské straně účastnili se obchodu r. 1541 na téže cestě, pokud je udáno místo jejich původu, vesměs obchodníci z Bratislavy, např. Kryštof Perntinger, Sebastián Ejzenraich, Jan Sarka, Pavel Kalmar, Stefan Payr, Jiří Zekel, Jiří Lanus, Tomáš Reichentaller, Wolfgang Lanus, Koloman Frelich, Leonard Lanus, Blazius Behem, Leonard Payr, Michal Salzman, Wolfgang Cerdo, mimo ně např. Pavel Weis ze Súče (Suczen), Osvald Weich z Modré (de Moder).⁹⁴⁾

Vcelku prošlo Stupavou v 2. polovině r. 1541 asi 80 obchodníků, z toho 23 z Moravy, zatím co v 1. polovině téhož roku 62 obchodníci a z toho 25 z Moravy. Lze říci, že přibližně asi 1/4 obchodníků pohybujících se na poslední cestě tvořili obchodníci moravští.

Jména obchodníků z posledních třicátkových seznamů jen z malé části souhlasí se jmény uvedenými v žilinských třicátkách. Je to pochopitelné, neboť jestliže žilinské třicátky se týkaly více obchodníků, kteří šli po jablunkovské obchodní cestě směrem do Slezska a severovýchodní Moravy, a registrovaly nejvíce takové, kteří pocházeli ze Slovenska (zejména ze Žiliny), seznamy třicátků z obchodní cesty z jihozápadního Slovenska na jihovýchodní Moravu se musely týkat jiných lidí, kteří žili při řečené cestě nebo měli k ní blízko.

Předmětem vývozu, a to především ze Slovenska na Moravu, byly podle jmenovaných třicátků z r. 1541 tyto druhy zboží: a) přes Trnavu dobytek hovězí, koně, ovce, dobytčí syrové kůže (hovězí, ovčí, jelení), víno, med, b) přes Holič, Skalici, Senici, Šaštin víno, ovce a nepatrným způsobem také pšenice, c) přes Bratislavu—Stupavu dobytek, nezpracované kůže, koně, víno, med. Při tom část dobytka pocházela tu i tam z vlastních majetků obchodujících,

carratis duobus. 4 may Joannes de Prostnicz eduxit vinum carratis duobus. 10 may Joannes de Prostnicz eduxit vinum carratis quatuor. 12 may Matheus olomucensis eduxit vinum carrato uno. Valentinus Kindler olomucensis eduxit vinum carrato uno. 13 may Sigismundus de Budyowicz eduxit vinum carrato medio. Wenceslaus de Kremsirio eduxit vinum carrato uni, ternario medio. 25 may Valentinus Kindl olomucensis eduxit vinum carratis duobus ternariis duobus. Feria tertia post Pentecostes Valentinus Kondler olomucensis eduxit vinum carrato uno et ternario uno. 12 junii Joannes Faktor olomucensis eduxit vinum carratis duobus. 15. junii Georgius Herman Wratislaviensis eduxit vinum carratis duobus. Thomas de Meserych eduxit cuttes bovinas in Pest et Strigonii emptos 60 et 1 equum. Stephanus Stolcz de Eibesycz abegit boves sex. 12 julii Bartolomeus Raichwolf olomucensis eduxit vinum carrato medio. 27. julii Wolfgang Raich olomucensis eduxit vinum carratis tribus, ternariis tribus et medio. 5. septembris Thomas de Meserych eduxit cuttes vaccinas et bovinas centum et quadraginta. 15. septembris Petrus Acherl Brunensis eduxit oves ducentes et octuaginta. 3 octobris Thomas de Meserych eduxit mel tunellis sex. 15 octobris Thomas de Meserych eduxit mel tunellis quatuor. 16 octobris Ludmila de Meserych eduxit nucas. 18 octobris Matheus Nemzthy olomucensis eduxit vinum sublimatum una urna et media. 15 novembris Jacobus Stibitz Iglaviensis eduxit vinum carrato uno. 16 novembris Joannes de Proztycz eduxit mel tunellis decem et quatuor. 17. novembris Joannes Lanus de Prostnicz eduxit vinum ternario uno.

⁹⁴⁾ Ve jmenovaných třicátkách z r. 1541.

jak je ostatně poznamenáno také v třicátcích. Část náležela majitelům velkého pozemkového vlastnictví a vlastně z jejich pověření i jejich jménem byl dobytek prodáván na moravském trhu.

V některých případech šlo vcelku o malé množství exportovaného zboží, o několik kusů dobytka či několik dreilingů vína. Jindy však byl obchod, zvláště pokud šlo o dobytek a nevydělané kůže, velmi rozsáhlý. Platí to zejména o cestě přes Trnavu. Tu např. vyváželi r. 1541: Balog z Galanty 30 volů, Ember Martin z Trnavy 71 jeleních koží, Jan Horváth z Trnavy 35 volských koží, Ambrož Gabel z Trnavy 164 volských koží, po druhé 137 býčích a telecích koží, Nagy z Trnavy 68 koní, Ant. Nagy a Briccius z Trnavy 235 volů, 145 koní, Petr Barathy z Trnavy 378 volů a koní, 600 volských koží, 1341 ovčích koží, Jiří Blažej z Trnavy 309 koní, Jakub Kalmár z Trnavy 50 ovčích koží, Adam z Trnavy a Antonín Toth ze Šaly 210 volů, Ambrož Santha z Trnavy 154 koní, Jan Ivan z Trnavy 300 volských koží a 540 ovčích koží, Ambrož Gabel z Trnavy 4000 ovčích koží, Fabián Baráthy z Trnavy 4050 ovčích koží a 200 kravských, Benedikt Doroslay z Trnavy 52 krav a jalovic, 303 ovce, Ant. Nagy z Trnavy 54 krav a jalovic a 349 ovcí, Briccius z Trnavy 875 ovcí, Emerich Godor z Trnavy 322 ovce, Jan Ivan z Trnavy 159 koží. — Z obchodníků slezských vyváželi např. Zikmund Linder z Vratislavi 1750 ovčích koží, po druhé 700 a 75 koní, z obchodníků moravských: Mikuláš Ditrich z Olomouce 123 volské kůže a 129 telecích koží, Ondřej Blanka z Trnavy 49 volských koží a víno, Jan Klobučník z Klobuk 77 volských koží a 149 kravských, Mikuláš Janovec z Brodu 136 volských koží. Z obchodníků z Čech vyváželi např. Mikuláš Bačkovský z Pardubic (Pardowicz) 300 kravských koží a 174 telecí kůže, Šimon Hoff z Klatov (Clatovia) 400 ovčích koží, 50 volů, po druhé 400 jeleních koží, 7600 ovčích a 400 volských, po třetí 3040 ovčích koží atd.⁹⁵⁾

Menší byl vývoz (r. 1541) přes Skalici, Senici, Holič, Šaštín, ať už pokud jde o dobytek, obilí či víno. Tu vyváželi směrem na Moravu: a) z obchodníků slovenských: Vít ze Skalice půl dreilingu vína, Urban ze Skalice dtto, Petr ze Šaštína 10 měřic ovsa, Almanus ze Šaštína 11 měřic ovsa, Petr z Trnavy 1 koně, b) z obchodníků moravských Valach ze Strážnice půl dreilingu vína, po druhé dtto, po třetí 9 měřic pšenice a ovsa, Bradach ze Strážnice 5 měřic ovsa, žid Aron ze Strážnice, 5 měřic ovsa, žid Josa ze Strážnice 10 měřic ovsa, Jakub ze Strážnice 1 koně, Hovězí ze Strážnice 1 krávu, Vavřinec ze Strážnice 6 měřic ovsa, Anna ze Strážnice 10 kravských koží, Pistor ze Strážnice 20 měřic pšenice, Jan ze Strážnice 6 koz, Kateřina ze Strážnice máslo, Filip ze Strážnice sýry, Jan ze Strážnice ořechy, Vít z Hodonína 6 měřic ovsa, Sylka z Hodonína 1 krávu a 22 měřic pšenice, Tomáš z Hodonína 16 měřic ovsa. Sylka z Hodonína 10 měřic pšenice a 10 prasat (po druhé), Ja-

⁹⁵⁾ Tamtéž.

kub z Kroměříže půl dreilingu vína, Petr z Kroměříže 1 dreiling vína, Jiří z Kroměříže 2 foadari vína, Šimon z Olomouce půl dreilingu vína, Václav z Olomouce půl dreilingu vína, Jan z Olomouce 40 vepřů, Řehoř z Prostějova půl dreilingu vína, Ondřej z Prostějova 12 vepřů, Ondřej z Hradiště 1 krávu, Petr z Hradiště 2 voly, Václav z Hradiště 14 ovcí, Mikuláš z Jihlavy 3 jalovice a 36 vepřů, Vít z Meziříčí 4 jalovice, Jakub z Holešova půl dreilingu vína, c) z obchodníků českých Jiří z Prahy 10 vepřů, Kašpar z Prahy 40 vepřů atd.⁹⁶⁾

Při vývozu na cestě bratislavsko-stupavské směrem na Moravu, v němž převládalo víno, dobytek (voly, jalovice, koně), se objevovala (r. 1541) tato větší čísla: např. Tomáš z Meziříčí nad Bečvou vyvážel 140 kravských a volských koží, Petr Acherl z Brna 280 ovcí.⁹⁷⁾

* * *

Nové údaje o obchodu českých zemí a západního Slovenska lze získat rozbořením trenčinských třicátkových seznamů z let 1557—62.⁹⁸⁾ Výkaz těchto trenčinských třicátků je ovšem jinak pojat nežli seznam třicátků žilinských (z let 1529—37), které zaznamenávají jen přívoz z Moravy a Slezska do Žiliny. Je jinak pojat také nežli seznam třicátků trnavských, šaštínských, bratislavsko-stupavských z r. 1541, které znají zase jen vývoz z jihozápadního Slovenska směrem na Moravu (někdy také dále do Čech). Trenčinské třicátky zaznamenávají obchodníky slovenské (nikoli moravské) a nejen to, co obchodníci ze Slovenska vyvezli na český trh, ale také zboží, které z Moravy přivezli. — Z třicátků těchto lze proto daleko lépe zjistit, kolik obchodníků projíždělo Trenčínem směrem na moravské trhy, a kterých trhů na Moravě či jinde v českých zemích se účastnili. Vidíme z nich, že cestou z Trenčína na Moravu byly nejvíce navštěvovány trhy v Brodě,⁹⁹⁾ a to zvláště trh kolem svátku Tří králů, na nějž zajíždělo přes Trenčín až 50 obchodníků ze Slovenska, a to v karavaně čítající přes 100 nákladních vozů. Po brodských trzích následovaly, pokud jde o cesty slovenských obchodníků na Moravu, trhy v Hradišti a v Kloboučích.¹⁰⁰⁾ Daleko méně byla navštěvována Kroměříž. Podle výkazu nakoupených předmětů na těchto trzích lze soudit, že šlo vesměs o drobné obchodníky, kteří dojížděli pravidelně na řečené trhy, jak svědčí časté opakování je-

⁹⁶⁾ Tamtéž.

⁹⁷⁾ Tamtéž.

⁹⁸⁾ Třicátky trenčinské (tricesime civitatis Trenchiniensis) z let 1557—62 v MA Trenčín. — O starších trenčinských třicátkách např. Burian z Hernšperku r. 1537 vydával svědectví na Světlově, že za jeho služby připadalo vždy 200 fl. z výnosu trenčinského třicátku ve prospěch města Trenčína.

⁹⁹⁾ V seznamech trenčinských třicátků vždy jen tento název. Uherský Brod jen jednou v třicátkách trnavských k 7. XII. r. 1541, a v listech brodských, o nichž bude zmínka dále.

¹⁰⁰⁾ V seznamech třicátků vždy jen názvy Hradiště, Klobouky.

jich jmen ve výkazech třicátků, o obchodníky, kteří byli schopni koupit jen několik postavů sukna, jen několik vydělaných hovězích koží atd. Jen někteří obchodníci, přicházející ze Slovenska na moravské trhy, skupovali, jak vysvítá z třicátků, větší množství zboží a měli k tomu nepochybně potřebné peněžní prostředky nebo aspoň úvěr.

U některých obchodníků je zřejmé, že šlo o řemeslníky, např. o klobouč-níky,¹⁰¹⁾ krejčí,¹⁰²⁾ kováře a zámečníky,¹⁰³⁾ kteří pokládali za výhodnější přímo osobně si kupovat na Moravě sukno, vlnu nebo železo, nežli nákup těchto předmětů svěřovat obchodníkům z povolání. Jindy šlo o lidi zabývající se vý-lučně obchodem.

Přihlédneme-li k druhům zboží, které byly vyváženy z Moravy, třeba na prvním místě uvést moravské sukno či vlnu na klobouky, kteréžto zboží přivá-želo na Slovensko až 90 % obchodníků zachycených v trenčínských třicátko-vých seznamech. Mimo to jsou tu zprávy také o suknu cizím (např. zhořelec-kém).¹⁰⁴⁾ Po suknu následovaly další výrobky českého původu: zpracované kůže a kožešiny, klobouky a čepice, selské látky,¹⁰⁵⁾ srpy a kosy;¹⁰⁶⁾ poslední

¹⁰¹⁾ Např. v třicátkových seznamech z r. 1557: 8. januarii Blasius pileator induxit pileos moravicos florenis 10. 17. februarii Blasius pileator trinchiniensis induxit pileos moravicos flor. 6. 11. martii Blasius pileator etc. 13. octobris Caspar pileator induxit lane pileatorum centenarium 1. 14. octobris Blasius pileator induxit pileos moravicos 140 pro florenis 8. 29. decembris Matheus pileator induxit lane pileatorum centenarium unum. — V třicátčích z r. 1558: 6. jan-aurii Blasius pileator induxit pileos moravicos 180 florenis. 8. februarii Barbara Blasii pileatoris induxit pileos moravicos florenis tribus. 24. mai Johannes Hevier pileator induxit pileos moravicos septuaginta florenis tribus et medio. Thomas Uher pileator induxit pileos moravicos 28 florenis duobus. Caspar pileator stavnický induxit pileos moravicos florenis 3½, 16 julii Blasius pileator induxit pileos pro florenis 12. 20. julii Joannes Hewirz pileator induxit pileos moravicos florenis 5. Blasius pileator induxit pileos 150 emptos florenis 8. 20. septembris Bar-bara Blasei pileatoris induxit pileos moravicos florenis 10. 2. octobris Caspar pileator induxit pileos moravicos florenis tribus. Blasius pileator induxit pileos moravicos 150 florenis novem. 13. novembris Matheus pileator induxit lanae pileatorum centenarium unum etc.

¹⁰²⁾ Např. v třicátčích z r. 1558: 24. mai Petrus sartor induxit panni moravici petias 8. 16. julii Petrus sartor induxit panni moravici petias decem.

¹⁰³⁾ V třicátčích z r. 1557: 8. januarii Marcus faber trinchiniensis induxit ferrum florenis 4. Emericus faber trinchiniensis induxit panni moravici petias 4. 1. junii Georgius Sliwou induxit ferri centenarium unum. Andreas zamecznik trinchiniensis induxit ferri centenarium 1. — V třicátčích z r. 1558: 24. maii Emericus Faber induxit massorias falces 225 et vomeres florenis 4 etc.

¹⁰⁴⁾ O zhořeleckém suknu např. v třicátčích trenčínských z r. 1557: 9. januarii Nicolaus Beliansky induxit panni gerlicensis petias duas.

¹⁰⁵⁾ V trenčínských třicátčích z r. 1557: 1. junii uxor Casparis Kriva induxit pepla rusti-calia flor. 3. Anna Mashienka induxit pepla rusticalia florenis 3. 1559: 24. mai Stephanus Ossklba induxit pepla rusticalia florenis quinque.

¹⁰⁶⁾ Pokud jde o srpy a kosy v trenčánských třicátčích z r. 1557: 1. junii Martinus Sliwou induxit falcastra 70 florenis sex et falces messorias centum. Anna Duchonka falcastra ducenta

výrobky byly často dováženy v množství dosti značném. Konečně lze jmenovat železo, rozličné drobné a kramářské věci, olej, ryby, slanečky, máslo, sýry, též něco obilí¹⁰⁷⁾ a luční semeno. — Kosy a srpy či nože pocházely nepochybně ze železářských dílen severovýchodní Moravy a Slezska, nikoliv z Čech, kde výroba železa a také železných výrobků nestačila v prvé polovině 16. stol. krýt domácí spotřebu a bylo třeba dovážet železo i z ciziny, např. z Rakous.¹⁰⁸⁾

Opačným směrem ze Slovenska na Moravu byly podle trencínských třicátkových výkazů vyvážen dobytek (hovězí a koně), syrové, nezpracované kůže hovězí, ovčí, kozí, ovoce (slívy a ořechy), víno, šafrán, dřevěné výrobky (res lignae).¹⁰⁹⁾

Vývoz z Moravy ve světle trencínských třicátkových seznamů z let 1557—62 zřejmě daleko převažoval nad dovozem ze Slovenska na Moravu. Týkal se spíše produktů řemeslné práce, nežli surovin zemědělských produktů a dobytka, kteréžto zboží bylo zase v převaze ve vývozu ze západního Slovenska do zemí českých. Z této skutečnosti lze nepochybně učinit jistý závěr o větším rozvoji řemesla na Moravě a ve Slezsku z jedné strany a o zemědělském i dobytkařském charakteru západního Slovenska v polovině 16. stol. ze strany druhé.

Cenné závěry lze získati také pohledem na příjmení obchodníků, která jsou obsažena v trencínských třicátkách. Neboť jde (na rozdíl od obchodníků uvedených v jiných třicátkových výkazech jihozápadního Slovenska z 1. poloviny 16. stol.) vesměs o jména slovenská, event. česká (tam, kde jde o obchodníky z českých zemí). Jde vesměs o příjmení, která se opakují po několik let takřka ve všech trencínských seznamech. U některých z nich se výslovně praví, že jde o obchodníky Trenčína či okolí (např. k r. 1557: Marek, trencínský kovář přivážel domů železo, Longus Mačak, trencínský občan, vyvážel na Moravu hovězí kůže, Longus Devetnik z Trenčína přivážel domů moravské

et falces messorias 5 et res institoriales. Martinus Banovsky induxit falcastra centum et falces messorias 500. — V třicátkách z r. 1558: 24. mai Emericus Faber induxit messorias falces 225 et vomeres florenis 4. Caspar Suchirepa induxit falcastra 30 et falces messorias centum. V třicátkách z r. 1559: 8 maii Matheas Kaleba induxit falces pro florenis 2, Caspar Suchirepa induxit falcastra pro florenis 2, falces pro florenis 2, vomeres pro florenis 1. Joannes Duchon induxit falcastra 200. 14 mai Joannes Corryator induxit falces 300 pro florenis 3, falcastra 50 etc.

¹⁰⁷⁾ O dovozu obilí (pšenice) např. v třicátkách z r. 1557, 31. XII.: Georg. Koleczansky induxit tritici florenis 16. Nicolaus Murator induxit tritici metretas moravicales 25 florenis 8. Walko induxit tritici metretas 42 florenis 14. — V r. 1558: 13. Januarii Georg. Koleczansky induxit tritici in curribus metretas 60 florenis 21. 31. Januarii Walko Trinchiniensis induxit tritici super unum currum metretas 23 florenis octo etc.

¹⁰⁸⁾ J. Janáček, Dějiny obchodu, str. 128 a d. — J. Kořán, Staré české železářství, Praha 1946.

¹⁰⁹⁾ V třicátkách z r. 1558 v lednu: Joannes Zahorak eduxit pruna florenis 5 et res ligneas florenis 1.

sukno, r. 1558 je zapsán Valko trenčanský). U jiných obchodníků se zapisuje jejich původ či jejich působení jinde. Např. r. 1558 je uveden Kašpar ze Senice, Homolka z Humen. Jinak čteme r. 1557 v seznamech tato jména, namnoze bez označení jejich místa pobytu a působení: Komarek, Blaško, Kostka, Sliva, Kotuč, Suchirepa, Hrabovský, Oškluba, Palo, Prstek, Banovský, Kriva, Kabat, Spiska, Belianský, Štiavnický, Duchon, Masiar, Masiarka, Čepelka, Zvonček, Zahorak, Trupinský a r. 1558: Sliva, Kostka, Zahorak, Zvonček, Čepelka, Prstek, Kabat, Homolka, Makovy, Masiar, Masarka, Oškluba, Belianský, Hrabovský, Kolečanský, Kriva, Mačak, Duchon, Kulhánek, Kotuč, Štorc, Banovský, Krupinský. — Jména ta se objevují stereotypicky i v dalších trenčinských registrech z let 1559—62. Přibyla k nim v dalších letech jen některá a objevila se zejména jména žen, nepochybně vdov po zemřelých obchodnících, které samy nebo společně se syny pokračovaly v obchodním styku s Moravou. Jména ta z důvodů již výše uvedených se přirozeně různí od obchodníků jmenovaných v třicátcích žilinských a trnavsko-skalicko-stupavských. Šlo o jinou cestu a jiné lidi působící v její blízkosti. Jestliže se táž jména vesměs objevují po řadu let v trenčinských třicátcích, lze souditi, že tu šlo z velké míry o obchodníky z povolání, kteří se účastnili rok z roku obchodního života na pohraničí moravsko-slovenském.

O činnosti třicátníků působících na straně západoslovenské (např. v Novém Městě nad Váhom, Šaštíně, Žilíně, Púchově, Ilavě), se dovídáme nejen z třicátkových seznamů, ale také z rozličných přípisů uherské komory i z jiných pramenů, v nichž se objevují též zprávy o povaze dováženého zboží.¹¹⁰⁾

* * *

¹¹⁰⁾ 1538 26. XI. Joannes a Pernstain Ferdinandum regem rogat, ut Joanni et sociis eius subditis ex civitate Mezericensi pannus in Ungariam in usum regis ablatus solvatur (StÚA Praha, předpisy, Uhry). — R. 1563 18. III. uherská komora k námitkám české komory ve věci starých nedoplatků a dluhů. Uherští třicátníci postupují správně podle instrukce a právem požadují dluhy po mrtvých na bratřích, přátelích, známých (OL, Camera, expeditiones). — R. 1571 Jan z Žerotína uherské komoře o zadržení jeho obchodníka v Šaštíně, kde mu bylo neprávem zabaveno zboží (OL, Camera, exaratae). — R. 1578 12. XI. Václav, kníže těšínský, uherské komoře, stěžuje si na výběřčího třicátníka v Žilíně, který zadržel jeho poddaného Mikuláše Rudického a jeho průvod vracející se z Uher, kde sloužili pod pánem z Kolonic, a že jim pobrali koně a jiné věci. Žádá o vrácení či náhradu zboží (tamtéž). — R. 1592 Martin Kosar, měšťan olomoucký, rychtář olomouckému: „Jan Draškovský, třicátník z Žiliny, předešlého času tu v Žilíně na třicátku od koží beránčích, sukna a loje za puoldruhého sta zlatých statku mého vlastního beze všeho práva, toliko kvalitou a mocně mi vzal“ (MA Žilina). — R. 1592 zpráva komisařů, o srovnání, které se stalo v Trenčíně mezi Arklebem z Kunovic a trenčinským třicátníkem Matyášem Kolosvarym. (StÚA Praha, Morava), Jde o stížnost na třicátníky novomestské a vrbovské, na jejich vpád na Moravu, do dědiny Stráně, „ač za hranice uhersko-moravské nemají moci“. Třicátníci se vymlouvali, že „nací Slováci těmi místy koní nemálo hnali, z kterýchž jsou třicátku nespravili“. — Další stížnost byla na třicátníky vrbovecké, že odníмали zboží lidem z Moravy, jdoucím na trhy do Uher (plátno, sukno, víno). Zejména vrbovečtí třicátníci přepadli

Zvláštní význam při-studiu ekonomicko-společenských vztahů českých zemí a Slovenska v oblasti obchodu i řemesla má korespondence vedená mezi městy a měšťany českých zemí a Slovenska, mezi příslušníky té či oné stavovské obce a jejich úředních orgánů. Korespondence ta pochází vesměs až z druhé poloviny 16. stol., doplňuje tak dosud uvedené třicátkové přehledy a netýká se tolik jen obchodního styku v pohraničních oblastech jako spíše širšího obchodního ruchu takřka mezi celým českým a slovenským územím. V pozadí a pomocí tohoto druhu pramenů můžeme řešiti opět a namnoze s novými či úplnějšími závěry rozličné otázky pro dobu 2. pol. 16. a poč. 17. stol., jako např.: a) účast majitelů velkého pozemkového majetku na obchodu a účast přímých výrobců, b) účast měst, jejich obyvatelů, zda byli domácího, či cizího původu, c) ráz zboží dováženého z českých zemí a naopak a jeho třídní určení, d) otázku trhů, směny přímé i transitního obchodu a velikost zbožní směny, e) úlohu a velikost úvěru, f) otázku fluktuace městského obyvatelstva vlivem či v pozadí obchodního ruchu.

Sledujeme-li prvou otázku, tj. účast majitelů velkého pozemkového majetku při směně zboží, můžeme říci, že celková situace navenek této účasti přála. Velkostatek na té i druhé straně Karpat vyvíjel se v 16. stol., jak již bylo řečeno, analogicky: od rentového hospodaření k hospodářství režijnímu a místy (dříve na západním Slovensku, nežli na východní a střední Moravě) k velkostatku robotnímu. Působily na to vnitřní síly, domácí poptávka po zboží, náročný způsob života vládnoucí společenské třídy a tu i tam také zahraniční okolnosti. Jestliže např. v Čechách řada zemědělských produktů byla vyvážena do Němec (obilí), Morava byla v 2. pol. 16. stol. jedním z hlavních dodavatelů potravin pro turecké bojiště. Na sněmu r. 1566 bylo usneseno, aby loňské obilí bylo vyváženo jen do Uher, stejně jako dobytek i potraviny. R. 1605 byl moravský sněm žádán, aby z každých 20 tisíc kop jmění bylo odvedeno na tureckou frontu 16 měřic obilí tvrdého a 16 měřic ovsu.¹¹¹⁾ Vše to nutilo k většímu úsilí o rozšíření výnosu obilí. — Totéž platí také o velkostatku západo-slovenském. Jestliže většina úrodného středního Podunají byla obsazena Turky, bylo nutno zvyšovati výnos obilí na půdě slovenské, aby se mohla krýti domácí

brodské poddané, když šli na trh do Nového Mesta nad Váhom. Brodskému židu bylo odňato 50 klobouků, Tomáši Bobalovi z Brodu beránčí futra, poddaným z Nivnice postavy sukna a velký poplatek byl uložen brodským provazníkům. — R. 1594, 24. IX. Opava všem třicátníkům na cestě ze Slezska na Slovensko (MA Banská Štiavnica). Doporučuje Jiřího Polana z Polansdorfu, notáře štiavnického, aby byl osvobozen při přejezdu hranic ode všech poplatků. — R. 1611, 24. XI. Kavka Říčanský uherské komoře. Stěžuje si na třicátníky v Púchově a Ilavě, kteří činí rozličná příkoří jeho poddaným z brumovského panství, zejména soukeníkům z Klobúk (OL, Camera exaratae).

¹¹¹⁾ Fr. Kameníček, Zemské sněmy, cit. m.

spotřeba a event. se mohlo pomáhati také pohraničním slovenským krajům, ležícím v nebezpečí častých tureckých nájездů.¹¹²⁾

Zároveň se velkostatek 2. pol. 16. stol. tu i tam zaměřoval na zbožní výrobu v širším slova smyslu. Rozšiřoval, kde k tomu byly podmínky pěstování vína, budoval pivovary. V té souvislosti docházelo k zápasům s městy o vaření a prodeji piva, a na druhé straně k násilným přímusům poddaných, aby kupovali nové vrchnostenské výrobky (pivo, víno). Cílem bylo ovládnouti — proti zájmům poddaných — zemědělskou výrobu, zpracování některých zemědělských produktů i vnitřní trh některým zbožím. Na druhé straně feudální element narušoval také v 2. pol. 16. stol. zahraniční trh, když si hleděl stůj co stůj udržeti osvobození od cel i mýt při převozu zahraničního zboží určeného pro vlastní spotřebu a často i za účelem prodeje poddaným.¹¹³⁾

Snahou vládnoucí společnosti bylo udržeti si privilegované postavení na úkor ostatní společnosti, měst (zejména královských) a selských poddaných, kteří se především stali předmětem nové a nové exploatace ze strany náročných a často zadlužených majitelů velkého pozemkového vlastnictví.

Jestliže tu i tam tito majitelé feudálního vlastnictví či jejich úředníci zakročovali ve prospěch svých (vesměs městských) poddaných, pokud se účastnili obchodního styku se Slovenskem, kde jim v případě zadlužení jiných obchodníků — krajanů hrozila tzv. obšťávka,¹¹⁴⁾ či jiné nebezpečí,¹¹⁵⁾ stávalo se to jen se zřetelem na újmu, která by se také vrchnosti ze škody poddaného stala.

¹¹²⁾ *J. Macúrek*, K otázce, cit. m.

¹¹³⁾ Býla tu zejména snaha udržet osvobození od cla při dovozu, a to ze strany slovenské i moravské. Např. r. 1531 29. IX. Jan Zápolský Petrovi Kostkovi, kapitánu v Horních Uhrách. Žádá, aby se postaral o prodej jeho dobytka a slevil kupcům třicátky (OL, Muz. Törzsa). — R. 1563, 10. I., instrukce uherské komory pro výběřčího třicátek na Moravě sdělující, že uherská šlechta má privilegia na bezcelný obchod s Moravou (OL, Camera Regesta uher. komory). — R. 1567, 6. I., z Brodu Wolf Schuman, výběřčí třicátek na Moravě, uherské komoře. Sděluje, že navštívil výroční trh v Brodě a že tam uherští páni prodávají koně, hovězí dobytek i kůže a domnívají se, že jsou svobodní od placení třicátek. Dva koně zabavil jako kontraband (OL, Camera, Exaratae). — R. 1605, 19. I., biskup Dietrichštejn (StA Krom. kop.): „Známo činíme tímto listem přede všemi a zvláště tu, kdež náleží, že teď na šesti vozích pro některý věci naše z království uherského z města Trnavy sem do biskupství našeho jsme přivésti dáti poručili, protož V. M. a vás i jednoho každého, jichž tento list náš dojde, za to žádáme, poddaným pak našim dostatečně poručíme, že vyslané naše s tejmí vozy a všelijakými netoliko skrze mejta a cla svobodně propustiti, ale i v nastalých potřebách všelijakým fedrunkem ku pomoci těmž vyslaným našim přispěti ráčíte a přispějete.“

¹¹⁴⁾ Např. r. 1514, 17. V., Václav Tetauer z Tetova městu Trnavě (Varsik, cit. ed. č. 19, 20). Žádá za propuštění poddaného Mikuláše z „obšťávky“. R. 1606, 9. V., Jan Řičanský městu Trenčínu (MA Trenčín), vyslovuje se proti obšťávce poddaných z Klobuk. — R. 1605, 22. IV., Karel z Lichtenštejna Banské Bystrici (MA BB), žádá, aby Banskobystričtí zaplatili za vlnu jeho židu z Prostějova atd., atd.

¹¹⁵⁾ Tamtéž.

Jinak však feudální velkostatek neznamenal ani v 2. pol. 16. stol., i když se zaměřil na novou zbožní výrobu, i když přizpůsobil organizaci vnitřního trhu feudálním vázaným poměrům a zjednával si na svém území monopolní postavení, v obchodním styku českých zemí se Slovenskem před Bílou horou asi mnoho. Neznáme sice dosud rozsahu vývozu zemědělských i jiných produktů z českého a slovenského prostředí 16. stol., ale je v celku nepochybné, že zahraniční obchod (do něhož třeba zahrnouti i předbělohorský obchod česko-slovenský) nemohl míti pro strukturu feudálního velkostatku na Slovensku a v českých zemích takový význam jako jinde v sousedství (např. v zemích německých a v Polsku). Byla-li účast moravského velkostatku na zahraničním trhu obilí 16. stol., pokud je dnes zjištěno, nepatrná, nemohlo tomu býti jinak ani ve styku se Slovenskem. Pokud se tu objevovalo obilí, šlo podle vši pravděpodobnosti vesměs jen o obilí poddanské.

Také zprávy o přímé účasti feudální vrchnosti při prodeji jiných druhů zboží jsou jen ojedinělé, ač osvobození od třicátků by mělo vésti právě k opaku.¹¹⁶⁾ — Zprávy ty se týkají namnoze jen nákupu vína: a to ať už vrchnosti moravské na západním Slovensku či majitelů západoslovenského velkostatku na jižní Moravě. Šlo o víno určené pro vlastní potřebu vrchnostenskou i za účelem prodeje poddaným na panství. Zmínku zasluhuje např. nákup vína z Moravy v oblasti pezinecké,¹¹⁷⁾ nákup vína ze strany Jiřího Thurza, majitele panství v Bytči na jižní Moravě.¹¹⁸⁾ — Kromě vína měla moravská vrchnost zájem také o slovenský, zejména valašský dobytek.¹¹⁹⁾

* * *

¹¹⁶⁾ Např. k r. 1562, 14. VII., Anna Kekulová z Harasova paní Alžbětě Ungnádové z Betlenfendu (OL Thurzo, irreg. 8), upomíná dluh 82 kop míšen. za plátno, „kterěž sem vaší Mtí sama přivězši prodala“ a žádá, aby jí tyto peníze poslala do Pardubic.

¹¹⁷⁾ Václav Tetauer z Tetova 1523, 10. I., hraběti ze Sv. Jiří a z Pezinku o nákupu vína pro sebe i pro své druhy (OL, sb. DL 32 658).

¹¹⁸⁾ R. 1605, 16. IX., Arkleb z Vického Jiřímu Thurzovi, je ochoten prodat 30 beček vína po 42 fl. (SNM, Thurzo). — R. 1605, 17. IX., týž témuž, může prodat 20—30 beček vína po 30 zl. (tamtéž). — R. 1614, 24. XI. instructia pre Secz Andraše Giurka Mítneho od Bytče, Jakuba Parnického, Šoltisa od Oravy a Michala Šuganského, rychtara od Lethavy, jakoby se v kupování vin na hranicah markrabství moravského zacházeti měli (tamtéž AOZ, fasc. 155, č. 16, uveř. J. Macůrek, K otázce, cit. m.).

¹¹⁹⁾ Např. k r. 1557 olomoucký biskup Marek úředníku hukvaldskému (SA Krom., kop.). „Sme nějakú naději měli, že z Uher nějaký dobytek rohatý sem přizeneš, kterého sme až posavad málo viděli, pak potřebujíc my ke dvoru našemu okolo 20 neb 30 takového dobytku na kuchyni a tam jarmarkové v okolních městech bývaj, poroučímeť, kdyby se takový dobytek hodný a veliký nahodil a správně by se koupiti mohl, že o to pilnost míti budeš, nám jej kúpiš, tolikéž i valašského drobného a jestliže by co peněz na to nedostávalo, chtěli bychom zase z Kroměříže odeslat.“

Za těchto okolností velká úloha v obchodních stycích českých zemí a Slovenska 2. pol. 16. a poč. 17. stol. připadla jednak přímým výrobcům zboží, jednak obchodníkům: ať už sezónním, či z povolání, i když v cestě stály rozličné překážky, už sám velkostatek, který svým zájmem o vrchnostenský prospěch a svým monopolním postupem omezoval aktivitu poddaných (ať už městských či venkovských), narušoval organizaci trhu koncentrovanou v městech, uzavíral značnou část obchodu na té i druhé straně Karpat do hranic svého panství a zabraňoval tak vzniku či rozvoji širších tržních styků.

Zmínky o účasti přímých výrobců zboží v tomto širším obchodu jsou (jak již bylo uvedeno) už v třicátkových seznamech. Korespondence se Slovenskem druhé poloviny 16. a poč. 17. stol. i rozličné městské knihy tuto skutečnost a směnu mezi výrobcem i spotřebitelem jen potvrzují. Bylo by možno jmenovati případy, jak např. těšínští soukeníci vyváželi zboží až do středoslovenského prostředí,¹²⁰⁾ jak kroměřížští provazníci vozili své zboží do některých měst na Pováží.¹²¹⁾ Byly případy i opačné, tj. prodej dobytka přímými majiteli se strany slovenské na Moravě.¹²²⁾ Třeba dodat, že obchodu toho se účastnili také lidé často chudí, a to z města i z vesnice.¹²³⁾

V době, kdy se zvětšoval feudální útlak na vesnického poddaného, účastnilo se ovšem řečených širších obchodních vztahů, zbožní výroby i zbožní směny především město, které mělo v té věci dávné tradice z jedné a pohnutou minulost z druhé strany. Byl-li městský trh už v době starší v českých zemích i na Slovensku vcelku suverénním prostředníkem obchodních vztahů, vyvíjejících se kdysi nezávisle na okolních feudálních majetcích, od rozvoje režijního a pak režijně robotního velkostatku se situace změnila ve prospěch vrchnostenských zájmů. Hospodářský život v městech byl narušován konkurencí měst s feudály i jejich hospodářskými tendencemi.

Přesto však i za nové situace vidíme na půdě městské 2. pol. 16. stol. rozvoj nových výrobních forem; městu připadla nakonec v obchodním styku

¹²⁰⁾ R. 1536 Těšín Banské Štiavnici (MA B. Št.). Přimlouvá se za zaplacení dluhu 64 fl., které štiavnická měšťanka Ilga Kramerová je dlužna Michalu Formanovi, těšínskému soukeníku, za sukno.

¹²¹⁾ K r. 1556 o provaznících z Kroměříže, kteří byli poškozeni v Novém Městě nad Váhom, olomoucký biskup městu Trenčínu (StA Krom., kop.).

¹²²⁾ Např. k r. 1565, 26. IV., Mikuláš Holučanský, úředník zámku Trenčina, ve věci příbuzného Matěje Plachého z Velké Súče, který prodal koně v Uherském Brodě (MA Trenčín).

¹²³⁾ Např. k r. 1542, 18. XI., Albert, úředník z Dobré Vody, Trnavě (MA Tr.): „Chudý člověk Stefan Mydlák prodával v Trnavě mouku.“ — K. r. 1578, 2. VI., Burian Tetauer z Tetova a na Novém Světlově se přimlouvá u trenčínských za Martina Blanaře, poddaného z Bojkovic, který byl v Trenčíně uvězněn (MA Trenčín): „Z strany Martina Blanaře z městečka Bojkovic poddaného ... i dává mi zprávu, že byste chtěli z něho pokuty vzítí X flor. Oznamuji vám, že ten jistý blanař by všecko všude, prodal kde co má, desíti zlatých neutrží, poněvadž jest člověk chudý.“

českých zemí a Slovenska hlavní prostředkující funkce. Konkurence s feudály nemohla zabrzdit život v městech a často naopak jej zrychlovala a byla v jistém slova smyslu hnací silou všeho dění. Týká se to především města na Moravě, ve Slezsku a v západním Slovensku.

O těchto otázkách víme dosud jen málo. O moravských, slezských i západoslovenských městech je dosud málo prací, které by se zabývaly vnitřní strukturou měst, počtem obyvatelstva, městskou výrobou i městským obchodem v 15. až 17. stol. Starší monografie jsou zaměřeny především na náboženské a kulturní otázky. A dnes více nežli kdy jindy se pocituje potřeba zkoumat a poznati především hospodářsko-společenský význam měst v české a slovenské společnosti, zvl. v době předbělohorské.

Ale přes tyto nedostatky v dosavadním výzkumu lze říci na základě rozsáhlého archivního výzkumu, o němž byla zmínka, několik věcí.

Pokud jde o města na Moravě, ve srovnání s městy v Čechách, bylo tu pouze několik měst, která mohla být čítána mezi větší města: Olomouc, Brno, Jihlava, Znojmo. Olomouc byla městem nejlidnatějším, v Jihlavě zase se rozvila v 16. stol. rozsáhlá soukenická výroba. Ale vcelku tu i tam bylo řemeslo i obchod hospodářským základem těchto měst.

Na Slovensku, především na západním a středním, kde jinak města měla přes zřejmou převahu šlechtických práv a výsad hospodářské povahy značné politické postavení, pokud šlo o města královská, podržovala si města, pokud ležela v úrodnějších krajích, zemědělský charakter. Platí to zvláště o Trnavě, vybavené polnostmi, zahradami a vinicemi, která v době turecké okupace středních Uher neupadla, ale ležíc na důležité obchodní cestě vedoucí z českých zemí na Slovensko, nabyla právě v 16.—17. stol. klíčové postavení: v produkci zemědělské, v přímém a transitním obchodu.

Výroby a obchodu se účastnila na obou stranách Karpat nejen města královská (na Moravě Olomouc, Brno, Jihlava, Hradiště, na Slovensku zejména Trnava, Skalice, Bratislava), ale také města poddanská. Rozdíly obou druhů měst kořenily již v starším právním postavení i v hospodářském významu. Ale v 16. stol. se situace za rostoucích nároků jednotlivých vrchností měnila. Tím spíše, že nebylo téměř ani jednoho středního či většího velkostatku, na jehož území by v 16. stol. nebylo či nevzniklo nové poddanské městečko, vybavené novými privilegii, jemuž vrchnostenská správa věnovala často zvláštní péči, když stará i nová poddanská městečka se měla stát v jejím pojetí řemeslným a obchodním střediskem velkostatku, který usiloval těžit, jak již bylo řečeno, z organizace místní výroby, z vnitřního i zahraničního trhu, poddanými prováděného.

Poddanská městečka v 16. a poč. 17. stol. měla na Moravě a zčásti i na západním Slovensku buď převahu anebo zvláštní význam. Jak ukazuje roz-

voj trhů, bylo 16. stol. dobou jejich velkého rozmachu. Např. na Moravě proti šesti královským městům, z nichž Hradiště a Uničov byly městy. menšího rozsahu a významu, pokrývala poddanská města celou zemi. V mnohých z nich převládal zemědělský způsob práce a od pouhých vesnic se tato města lišila jen svými tržními či jinými privilegii. Ale buď jak buď, dokonce v nejmenších poddanských městech se shromažďovaly jisté skupiny řemeslníků, kteří neměli vlastních pozemků a byli odkázáni na nákup potravin za výdělek získaný jinak. Docházelo v nich — aspoň v určité době — k rozdělení práce zemědělské a řemeslné. Jiná poddanská města se lišila na Moravě od měst královských vlastně jen tím, že měla soukromou vrchnost. Příkladem takového města byl Brod, ležící nedaleko slovenských hranic, v němž v 16. a poč. 17. stol. byl výrobní a obchodní ruch velmi čilý, a který tehdy těžil více než kdy jindy ze své výhodné polohy při důležité obchodní cestě, vedoucí z českých zemí na Slovensko. Statuty Brodu se velmi blížily statutům královských měst a část jeho měšťanů hleděla získat osvobození od poddanských povinností. Svědectvím růstu města Brodu bylo, že od r. 1526 do r. 1620 se do města přistěhovalo asi 180 řemeslníků pocházejících z okolí, ze vzdálenějších krajů českých i z ciziny.¹²⁴⁾ Jiným důležitým poddanským městečkem toho druhu byly Bojkovice, do nichž zajížděli baníci ze slovenských báňských měst, jimž se v Bojkovicích říkalo baňaři, aby nakoupili rozličné zboží, ponejvíce sukno potřebné na pracovní obleky do dolů. V 16. stol. se odtud vyvážela do báňských měst (Kremnice, Štiavnice) nejen sukna, ale i provazy, kterých bylo potřebí při důlních pracích, a obuv. Pivem zásobovaly Bojkovice (a Brod) hlavně Nitru. Jinak zajížděli do Bojkovic, které byly střediskem panství světlovského, i jiní Slováci, např. z Trenčína a dokonce i z Prešova.¹²⁵⁾

Analogická, ne-li ještě výhodnější a významnější byla na druhé straně situace města Těšína,¹²⁶⁾ vyrostlého při jablunkovské cestě, která měla nemalou důležitost jako cesta vnitrozemská i mezinárodní a na níž bylo převáženo zboží přímé směny mezi Slezskem a Slovenskem i ze vzdálenějších končin německých, polských a z Pobaltí.

* * *

Obchodu mezi zeměmi českými a Slovenskem účastnili se, pokud jde o městský element (jak vysvítá z meziměstské korespondence i z městských knih 2. pol. 16. a poč. 17. stol.), řemeslníci i obchodníci z povolání, kteří překupovali od řemeslníků, od poddaných i od velkostatkářů určité zboží a sami

¹²⁴⁾ J. Válka v kandidátské práci Moravský velkostatek a jeho poddaní.

¹²⁵⁾ Okr. archiv v Bojkovicích, Měst. kn.

¹²⁶⁾ G. Biermann, Geschichte des Herzogtums Teschen, 1894. — F. Popiolski, Historia osadnictwa w Beskidzie śląskim. Katowice 1939. — J. Macurek, citované studie.

je potom prodávali na bližším i vzdálenějším trhu. Mezi těmito obchodníky se vytvářely zvláštní skupiny: a) byli tu drobní kramáři, zabývající se nákupem a prodejem drobnějšího zboží, b) byla tu skupina bohatších kupců, kteří obchodovali ve velkém buď s jedním, nebo s několika druhy zboží.

Je otázka, která města byla v popředí vzájemného obchodního ruchu na straně české i slovenské, pokud to dovoluje říci příslušná meziměstská korespondence, omezující se často jen na pohledávky vymáhání dluhů, dědictví atd., rozšířená o některé druhy jiných pramenů, některé městské knihy, půhony. — Byla to především města položená blízko či v sousedství hranic: a) moravská (zejména východomoravská), b) těšínská, c) západoslovenská. Bylo však dosti případů, kdy obchodní styk se rozšiřoval na města takřka celého českého a slovenského území. V prvním případě lze jmenovat v souvislosti s obchodním spojením se Slovenskem tato moravská města: a) Brod jako překladiště zboží ze Slovenska do českých zemí i naopak (ve styku s Trnavou, Trenčínem, Žilinou, Ilavou, Banskou Bystricí, Banskou Štiavnicí,¹²⁷⁾ b) Bru-

¹²⁷⁾ R. 1600 Eliáš Berger L. Colárovi, notáři města Trenčína: prosí o dopomožení k dluhu (MA Trenčín). — R. 1567, 2. 3., Brod Trnavě: přimlouvá se za Kateřinu, dceru Martina Zavadila, který měl u trnavského měšťana pohledávku 200 zl. (MA Trnava). — R. 1578, 20. 4., Matouš Šošol z Brodu ve věci pohledávky v Trnavě (MA Trnava). — R. 1581, 21. 9., Brod Trnavě: o neoprávněném uvěznění manželky Ondry Zámečnicka (tamtéž). — R. 1584, 4. 3., rychtář brodský Trnavě ve věci pohledávky brodského měšťana Vaňka Valguse (tamtéž). — R. 1584, 25. 5., Brod Trnavě, ve věci pohledávky Kateřiny, dcery brodského měšťana Ryby, provdané za trnavského mlynáře (tamtéž). — R. 1586, 18. 2., Brod Trnavě, urgují zaplacení pohledávky 25 toľ., které dluží Jindřich Sak Kateřině, vdově po kožešníkovi z Brodu, za blány (tamtéž). — R. 1587, 27. 7., Brod Trnavě, aby měli k zaplacení Martina Kyše z Trnavy, který dluží Jiříkovi Matoušovi z Brodu 156 zl. (tamtéž). — R. 1607, 2. 8., Fridrich, úředník na Brodě, Trnavě ve věci pohledávky brodského měšťana Š. Firšta, jemuž „jeden z obyvatelů vašich, Tomas Stasko, 42 fl. 15 gr. sumy moravské dlužen“ (tamtéž). — R. 1608, 2. 2., Kateřina Zarazilová z Brodu Trnavě, sděluje, že trnavský měšťan Fabián Baray byl dlužen jejímu otci 770 zl., z toho má dát ještě 270 (tamtéž). — R. 1609, 26. 7., Brod Trnavě ve věci dluhu trnavského měšťana do Brodu (tamtéž). — R. 1613, 19. 6., Petr Uher, úředník na Brodě, se přimlouvá v Trnavě za brodského žida Levku, kterému dluží trnavský Pavel Gysar nějakou sumu (tamtéž). — R. 1613, 30. 9., týž Trnavě v téže věci (tamtéž). R. 1616, 16. 1., brodský rychtář Trnavě ve věci souseda Jiřka Wolfa, který v Brodě dluží 120 zl. (tamtéž). — R. 1616, 30. 5., týž Trnavě, přimlouvá se za vyřízení pohledávky 330 zl., kterou má předměstský žid Abraham u trnavského kováře Pavla (tamtéž). — R. 1619, 25. 7., Brod Trnavě ve věcech obchodních (tamtéž). — R. 1596, Brod Žilíně, že Jiřík Soja z Žiliny koupil v Brodě sukna (MA Žilina). — R. 1559 Ilava Brodu o nákupu sliv Čechy v Brodě (Okr. archiv Bojkovice). — R. 1560 Pavel Hrdý z Brodu měšťanu B. Bystrice Gr. Lindnerovi (MA B. Bystrica). — R. 1594 Vít Horažďovský z Brodu se domáhá pohledávky u vdovy po zemřelém Tholerovi v B. Bystrici (MA B. Bystrica). — Rychtář brodský B. Bystricí, domáhá se pohledávky brodského žida v B. Bystrici (MA Bystrica). — R. 1564 Martin Hrabáček, provazník v Brodě, B. Štiavnicí, ve věci vývozu sukna do B. Št. (MA B. Št.). — R. 1575 Brod Štiavnicí ve věci pohledávek brodských měšťanů Matouše Šošola, Jiřka Bartoška, Martina Hrabáčka, Macka Provazníka (MA B. Št.). — R. 1581 Brod

mov (s Trenčínem),¹²⁸) c] Klobouky s Trnavou a Trenčínem,¹²⁹) d] Hradiště (s Trnavou, Trenčínem, Skalici, Modrou, Bratislavou, Košicemi,¹³⁰) e] Vizovice (se Žilinou a Banskou Bystricí),¹³¹) f] Meziříčí nad Bečvou (s Oravskem, Levočou, Banskou Bystricí),¹³²) g] Fryšták (s Trenčínem a Trnavou),¹³³) h] Bojkovice (s Trenčínem),¹³⁴) ch] Strážnice (se Skalici),¹³⁵) i] Podivín (s Trnavou),¹³⁶) j] Hodonín (se Skalici),¹³⁷) k] Lanškroun (s Trnavou),¹³⁸) l] Příbor (s Levočou),¹³⁹) m] Hranice (se Štiavnicí a Trnavou),¹⁴⁰) n] Nový Jičín (s Ban-

B. Štiavnici ve věci pohledávky brodského měšťana Václava Telčara na štiavnickém obyvateli Jiřím Kochlačovi (tamtéž). — R. 1594 Brod Štiavnicí, žádá o půjčku několika tisíc tolarů (tamtéž).

¹²⁸) R. 1606, 1. 5., Jan Hradčanský, purkrabí na Brumově, Trenčinským ve věci poddaného Daniela Nesušila z Klobouk (MA Trenčín).

¹²⁹) Ř. 1608, 16. 9., V. Kolkreyter na Banově Trenčinským (tamtéž).

¹³⁰) R. 1562, svědomí ku potřebě pana rychtáře o obstávku v Hradišti (Okr. archiv v Bojkovicích, rkp. 2, f. 70). — R. 1608, 13. 9., Žerotín Thurzovi o košickém kupci Luchinovi, dlíciím v Hradišti (OL Thurzo). — R. 1608, 21. 7., Trenčín Hradišti ve věci dluhu 100 fl. u hradištských obchodníků, kteří žádají obstávku (MA Trenčín). — R. 1619, M. Moruol, obyvatel skalický, rychtáři m. Skalice, ve věci styků Hradiště se Skalici (StA Brno, Nová sb. 514/10).

¹³¹) Smil Kuna z Kunštátu a z Lukova B. Bystrici o stycích B. B. s Vizovicemi (MA B. B.). — R. 1577 Vizovice Žilíně o vzájemném obchodním styku přes trh v Kroměříži (MA Žilina).

¹³²) R. 1532, 27. 10., Jan Zub z Mysločovic, úředník na Meziříčí, Trnavě (*Varsik* č. 62). — R. 1535 hejtman rožnovsko-vsetínského panství Trnavě o meziříčských obchodnících Janu Kořistkovi a Matúšovi Machů ve styku s Trnavou (*Varsik* č. 76). — R. 1535, 15. 12., Ferdinand I. uherské komoře ve věci obchodníků z Meziříčí a úhrady jejich pohledávky za dodané sukno; udílí jim výnos třicátků (OL, ANR, fasc. 665, No 2). — R. 1545—9 o obchodníku z Meziříčí a jeho obchodu na Oravě (OL, Camera, Resol.). — Meziříčí nad Bečvou o styku Jiříka Valů z Meziříčí s Jiřikem Englhartem z Levoče (MA Levoča).

¹³³) R. 1559, 23. 5., Fryšták Trenčinským o obchodním styku s Trenčínem (MA Trenčín).

¹³⁴) R. 1563, 9. 6., Fridrich Tetour z Tetova Trenčínu o pohledávkách bojkovického měšťana Mikuláše Vacků „na některých lidech v Trenčíně“ (MA Trenčín). — R. 1578, 2. 6., Burian Tetauer z Tetova Trenčínu o obch. styku Martina Blanaře z Bojkovic s Trenčínem (tamtéž).

¹³⁵) R. 1612, 11. 3., Karel Žerotín J. Thurzovi o stížnostech Skaličanů, že na strážnickém panství byla zřízena nová mýta — stížnost je zbytečná (OL, Thurzo, reg. 2). R. 1615, 5. 9., Strážnice Skalici „žádost... strany kamení k stavení věže pro zvony při kostele strážnickém“ (MA. Skalice).

¹³⁶) R. 1592 Podivín Trnavě, zájem o obchodní styk s Trnavou, o dobytek, voly, koně; Podivín zve Trnavany na trhy (MA Trnava).

¹³⁷) R. 1619, 18. 8., Hodonín Skalici — viz dále kapitolu III.

¹³⁸) R. 1562, 8. 9., Lanškrounští Trnavě ve věci obch. styků (StÚA Praha, prepisy, Uhry).

¹³⁹) R. 1616, 27. 7., Příbor Levoči, Andrys Pustějovský z Příbora prodal sukna Englhardovi z Levoče (MA Levoča).

¹⁴⁰) R. 1560 Jan z Hranic, syn nebožtíka Václava Haška, B. Štiavnici o obchodních stycích s B. Štiavnicí (MA B. Št.). — R. 1587 Jan st. Ovesný z Hranic Trnavě o pohledávce na Trnavanu Pavlu Dyakovi (MA Trnava). O téže věci t. r. purkmistr města Hranic Trnavě (tamtéž).

skou Bystricí, Kremnicí a Trnavou),¹⁴¹⁾ o] Přerov (s Trnavou, Trenčínem a Banskou Štiavnicí),¹⁴²⁾ p] Holešov (s Trnavou),¹⁴³⁾ r] Kroměříž (s Trnavou, s Trenčínem, Novým Mestem nad Váhom, Bratislavou, Žilinou),¹⁴⁴⁾ s] Napajedla (s Trenčínem a Trnavou),¹⁴⁵⁾ t] Kyjov (s Trnavou a Skalicí),¹⁴⁶⁾ u] Olomouc (s Trnavou, Trenčínem, Bratislavou, Banskou Bystricí a Banskou Štiavni-

¹⁴¹⁾ R. 1545, Nový Jičín Trnavským, domáhá se zaplacení pohledávky, kterou má u trnavského měšťana Pototze (MA Trnava). — R. 1578, 20. 11., Nový Jičín Kremnicí, domáhá se, aby vdova po Tomanu Scholzovi, faráři v Kremnici, vydala podíl z pozůstalosti novojičínské měšťance (MA Kremnica). — R. 1580, 7. 10., Nový Jičín B. Bystricí: novojičínský měšťan Martin Dyak vymáhá pohledávku 211 fl. na bystrickému měšťanu Bernhardu Fibigerovi (MA B. B.).

¹⁴²⁾ R. 1553 o stycích přerovského měšťana Martina Škody s Matoušem Turčanským a o prodeji sukna do Trenčína (MA Trenčín). — R. 1581, 16. 8., Přerov Trnavě o vývozu sukna a stycích Martina Pošterka z Přerova a Balaše z Trnavy (MA Trnava). — R. 1608, 8. 8., Jiří a Rudolf Zaum z Přerova B. Štiavnicí, žádají, aby Hans Brechtl zaplatil 146 tolarů (1 tolar = 70 kr.), zbývající z dluhu 176 tolarů, a to po splátkách vždy na brodských trzích (MA B. Št.). — R. 1608, 6. 10., Přerov Štiavnicí, přerovští obchodníci Jiří, Alexandr a Rudolf Zaumové vymáhají pohledávku 205 fl. na Janu Brechtlovi, měšťanu štiavnickém (MA B. Št.).

¹⁴³⁾ R. 1545 Holešov Trnavě o stycích s Trnavskými v Holešově (MA Trnava).

¹⁴⁴⁾ R. 1540, 20. 1., olomoucký biskup Stanislav Thurzo Mikuláši Kostkovi ve věci pohledávky kroměřížského měšťana u žilinského měšťana (StA Kroměříž, kop.). — R. 1556 olomoucký biskup Marek Khuen rychtáři trenčinskému, ve prospěch kroměřížských obchodníků v N. Městě nad Váhom (tamtéž). — R. 1562 týž Trenčín o zadlužení trenčinského měšťana v Kroměříži (tamtéž). — R. 1582, 26. 2., Kroměříž Trnavským ve věci pohledávek na trnavském měšťanu Dyakovi (MA Trnava). — R. 1589, 11. 11., hejtman na Kroměříži rychtáři přešpurckému (MA Bratislava).

¹⁴⁵⁾ R. 1580, 5. 5., Pavel Slavikovic, úředník na Napajedlich, Trenčín, ve věci dluhu Martina Nevšovského, měšťana trenčinského (MA Trenčín). — R. 1619, 25. 2., 21. 11., 25. 11., Napajedla Trnavě ve věci pohledávek v Trenčíně (MA Trnava).

¹⁴⁶⁾ R. 1609, 26. 12., Kyjov Trnavě, ve věci pohledávky u trnavského měšťana (MA Trnava). — R. 1610, 10. 1., Kyjov Skalici „někteří sousedé vaši za sukna několik drahně zlatých dlužní pozůstávají“ (MA Skalica). — R. 1615, 3. 12., Kyjov Skalici ve věci Seče Andráše, obyvatele m. Skalice a dluhu za 12 fl. sukna (MA Skalice).

¹⁴⁷⁾ R. 1531, 13. 6., Ferdinand I. Olomouci stran truhlice s klenoty, která byla dána z Uher k uschování (StÚA Praha, přepisy, Uhry). — R. 1536, 19. 8., Olomouc Trnavě, žádá, aby trnavský měšťan Alex Dennar zaplatil dluh olomouckému měšťanu Danieli Hepnarovi (Varsik č. 83). — R. 1549, 24. 3., Olomouc Trnavě ve věci olomouckého kraječe sukna Jana Kysche, který dlí v Trnavě (MA Trnava). — R. 1562 Adam Roschko, olom. měšťan, rychtáři štiavnickému, nemůže počkat s pohledávkou u štiavnického měšťana Andryse Sibenbürgera (MA B. Št.). — R. 1580, 26. 4., Just Groger, olomoucký rychtář, Štiavnicí: Joachim Jepner, správce olomouckého špitálu, se domáhá zaplacení na Andresovi ze Štiavnice (tamtéž). — R. 1583, 28. 5., Hanuš Haugvic z Biskupic Trnavě ve věci pohledávky Olomouce u trnavských měšťanů Matěje Irselyho a Mikuláše Ilesyho (MA Trnava). — R. 1584, 19. 6., Olomouc Štiavnicí v dlužní záležitosti Sebastiana Schwabera (MA B. Št.). — R. 1583, 1. 4., Merten z Olomouce Burkhartu Lorbeerovi do Štiavnice ve věci dluhu 200 fl. za dodané obilí (maltzkorn), tamtéž. — R. 1589 Hans Klotzman z Reichenau, olomoucký měšťan, městu Olomouci: aby požádali Štiavnicí o donucení štiavnického měšťana Mat. Halgasche k zaplacení dluhu 269 tol. za sukno

nicí),¹⁴⁷) v] Prostějov (s Žilinou, Liptovskem, s Ban. Bystricí),¹⁴⁸) y] Hustopeče u Brna (s Trnavou),¹⁴⁹) x] Brno (s Trnavou a Bratislavou),¹⁵⁰) z] Meziříčí nad Oslavou (s Trnavou a Bratislavou),¹⁵¹) ž] Jihlava (s Trnavou),¹⁵²) žž] Ostrov (se Skalici).^{152a})

Z Těšínska byly podle těchže pramenů v obchodním styku se Slovenskem: a] Jablunkov (s Banskou Štiavnicí, Kremnicí),¹⁵³) b] Vendryně (s Kremni-

(tamtéž). — R. 1589, 9. 2., Olomouc Štiavnicí, přimlouvá se za shora uvedenou žádost (tamtéž). — R. 1589, 29. 5., Olomouc Štiavnicí, urguje pohledávku Hanse Klozmana (tamtéž). — R. 1597, 12. 2., Daniel Melzer, rychtář olomoucký, B. Bystricí, ve věci pohledávky Gregora Hejla a j. (MA B. B.) — R. 1600, 30. 1., Lorenz Reber z Olomouce Štiavnickým, s žádostí, aby Jiřík Röschke zaplatil dluh 200 fl. (MA B. Št.). — R. 1600 týž v téže věci (tamtéž). — R. 1601 Anton Stanner, olom. měšťan, t. č. na trhu v Hradišti, B. Štiavnicí, vymáhá pohledávku 127 tol. na štiavnickém Vilému Kaiserovi (tamtéž). — R. 1602, 30. 1., Lorenz Reber a Anton Stanner z Olomouce B. Štiavnicí ve věci dluhu Viléma Kaisera (tamtéž). — R. 1610 Lorenz Reber a příbuzní z Olomouce B. Bystricí, žádají, aby jim Matys Wuschinger zaplatil dluh 342 tol. (MA B. B.). — R. 1619, 22. 2., olom. rychtář Jan Scintilla Trenčínu ve věci pohledávky olom. měšťana Frídřicha Scheffera v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1620, 12. 2., trenčínský notář ve věci pohledávky olom. měšťana Scheffera (tamtéž).

¹⁴⁶) R. 1560 Prostějov B. Štiavnicí v obch. záležitostech (MA B. Št.). — R. 1571 Prostějov Žilíně o Benjaminu Pražákovi z Prostějova, který byl obchodně v Žilíně (MA Žilina). — R. 1596 úředník panství plumlovského a prostějovského, liptovskému županu o obchodu prostějovského žida v Liptavsku (OL, ANR, fasc. 1100, No 58). — R. 1607, 16. 2., Karel z Lichtenštejna B. Bystricí, žádá, aby bylo židu Samuelovi dopomoženo k zaplacení pohledávky (MA B. B.). — Tamtéž k r. 1596 přepis žida Samuela z Prostějova ke Karlu z Lichtenštejna s prosbou o přimluvu a zaplacení pohledávky.

¹⁴⁹) R. 1598, 21. 9., Hustopeče Trnavě, Adam Anders, hustopečský radní, vymáhá na trnavském obchodníku Behenei Andersovi dluh 150 tol. (1 tolar à 70 krejc.) (MA Trnava).

¹⁵⁰) R. 1554, 24. 8., Brno Trnavě, o obch. stycích Januše Baratha z Trnavy a Wolfa Paschingera z Brna, který má pohledávku (tamtéž).

¹⁵¹) R. 1581, Meziříčí nad Oslavou Trnavě o prodeji vlny do Trnavy (tamtéž).

¹⁵²) R. 1552 list Trnavy o trnavských obchodnících Šanth Ambružovi a Fabiánu Uhrovi, kteří kupují jihlavské klobouky a sukno (tamtéž). — R. 1587 Jihlava Trnavě ve věci jihlavských měšťanů (tamtéž). — R. 1579, 23. 5., Jihlava Štiavnicí ve věci stížnosti jihlavského hostinského Lorence Lünhübella na měšťana štiavnického, který zanechal v Jihlavě dluh (MA B. Št.). — R. 1587, 16. 7., Jihlava Trnavě o sporech mezi jihlavskými měšťany (Valentinem Pobentzem, Pavlem Partesdorferem) a Ambrožem Kalmarem z Trnavy (MA Trnava). — R. 1603—5 pohledávka jihlavských obchodníků Valent Zachariáše, Pobentze a Andream Pergera ve výši 1000 zL v Trnavě (tamtéž).

^{152a}) 1616 Ostrov Skalici „podlí vaše žádosti takový jedlový desky, jednu po dvou groších bílých, vám dopřítí chceme“. (MA Skalice).

¹⁵³) R. 1565 Jiří Miloch, obyvatel jablunkovský, ve věci pohledávek v B. Štiavnicí (MA B. Št.). — R. 1572 kníže těšínský Kremnicí o pohledávce poddaných z Jablunkova, Macka, bratří Packových, za dodané ryby 49 fl. (Slovenský letopis I, 67—8). — R. 1582, 24. 6., Kateřina, kněžna těšínská, B. Štiavnicí ve věci pohledávky vdovy Chybidurové z Jablunkova (MA B. Št.). — R. 1597 hejtman na Těšíně B. Štiavnicí, že Jan Miloch z Jablunkova prodal chmel do Štiavnice (tamtéž).

cí),¹⁵⁴⁾ c] Těšín s okolím (se Žilinou, Štubnou, Banskou Bystricí, Banskou Štiavnicí, Levočou),¹⁵⁵⁾ d] Čechovice u Těšína (s Banskou Bystricí),¹⁵⁶⁾ e] Fryštát (s Banskou Bystricí),¹⁵⁷⁾ f] Frýdek s Budatínem u Žiliny),¹⁵⁸⁾ posléze z dalšího slezského prostředí se objevuje zejména Opava ve styku s Kremnicí a Banskou Bystricí.¹⁵⁹⁾

¹⁵⁴⁾ R. 1569 Václav, kníže těšínský, Kremnici, o pohledávce Jana Šturce z Vendryně ve výši 17 toľ. na Pavlu Masnykovi v Kremnici (*A. Dubay*, Kremnické listy, str. 45).

¹⁵⁵⁾ R. 1552 Těšín B. Štiavnicí o prodeji herinků do Štiavnice (MA B. Št.). — R. 1560 Václav, kníže těšínský, B. Štiavnicí o pohledávce Jana Slovák, poddaného z Humen, u Petra Masaře ve Štiavnicí ve výši 33½ zľ. (tamtéž). — V téže věci další listy téhož z r. 1561, kde se mluví o dľhu 14 fl. (tamtéž). — R. 1566 těšínský kníže Václav Kremnici o pohledávce Grygera z Těšína u Pavla Malyska z Kremnice (11. flor.) a u Holého ze Štubně (2 fl.), (Slovenský letopis I, str. 66, *A. Dubay*, Kremnické listy, str. 45. — R. 1573 týž Kremnici „strany nějaké spravedlnosti Lukášovi Cihlářovi z Těšína po nebožtíku Janu Ramšovi, mejtným ve Staré Štubni“ (Slov. letopis I, str. 70). — R. 1569, 11. 6., kníže těšínský Václav B. Štiavnicí ve věci pohledávky Jana Slovák, poddaného těšínského knížete, u Petra Masaře, měšťana štiavnického, 14 fl. (MA B. Št.). — R. 1572 týž Žilině, vymáhá pohledávky Těšínských v Žilině (MA Žilina). — R. 1575 těšínský kníže Václav B. Bystrici o pohledávce poddaného těšínského Hanse Kecherle za plátno na Maruši Šindlerovně v B. Bystrici (MA B. B.). — R. 1578 kníže těšínský Václav Levočí ve věci pohledávky těšínského měšťana Jana u Friedricha Schneidera v Levočí (MA Levoča). — R. 1578, 6. 4., Konrád Bieler z Těšína Aug. Fuchsovi do Štiavnice: posílá sýry a prosí o zaplacení mzdy poslovi (MA B. Št.). — R. 1578, 1579 několik listů olom. měšťana Sebastiana Schwabera B. Štiavnicí s žádostí o zaplacení pohledávky 258½ toľ. na Stefanu Eicherovi (MA B. Št.). — R. 1580 Kateřina, kněžna těšínská, Kremnici, o stížnosti Jiřika Rudického z Kyčic proti Janu Sylovi ze Štubně (Slov. letopis I, 71). — R. 1582 táž Kremnici o dodání plátna z Těšína na úvěr (tamtéž, str. 72). — R. 1586, 4. 3., Těšín B. Bystrici, přímouvají se za zaplacení dľhu Žofie Murařky z B. B. těšínské měšťance Zuzaně (MA B. B.). — R. 1586 Těšín B. Bystrici — o vývozu plátna do B. B. (tamtéž). — R. 1591, 14. 7., Těšín Bystrici, přímľuva za propuštění zboží těšínské měšťansky z obstávky, která byla uvalena pro dľhy Václava Vodičky u uherských věřitelů (tamtéž). — R. 1591 Bartoloměj Skočovský, rychtář těšínský, B. Štiavnicí ve věci těšínského obyvatele Matěje Brabce a ztráty při dovozu vína (MA B. Št.). — R. 1591, 12. 1., rychtář a rada Jablunkova B. Štiavnicí ve věci stížnosti štiavnické měšťanky, která upomíná Jakuba Matschkeho z Jablunkova o dľh 15 fl. za víno (tamtéž). — R. 1593, 17. 2., Sidonie Kateřina, kněžna těšínská, B. Štiavnicí, ve věci dľuznické záležitosti Jiřiho Milocha z Jablunkova štiavnickému měšťanu Hansovi (tamtéž). — R. 1594, 12. 3., Těšín Bystrici ve věci těšínského měšťana Fridricha Frölicha a jeho pohledávky v B. Bystrici (MA BB.). — R. 1612, 4. 5., Jakub Bilocký z Těšína B. Bystrici, žádá, aby mu dědicové Leutnerovi vrátili dľh 500 fl. (tamtéž). — R. 1620, 17. 9., Šimon Kapša, fojt jablunkovský, B. Štiavnicí o dodání chmele (MA B. Št.).

¹⁵⁶⁾ R. 1561 Václav, kníže těšínský, B. Bystrici ve věci Athacia Čela z Čechovic a jeho poddaného Jiřika Kozla z Leščné, který prodal měšťanu banskobystrickému „nějakú sumu ryb“ (MA B. B.).

¹⁵⁷⁾ R. 1591 Kateřina Langbauchová z Fryštátu na Těšínsku B. Štiavnicí, dodala plátno do B. Št. (MA B. Št.).

¹⁵⁸⁾ R. 1582, 28. 9., olom. biskup J. Sunekovi ve věci obch. styků města Frýdku s Budatínem (StA Krom., kop.).

Čechy byly podle těchže pramenů v obchodním styku se Slovenskem zastoupeny: a) Litomyšlí (ve styku s Trnavou),¹⁶⁰ b) Hradcem nad Labem (s Trnavou),¹⁶¹ c) Chrudimí (ve styku s Banskou Štiavnicí),¹⁶² d) Přibyslaví (ve styku s Trnavou),¹⁶³ e) Kutnou Horou (ve styku s Banskou Štiavnicí),¹⁶⁴ f) Čáslaví¹⁶⁵ a posléze Prahou (ve styku se Skalicí, Trnavou a Banskou Bystricí).¹⁶⁶)

Srovnáme-li tyto údaje s výsledky, které daly třicátkové seznamy, vidíme, že počet měst, účastníků se obchodního ruchu, se rozšířil. Lze to vysvětlit už tím, že třicátkové seznamy jsou jen kusé, že i tam, kde se zachovaly, třicátníci pravděpodobně nestačili či nebyli s to zachytit celé pletivo obchodních svazků mezi zeměmi českými a Slovenskem v době předbělohorské. Jiné vysvětlení třeba hledat také ve skutečnosti, že meziměstská korespondence týká se vesměs až 2. pol. 16. stol. (pokud jde o rušnější obchodní styky), zatím co třicátkové seznamy spadají více, pokud byly uvedeny, do 1. poloviny či poloviny 16. stol.

* * *

Analogická je situace, pořídíme-li si seznam jednotlivých českých a slovenských obchodníků. Města jako taková neprováděla obchodní transakce a sama přímo neobchodovala. Zasahovala (podobně jako vrchnostenská sprá-

¹⁵⁹) R. 1576, 6. 7., Opava Kremnici o pohledávce, kterou má kremnický měšťan Walter Lieber na opavském měšťanu Jiřím Pezoltovi (MA Kremnica). — R. 1576, 10. 8., Opava Kremnici o 200 fl., které Jiří Petzolt z Opavy dluží kremnickému měšťanu Waltrovi (tamtéž). — R. 1600, 25. 11., Opava B. Bystrici, přimlouvá se za opavského měšťana Gierkeho, aby mu byl zaplacen rubáš objednaný u něho z Bystrice (MA B. B.).

¹⁶⁰) R. 1574, 27. 2., Vratislav z Pernštejna na Tovačově a z Litomyšle Trnavským o Jindrovi Kožešníkovi z Litomyšle, který má pohledávku u trnavského měšťana Tomáše Gebela (MA Trnava). — R. 1606, 28. 11., Litomyšl Trnavě ve věci pohledávky v Trnavě (tamtéž).

¹⁶¹) R. 1547 Hradec nad Labem Trnavě o styku hradeckého obchodníka Petra Smetany s trnavským obchodníkem Ivanem, který dluží předchozímu 112 zl. (každý zlatý po 30 gr.) (tamtéž). — R. 1581 tíž (tamtéž).

¹⁶²) R. 1594 Chrudim B. Štiavnicí (MA B. Št.).

¹⁶³) R. 1581, 1. 6., Přibyslav Trnavě ohledně peněz, které dluží trnavský kožešník (MA Trnava).

¹⁶⁴) 1572 Kutná Hora B. Štiavnicí o pohledávkách Kutnohorských ve Štiavnicí (MA B. Št.). — R. 1588 tíž téže ve věci Martina Silného, který se usadil v B. Št. (tamtéž).

¹⁶⁵) R. 1608, 15. 6., Čáslav turč. županu Františku Revayovi (SNM, Revay).

¹⁶⁶) R. 1546 Praha Trnavě, Fabián a Šant Ambrož, měšťané trnavští, jsou zadluženi u měšťana pražského 1200 tol. (MA Trnava). — R. 1552 list Trnavy: Šanta Ambrož a Fabián Uher prodávají koně Václavovi Řebřinovi z Nového Města pražského (tamtéž). — R. 1575, 3. 6., Praha Trnavě o dodání dobytka z Trnavy do Prahy (tamtéž). — R. 1614, 5. 6., Jonas Schwengler z N. Města pražského B. Bystrici, vymáhá na Pavlu Krebsenovi dluh 18 tol. (MA B. B.). — R. 1619 pražský řemeslník staví varhany ve Skalici (MA Skalica).

va) do obchodních záležitostí, vymáhala pohledávky svých obyvatelů na straně druhé, hrozila obstávkou zboží v případě neplacení dluhů, ale jinak se obchodu účastnili jednotlivci, ať už řemeslníci a vlastní výrobci zboží, které se stalo předmětem obchodu, či odborní obchodníci v městech usazení.

Ve světle meziměstské korespondence i některých městských knih (např. brodských), zejména z 2. pol. 16. stol., se objevují mezi českými a slovenskými obchodníky i obchodujícími, kteří se účastnili směny zboží i mimo sféru skutečného obchodu, tato jména: I. z oblasti moravské a) z Brodu a okolí (nebo v Brodu obchodující) Jan Brunovský, Petr Fabián Uher (též Petr Uher), Jan Kalous, Jiří Získala, Ambruž Santa, Pavel a Řehoř Szentkirály, Jan Michalů, Martin Zarazil, Pavel Primus, Jan Zlatník, Jan Chyba, Hans Hannman, Martin Uher, Jiřík Uher, Tomáš Kršma, Urban Polášek, Jan Malenovský, Kučera, Pavel Hrdý, Bobocký, Martin Hrabáček, žid Stusel, Martin Šošol, Jiřík Bartošek, Martin Hrabáček, Macek Provazník, žid Kolman a Samuel, Vaněk Valguš, Faltyn Kožešník, Václav Telčar, Jiřík Matoušek, žid Isák, Vít Horažďovský, Eliáš Berger, Šimon Fiřšt, Petr Klimkovský, Michal Vodička, žid Josef a Abraham,¹⁶⁷) b) z Klobuk: Jiřík Chudý, Martin Císař,¹⁶⁸) c) z Bojko-

¹⁶⁷) R. 1530 Jan Brunovský z Brodu obchoduje v Trnavě, jeho manželka dlí v Brodě (*Varsik* č. 51). Petr a Fabián Uher (pův. Barathy) v Brodě, r. 1530 a d. (*Varsik* č. 56). Jan Kalous a Jiří Zykala z Brodska obchodují v Trnavě r. 1532 (*Varsik* č. 64). — Petr Fabián, Ambruž Santha, Pavel a Řehoř Szentkirályi v Brodě r. 1536 (*Varsik* č. 82)., Jan Michalů v Brodě r. 1544 (Brod Trnavě 1544, 19. 7., MA Trnava), Martin Zarazil ve styku se Šanto Pavlem z Trnavy r. 1546 (Jan Jetřich a Jaroslav z Kunovic Trnavě 1546, tamtéž), Martin Zarazil z Brodu Trnavě r. 1560, 10. 1. (tamtéž), týž z Brodu ve styku s Milošem Ištvánem z Trnavy r. 1567 (Brod Trnavě, tamtéž), týž z Brodu r. 1568 (Brod Trnavě 1568, 2. 2., tamtéž), Pavel Primus, měšťan brodský (Brod Trnavě 1551, 22. 4., tamtéž). Nález mezi Pavlem Primusem z Brodu a Františkem Uhrem z Dobrotina o 600 klobouků r. 1553 (Okr. archiv Bojkovice, rkp. č. 2, f. 23), Jan Zlatník z Brodu ve styku se Štiavnicí r. 1552 (Jetřich z Kunovic a na Brodě B. Štiavnicí, MA B. Št.), Hans Hannman, zlatník v Brodě, B. Štiavnicí r. 1552 (tamtéž), Martin Uher a Jiřík Uher ve styku s Fabiánem Uhrem v Trnavě r. 1555 (Brod Trnavě, MA Trnava), Tomáš Kršnec a Urban Polášek, bratr Kršnecův Mertl v B. Št. r. 1556 (MA B. Št.), Jan Malenovský z Brodu ve styku s Petrem Durišem z Teplé a Jiříkem Haznukou z Ořechového r. 1557 (Okr. archiv Bojkovice, svědomí lidská, I, 3), Kučera v Brodě ve styku s Jiříkem Halgašem z Beckova (pře o slůvy a peníze, tamtéž, UB-I-11 z r. 1559), svědectví Ference Mezey a Tomáše Kermendyho ve sporu Imricha Hetiana o dlhy s Pavlem Hrdým z Brodu (tamtéž, UB-I-3), Pavel Hrdý v Brodě Gregorovi Lindnerovi do B. Bystrice r. 1560 (MA B. B.), Pavel Hrdý z Brodu B. Štiavnicí 1564, 13. 5., ve věci kupu sukna v Brodě (MA B. Št.), Bobocký, měšťan brodský, i s jinými sousedy Trenčínu 1561 (MA Trenčín), Martin Hrabáček z Brodu r. 1563 (Brod Štiavnicí, MA B. Št.), Jan Chyba z Brodu ve styku s Pavlem Baysem a Balcerem z B. Štiavnice (Jan Jetřich z Kunovic B. Štiavnicí, tamtéž), žid Stusel z Brodu v obch. styku s Trenčínem r. 1569 (Jetřich z Kunovic a na Brodě Trenčínu, MA Trenčín), Matouš Šošol, Jiřík Bartošek, Martin Hrabáček, Macek Provazník z Brodu mají r. 1575 pohledávky v B. Štiavnicí (Brod Štiavnicí, MA B. Št.), brodští židé Kolman a Viktorin ve styku s Žilinou (Jiříkem Sojou ze Žiliny) r. 1596 (Brod Žilíně, MA Ž.), Kolman a Samuel, brodští

vic: Mikuláš, Mikuláš Vacků, Martin Blanař,¹⁶⁹ d] z Hradiště: Tomáš Řemenář, Jan Suchánek, Jan Fryštatský, Martin Čech, Václav Potůček,¹⁷⁰ e] z Nivnice: Vávra,¹⁷¹ f] z Holešova: Jiřík Kroupa,¹⁷² g] z Fryštáku: Holivka,¹⁷³ h] z Meziříčí nad Bečvou: Martin, Jan a Jiří Kořistka, Matuš Macků, Jan Buláček, Jan Sobůček, Ondřej Bohatý, Jiřík Zátorský, Jiřík Valů,¹⁷⁴ ch] z Vizoz-

žid, Trnavě r. 1582, 23. 2., ve věci dluhu Jana Klobučníka z Trnavy (MA Trnava), brodský žid Kolman Trenčínu r. 1577 ve věci pohledávky v Trenčíně (MA Trenčín), Vaněk Valguš z Brodu ve styku se Šimkem Sklenářem v Trnavě (Brod Trnavě 1584, 4. 3., MA Trnava), Faltým Kožišník v Brodě ve styku s obyvatelem Trnavy Henrychem Sabem (Brod Trnavě 1586, MA Trnava), brodský měšťan Václav Telčar ve styku se štiavnickým Jiřkem Kochlačem (Brod B. Štiavnici 1586, MA B. Št.), Jiřík Matoušek z Brodu ve styku s Martinem Kyšem z Trnavy (Brod Trnavě 1587, MA Trnava), žid Izák z Brodu ve styku s Martinem Kyšem (Brod Trnavě 1587, MA Trnava), k r. 1609 intervence brodského rychtáře ve prospěch žida Izáka, který měl pohledávku v B. Bystrici u Mikuláše Věka (Pulec, rychtář brodský, B. B., 1609, MA), Vít Horaždovský, obyvatel brodský, B. Bystrici r. 1594 (tamtéž), Eliáš Berger z Brodu ve styku s Ladislavem Kolárem z Trenčína r. 1600 (MA Trenčín), Šimon Fírst v Brodě ve styku s Tomášem Staťo v Trnavě (úředník brodský Trnavě 1607, 2. 8., MA), Pavel Uher z Brodu, Pavel Klimkovský z Brodu ve styku s Michalem Vodičkou z Trnavy (Brod Trnavě 1609, 26. 7., MA), Josef, žid brodský, a Abraham v obch. styku s Trenčínem 1607—8 (MA Trenčín), Josef žid z Brodu ve styku s Trenčínem 1613 (Oldřich z Kounic a na Brodě Trenčín, 1613, 20. 9., MA, tamtéž).

¹⁶⁸) Jiří Chudý z Klobouk ve styku s Benko Vaytem z Trenčína r. 1598 (týž Trenčín, MA Trenčín), Martin Císař z Klobouk ve styku s Janem Polákem a Jiřkem Císařem z Trenčína (M. Císař Trenčín 1563, 8. 7., tamtéž), Jan Chyba dováží provazy do dolů B. Št. (OL Camera, Exped. 1565).

¹⁶⁹) Mikuláš z Bojkovic měl pohledávky v Trenčíně (Fridrich Tetauer z Tetova m. Trenčín 1563, 9. 6., MA Trenčín), Mikuláš Vacků z Bojkovic ve styku s Trenčínem (týž Trenčín 1563, 9. 6., tamtéž), Martin Blanař z Bojkovic ve styku s Trenčínem (Burian Tetauer z Tetova Trenčín 1578, 2. 6., tamtéž).

¹⁷⁰) Hradištský měšťan Tomáš Řemenář měl pohledávku u bratislavského Jorga Nerweina r. 1530, 24. 5. (MA Bratislava), Jan Suchánek, pekař v Hradišti, ve styku s Arculem Zedníkem z Trnavy (Hradiště Trnavě 1562, 19. 7., MA) Jan Fryštacký, rychtář hradištský, Martin Čech ve styku s Trnavou (MA Trnava, 1569, 1. 12.).

¹⁷¹) Vávra z Nivnice ve styku se Samuelem Ambružem z Trnavy (Eliáš z Budče, úředník na Brodě, Trnavě, 1545, 3. 7., MA Trnava).

¹⁷²) Jiřík Kroupa ve styku s Křižanem v Trnavě (Holešov Trnavě 1545, MA Trnava).

¹⁷³) Styky Jana Matuly v Trnavě, Holického v Fryštáku, Jana Haraburdy v Kroměříži (olom. biskup Trnavě r. 1562, StA Krom., kop.), Ondřej Ručko a Jan Pavlový ve styku s Fryštákem (Fryšták Trenčínským 1559, 23. 5., MA Trenčín).

¹⁷⁴) Martin z Meziříčí objednává zboží u trnavského měšťana Jana Saumara r. 1523 (*Varsik* č. 27), Jan Kořistka a Matuš Macků z Meziříčí v obchodním styku s Trnavou r. 1535 (*Varsik* č. 76), Jan Kořistka, Jan Buláček, Matuš Macků, obchodní pohledávky v severním Trenčánsku ve výši 1840 zl. za dodaná sukna (Ferdinand I. 1535, 15. 7., uherské komoře, OL, ANR, fasc. 665, No 2). — R. 1538 zmínka o Janu Kořistkovi a jeho družích z Meziříčí, obchodujících se sukem v Uhrách (StÚA Praha, přepisy, Uhry, 1538, 26. 11.). — R. 1567 Jiří Kořistka z Meziříčí obchoduje v Uhrách (OL, Camera, Expeditiones). — Jan Sobůček a Ondřej

vic: Bláha Vizovský, Jan Vejlupek,¹⁷⁵) i] ze Strážnice: Jan Polešovský, Jan Pecivál, Jiřík Zřídil, Parcifal, Václav Škluba, Jiřík Kalný, »Horný hor strážnických«,¹⁷⁶) j] z Hodonína: Donát, Zundl, Salomon,¹⁷⁷) k] z Veselí: Jiřík, žid Jakub,¹⁷⁸) l] z Olomouce: Jeronym Haberle, Daniel Hepner, Wolf Hensperger, Adam Roschko, Sebastián Swaber, Martin Chramer, Hans Klotzmann, Hanus Hainz, Lorenc Reber, Anton Stanner, Felix Cesel, Jiří Ernst, Fridrich Scheffer,¹⁷⁹) m] z Přerova: Martin Škoda, Bernart, Václav Psotů, Martin Pošterk, Jan Bilejch,¹⁸⁰) n] z Kroměříže: Pagáč, Jiří Bapčanský, Šimon Bakalář, Jiřík Trenčinský, Jan Chvojka, Tomáš Gbur, Pavel Javorek, Matěj, Matouš Javůrek, Matěj Tluk, Křištof Meixner,¹⁸¹) o] z Lipníka: Mikuláš Pi-

Bohatý, obchodníci z Meziříčí, dovážejí ze Slovenska syrové kůže (StA Brno, olom. púhony, sv. 30, k r. 1570—80). — Jiřík Zatorský z Meziříčí p. Rož. ve styku s Christianem Ruško z B. Bystrice (týž B. Štiavnici 1608, 7. 5., MA tamtéž). — Jiřík Valů z Meziříčí ve styku s Jiříkem Englhardenem z Levoče (Meziříčí Levoči r. 1615, MA Levoča).

¹⁷⁵) Nález mezi Petrem Feytem z Kremnice a Bláhou Vizovským o dluh 11 zL. (Okr. archiv Bojkovice, UB, rkp. 2, f. 47), Jan Vejlupek z Vizovic ve styku se Ziglem z Bytčice (Vizovice Žilíně r. 1577, MA Žilina).

¹⁷⁶) Strážnice Trnavě r. 1551 (MA Trnava).

¹⁷⁷) Donát z Hodonína měl pohledávky v Trnavě r. 1620 (úředník panství hodonského Trnavě r. 1620, 6. 9., MA Trnava.) — Zundl Salomon z Hodonína a jeho pohledávka v Trnavě (úředník panství hodonského Trnavě 1620, 20. 2., MA Trnava).

¹⁷⁸) Veselský měšťan Jiřík měl pohledávku v Trenčíně r. 1561 (Veselí Trenčínu 1561, 4. 6., MA Trenčín). Žid Jakub z Veselí ve styku s Trnavou (rychtář brodský Trnavě 1616, 16. 1., MA Trnava).

¹⁷⁹) Olomoucký měšťan Jeronym a Trnavan Fučík r. 1516 (Varsik č. 22). — Daniel Hepner z Olomouce a Alex. Remmer z Trnavy r. 1537 (Hradiště Trnavě, MA Trnava). — Wolf Hensperger z Olomouce ve styku s Trnavou (mor. podkomoří Trnavě 1543, 28., 5., MA Trnava). — Týž Nilišovi do Trnavy 1569 (tamtéž). — Adam Roschko, měšťan olomoucký, a štiavnický měšťan Andrys Sibenburg (MA B. Št.). — Týž ve styku s Matějem Irselym a Mikulášem Ilašim z Trnavy (Hanus Haugvic z Biskupic Trnově 1583, MA Trnava). — Sebastian Schwaber a Martin Krammer z Olomouce s Burkhartem Lorberem ve Štiavnici r. 1583—4 (MA B. Št.). — Hans Klotzman z Olomouce a Matyáš Halgasch ze Štiavnice 1589 (MA tamtéž). — Hanuš Hainc z Olomouce a Andreáš Havíř z Trenčína r. 1597 (Olomouc Trenčín, MA Trenčín). — Lorenc Reber z Olomouce a Georg Röschke ze Štiavnice r. 1600 (MA B. Št.). — Anton Stanner z Olomouce a Vilém Kaiser z B. Štiavnice r. 1601 (tamtéž). — Felix Cesel a Jiří Ernst, sládkové z Olomouce, při pivovaru v B. Štiavnici (tamtéž). — Fridrich Scheffer z Olomouce r. 1619—20 a Trenčín (Olomouc Trenčín 22. 2., a 1620, 12. 2., tamtéž).

¹⁸⁰) Jiří, Alexander a Rudolf Zaum, obchodníci z Přerova, a Hans Brechtl, měšťan štiavnický (MA B. Štiavnica). — Bernard z Přerova a Štefan Oškľubů z Trenčína (Okres. A. Bojkovice, UB, rkp. 2, f. 29, nález v Brodě o dluh 21 zL.). — Martin Škoda z Přerova a Matouš Turčanský z Trenčína (Přerov Trenčín 1553, 15. III., MA Trenčín). — R. 1564 Vejpověď mezi Jiříkem Polákem z Trenčína a Václavem Psotů z Přerova o dluh 20 zL. za sukno (Okres. A. Bojkovice, UB, rkp. 2, f. 84). — Jan Bilejch z Přerova trnavskému Filipovi 1587 (MA Trnava).

¹⁸¹) Pagáč z Kroměříže a Jan Štavnický z Štavnika r. 1531 (MA Banská Bystrica). — Jiří

vovarčí, žid Daniel Perhoffer,¹⁸²⁾ p] z Hranic: Václav Hašek, jeho synové Jan a Tomáš, Jan starší Ovesný,¹⁸³⁾ r] z Kojetína: Václav a Jiřík Koželuh, Havel Krejčí z Určic u Kojetína, žid Jelen z Kojetína,¹⁸⁴⁾ s] z Buchlovic: Jiřík Čech,¹⁸⁵⁾ t] z Hustopečí: Hans Aff, Anders Adam,¹⁸⁶⁾ u] z Kyjova: Štefan Švec, Mikuláš Belucký,¹⁸⁷⁾ v] z Prostějova: Jan Kožešník starý, Benjamin Pražák, žid Samuel (sklenář), Jáchym Beschman,¹⁸⁸⁾ y] z Jihlavy: Bartoloměj Patek, Mikuláš Bulík, Pavel Hadlaš, František Řemenář, Valentin Pobentz, Pavel Partesdorfer, Petr Valdhofer.¹⁸⁹⁾

Babčanský a Šimon Bakalář ve styku z B. Bystrici r. 1530—1 (olomoucký biskup Stan. Thurzo B. Bystrici 1531, 31. VIII., MA BB. přimlouvá se za kroměřížského obyvatele Jiřího Babčanského a Šimona Bakaláře, aby jim bylo propuštěno zboží („lainbait“), které jim bylo z neznámých příčin v Banské Bystrici obstaveno). — Jiří, kupec trenčinský, vlastník v Trenčíně dům a dlíci v Kroměříži (Stan. Thurzo, biskup, hejtmanu na Trenčíně r. 1534, SA Krom. kop.). — Jan Chvojka, kroměřížský řezník, a jeho pohledávky v Trnavě (Kroměříž Trnavě 1539, 20. IV. MA). — Tomáš Gbur z Kroměříže ve styku se žilinskými obchodníky Vaňkem Beranem, Jiřím Abrahámem a Jiřkem Pagáčem (biskup St. Thurzo Mik. Kostkovi 1540, 20. I., SA Krom. kop.). — Pavel Javorek, obchodník v Kroměříži, s Trnavou (Trnava Kroměříži, Varsík, cit. ed. č. 203, 4). — Javůrek z Kroměříže a jeho dluh trnavskému měšťanu za med ve výši 12 fl. (Kroměříž Trnavě 1548, 17. V., MA tamtéž). — Matěj Tlouk ve styku s Pavlem Javůrkem z Trnavy (Kroměříž Trnavě 1549, 25. V., MA tamtéž). — Kryštof Mayxner z Kroměříže a Michal Mayxner z Bratislavy, bratři (olomoucký biskup v Bratislavě 1595, SA Krom. kop.).

¹⁸²⁾ Mikuláš Pivovarčí z Lipníka půjčil peníze Kremnici (A. Dubay, Kremnické listy, str. 38). — Žid Daniel Perhoffer v listu Alžbětě Czoborové 1617, 8. X. (SNM, Thurzo).

¹⁸³⁾ Václav Hašek z Hranic a jeho synové Jan a Tomáš (Jan Hašek Banské Bystrici 1560, MA tamtéž). — Jan st. Ovesný z Hranic a Pavel Dyak, obyvatel Trnavy (Jan st. Ovesný Trnavě 1587, MA tamtéž).

¹⁸⁴⁾ Václav a Jiří Koželuh z Kojetína, Havel Krejčí z Určic u Kojetína, jejich sestra Ivanka žijící v Žilině (Kojetín Žilině 1571, MA tamtéž). Žid Jelen z Kojetína a Jan Blaho, měšťan trenčinský (Brod Trenčín 1587, 17. VII., žaloba před právem města Brodu, MA tamtéž), ve věci pohledávky 50 fl. na Janu Blaho.

¹⁸⁵⁾ Jiřík Čech z Buchlovic a Jira Bohoušek z Banova (Václav Rolšic, úředník na Buchlovicích, B. Bystrici r. 1603, MA tamtéž).

¹⁸⁶⁾ Hans Aff z Hustopečí a Michal Boršic z Trnavy (Hustopeče Trnavě 1592, MA tamtéž). — Anders Adam z Hustopečí a trnavský obchodník Beheney Anders r. 1598 (MA Trnava).

¹⁸⁷⁾ Štefan Švec z Kyjova a Zeelinka, obyvatel Trnavy (Kyjov Trnavě 1559, 2. XI. tamtéž). — Mikuláš Belucký z Kyjova a Kryštof Oth z Trnavy (Kyjov Trnavě 1620, 10. V., MA tamtéž). O Andrysu Wigandtovi z Kyjova. 1610, 10. 1. Kyjov Skalici (MA Skalica).

¹⁸⁸⁾ Nález mezi Janem Kožešníkem starým z Prostějova a Fabiánem Baráthy z Trnavy o dva hřbetové kožichy v ceně 47 zl. (Okres. A. Bojkovice, UB, rkp. 2, fl. 60). — Benjamin Pražák v Žilině r. 1571 (Prostějov Žilině r. 1571, MA tamtéž). — Prostějovský žid Samuel, syn Jakuba Sklenáře, v obchodním styku s Banskou Bystricí r. 1605 (týž Karlu z Lichtenštejna, MA BB). — Joachim Beschman z Prostějova ve sporu s Trnavskými r. 1607 (Samuel Radešinský z Radešovic Trnavě r. 1607, 9. IX., MA tamtéž).

¹⁸⁹⁾ Bartoloměj Patek a Mikuláš Bulík v listě Jihlavy Trnavským r. 1544, 28. IV. (MA Trnava). — Rozepře o kůže mezi Francem z Trnavy a Nadpalem z Dobrotína r. 1552 (Okres. A. Bojkovice, UB, rkp. 2, f. 8). — Pavel Hadlar a Franc Remenář v listu Trnavy r. 1552 (MA

II. z *Těšínska*: a) z Těšína: Matyas Geindler, Hana Štěpánková, Mikuláš Sochor, Jan Slovák, Griger Tesař, Vitor Středulický, Petr Pekař, Martin Mních, Jan Koutný, Bartoš Sovka, Lukáš Cihlář, Marie Šindlarovna, Jan Mendryka, Macek Konvař, Jiřík Lasota, Foltyn Šubart, Th. Blaicher, Matěj Braběc, Václav Vodička, K. Biler, Fridrich Frölich a jeho manželka Suzana,¹⁹⁰) b) z Jablunkova: Jiří Miloch, Svrček, Macek a Štefan Pačkové, Melcher, Jiří Chybidura, Jakub Německý, Matschke, Barbara Spurka, Jan Miloch,¹⁹¹) c) z Vendryně: Jan Šturm,¹⁹²) d) z Frýdku: Jan Kupček.¹⁹³)

Trnava). — Valentin Pobentz a Pavel Partesdorfer r. 1587 (Jihlava Trnavě r. 1587, MA tamtéž). — Petr Waldhofer Jihlavě r. 1605 (Jihlava Trnavě r. 1605, MA tamtéž).

¹⁹⁰) Matys Geindler z Těšína a Jakub Kostka ze Štiavnic (Těšín B. Štiavnici 1537, 30. V., MA tamtéž). — Hana Štěpánková, Mikuláš Sochor, Ciežek a Heklová v Banské Štiavnici r. 1552 (Těšín B. Štiavnici, MA tamtéž), Jan Slovák z Těšína a Petr Masař z Banské Štiavnic (Václav, kníže těšínský, B. Štiavnici 1561, MA tamtéž). — Gryger Tesař z Těšína, Janek Šturm z Vendryně a Pavel Maslík z Kremnice, Holý ve Štubní (Václav, kníže těšínský, Kremnici r. 1566, 1570, Slov. letop. I., str. 45, 66, 67). — Vitoš Středulický z Těšína r. 1569 (Václav, kníže těšínský, B. Štiavnici, MA tamtéž). — Týž a Jiřík Gebl z Žiliny r. 1571 (Václav, kníže těšínský, Žilíně r. 1571, MA tamtéž). — Petr Pekař z Těšína a Mikuláš Ondruško ze Žiliny (Těšín Žilíně r. 1572, MA tamtéž). — Martin Mních z Těšína a Pavel kožišník ze Žiliny i Jiřík z Pavlovic v Žilíně (Václav, kníže těšínský, Žilíně r. 1572, MA tamtéž). — Těšín Žilíně r. 1573, MA tamtéž). — Jan Kotný z Těšína a Macek Gebel ze Žiliny r. 1573 (úředník na Těšíně Žilíně r. 1573, MA tamtéž). — Bartoš Sovka z Těšína (Těšín Žilíně 1573, MA tamtéž). — Lukáš Cihlář z Těšína, Jan Ramš, mejtný ve Staré Štubni, Jan Firak, občan Kremnice, kněz Jiřík v Kremnici (Václav, kníže těšínský, Kremnici r. 1573, Slov. letop. I, str. 68–70). — Marie Šindlarovna z Těšína (Václav, kníže těšínský, B. Bystrici r. 1576, MA tamtéž). — Jan Mendryka z Těšína a Macek Konvař z Těšína (Těšín Žilíně r. 1577, MA tamtéž). — Jiřík Lasota z Těšína (Sedena Kateřina, kněžna Těšínská, Žilíně r. 1585, MA tamtéž). — Foltyn Šubart z Těšína a Žofie Murarka z B. Bystrice (Šubart B. Bystrici r. 1585, MA tamtéž). — Theodor Bleicher z Těšína a Marek Gunder, správce banské komory, r. 1589 (Th. Bleicher B. Štiavnici r. 1589, MA tamtéž). — Matěj Braběc z Těšína a Michal Koščál v Štiavnici r. 1590 (MA tamtéž). — Václav Vodička z Těšína dluží do B. Bystrice (r. 1591, 14. VII., MA Banská Bystrica). K. Biler z Těšína a Jan Ruzynský, Cebulka, Jan Ondruška, obyvatelé Žiliny (K. Biler, těšínský měšťan, Žilíně r. 1593, MA tamtéž). — Frölich ve styku s B. Bystricí (Těšín B. Bystrici r. 1594, MA tamtéž).

¹⁹¹) Jiřík Miloch z Jablunkova ve styku s B. Bystricí a s B. Štiavnicí (Václav, kníže těšínský, r. 1565, MA B. Štiavnice). — Miloch z Jablunkova knížeti těšínskému r. 1565 (MA B. Št.). — Macek a Štefan Pačkové z Jablunkova a Kožišník z Kremnice (Václav, kníže těšínský, Kremnici 1572, Slov. letop. I., str. 67/8). — Svrček z Jablunkova, Stach Zimmermann z B. Bystrice a Havel Šembor z Těšína (Sedena Kateřina B. Bystrici r. 1580, MA tamtéž). — Melcher z Jablunkova a Stach B. Bystrici r. 1580 (M. Kloch, úředník na Těšíně, B. Bystrici r. 1580, MA tamtéž). — Jiří Chybidura z Jablunkova a Pavel z Výhně v B. Štiavnici (Sedena Kateřina B. Štiavnici r. 1582, MA tamtéž). — Jakub Matschke z Jablunkova, Jiří Miloch z Jablunkova, ve styku s B. Štiavnicí r. 1591, 1593 (MA B. Št.). — Barborka Spurka z Jablunkova a Macek Pečka v Žilíně (Hejtman na Těšíně Žilíně r. 1592, MA tamtéž). — Jan Miloch z Jablunkova, Jan Bele z Štiavnic r. 1597 (MA B. Št.).

¹⁹²) Viz pozn. č. 191.

III. z obchodníků a měšťanů v Čechách: a) z Prahy: Kantuorek, Václav Brunclík, Jan Mikeš, Zlatokrpec, Václav Řebřina, Jan Soracký, Messerschmitt, Jonas Swengler, Tobiáš Hansel,¹⁹⁴) b) z Českého Brodu: Václav Vosáhlo,¹⁹⁵) c) z Kutné Hory: Martin Silný, Jan Zdravý,¹⁹⁶) d) z Hradce Králové: Petr Smetana,¹⁹⁷) e) z Litomyšle: Šimon, Jindra Kožešník,¹⁹⁸) f) z Chrudimi: Václav Vochlař,¹⁹⁹) g) z Plzně: Matěj Šmid,²⁰⁰) h) z Domažlic: Václav Truhlička, Zikmund Lutovec, Jiřík Šanth, Jiřík Řepa,²⁰¹) ch) »z Čech«: Adam Mírek.²⁰²)

Nemenší byl počet obchodníků a měšťanů ze slovenského prostředí, jejichž jméno se zachovalo v korespondenci městských či jiných úřadů a v některých městských knihách. V popředí byla některá města na Pováží, zejména Trenčín a Trnava; za nimi šla Žilina, Skalice a některé jiné západoslovenské osady či města, jako např. Modrá, Beckov, Beluša, posléze středoslovenská bánská města: Banská Bystrica, Banská Štiavnica, Kremnica:

a) z Trenčína např. pocházeli: Jiří Kupec, Marek Kovář, Štefan Oškľuba, Mikuláš Vojna, Petr Chládek, Maděrc, Kubranský, Andreáš Dyák, Jirik

¹⁹³) Jan Kupček z Frýdku ve styku se Suneky, majiteli Budatina (olom. biskup Janu Sunekovi, SA Krom. kop. 1582).

¹⁹⁴) Pražský měšťan Kantuorek obchodoval až na Dunaji, kde byl oloupen o 250 zl. (Nové Město pražské Trnavě r. 1530, 7. V., Varsík, cit. ed. č. 50). — Václav Brunclík a Jan Mikeš, oba Trnavě r. 1535, 12. XI., z Hradiště (Varsík, cit. ed. č. 75). — Zlato Krpec, měšťan pražský, ve styku s Trnavou, a to s Fabiánem Šant Ambrožem r. 1546 (Praha Trnavě r. 1546, MA tamtéž). Václav Řebřina z Nov. M. pražského ve styku s Trnavou (list Trnavy r. 1552, MA tamtéž). — Jonas Swengler z Prahy ve styku s Barborou Krepšin z B. Bystrice r. 1610 (MA tamtéž). — Tobiáš Hanzel z Prahy instaloval varhany ve Skalici r. 1619 (MA Skalice).

¹⁹⁵) Václav Vosáhlo z Českého Brodu ve styku s Benediktem Uhrem z Trnavy r. 1603 (Č. Brod Trnavě 1603, MA tamtéž).

¹⁹⁶) Martin Silný z Kutné Hory, jeho otec Jan S. v B. Štiavnici (Kutná Hora B. Štiavnici r. 1578 (MA tamtéž). — Jan Zdravý v Horách Kutných, Bartoloměj Holej z Trnavy, Jan Takáč z Trnavy (Hory Kutné Trnavě r. 1593, MA tamtéž).

¹⁹⁷) Petr Smetana z Hradce Králové, Ivan Trnavský, obchodník, r. 1547 (Hradec nad Labem Trnavě r. 1547, MA tamtéž).

¹⁹⁸) Bornemisa, třicátník ve Skalici, obvinil před právem v Uherském Brodě Šimona z Litomyšle z dluhu r. 1560 (Okres. A. Bojkovice, rkp. 82, f. 154). — Jindra Kožešník z Litomyšle, Sobel Tomáš z Trnavy r. 1574 (Vratislav z Pernštejna Trnavě r. 1574, 27. II., MA tamtéž).

¹⁹⁹) Václav Vochlař z Chrudimě prodává sukno v Brodě obchodníkům trnavským r. 1560 (dlužní úpis z r. 1560, 10. I., MA Trnava).

²⁰⁰) Matěj Šmid v Plzni Trnavě r. 1537, 29. IX. (Varsík, cit. ed. č. 92), žádá, aby Juraj Borssy zaplatil dluh 543 zl.

²⁰¹) Václav Truhlička z Domažlic ve styku s Ištvanem Hejnalem z Trnavy r. 1582 (Domažlice Trnavě r. 1582, MA tamtéž). — Měšťané domažličtí Zikmund Lutovec, Jiřík Šanth, Jiřík Řepa r. 1553 z Bzence Trnavě (jejich list MA Trnava).

²⁰²) Adam Mírek z Čech měl pohledávky v Trnavě r. 1538 (Berka z Dubé Trnavě 1538, 31. VII. (Varsík č. 99). — O českých obchodnících „Češích“ v listě města Havy Brodu roku 1559 (Okres. A. Bojkovice).

Koločenský zlatník, Somarovský, Šimun Muravy (Mieravy), Ján řemenář, Jiřík Polák, Bolf, Ondřej z Trenčína, Ondřej Marak, Jiřík Oškluba, Martin Štencl, Jura Štencl, Foltyn Tomáš, Martin Nevšovský, Petr Tomanových, Florián Trenčanský, Mikuláš Přivozníkových, Jiřík Tkadlec, Jan Slavek, Jiřík Taneč, Tomáš Ilavský, Mikuláš Mako (Makovy), Václav Ševc,²⁰³)

b) z Trnavy: Štefánek, Jan Saumar, Pavel Holý, Tomáš Beutler, Bernhart, Jakub Gemrich a Michal, Greguš, Mikuláš Šneider, Jiří Bruma, Jiří Lessyprompt, Petr Oko, Alexius Dennar, Ambroš Bibl (Gebl), Fabián Uher (Barathy), Matěj Irsely, Mikuláš Ilesi, Ambrož Šanto (Santha), Jan Pototz, Ivan, Januš Baratt, Mikuláš Hovězí, Tomáš Sabu, Emrich Hartany, Jan Matula, Ištvan Soukeník, Tomášek, Pavel Dyák, Nadantal, Zachariáš Milner, Pavel Cisar, Ištvan Kaša, Albert Ciech, Jiřík Bolf, Pavel Kovář, Jiřík Těšínský, Jiřík Pezenský, Hanzl Lakočik, Cuchař, Budaygergel, Ištvan Teta, Jiří Buday, Pancucha, Matyáš Šmid, Mikuláš Ciabany,²⁰⁴)

²⁰³) Jiří Kupec, trenčinský občan v 1. pol. 16. stol. (v 30. letech), občanem v Kroměříži (viz pozn. 181). — Marek Kovář a Štefan Oškluba, měšťané trenčínští (Jiřík Dyurdal z Brodu r. 1551, MA Trenčín). — Nález mezi Štefanem Ošklubú z Trenčína a Bernardem z Přerova o dluh 21 zl. (Okres. A. Bojkovice, rkp. UB 2, f. 29). — O Mikulášovi Vojnovi, Petrovi Chládkovi v listě Buriána Šelmdorfa r. 1554, 23. VIII., z Olomouce do Trenčína (MA tamtéž). — O Maděrcovi z Trenčína v listu Brodu Trenčínu r. 1555 (MA tamtéž). — O Kubranském z Trenčína a Andreášovi Dyákoví olom. biskup starším trenčinským r. 1556 (SA Krom. kop.). — Jiřík Koločenský, zlatník, majitel domu v Trenčíně, dlél ve Strážnici (Jiřík Koločenský Trenčín ze Strážnice r. 1559, MA Trenčín, tamtéž Somarovský z Trenčína). — Šimun Muravy (Mieravy), občan trenčinský, týž z Brodu Trenčínu r. 1560 (MA tamtéž). — Jan Řemenář z Trenčína přešel do Brodu (Brod Trenčínu r. 1560, MA tamtéž). — Dorota Šuranská proti Mieravému z Trenčína u vyššího práva v Brodě r. 1560 (Okres. A. Bojkovice, rkp. 82. f. 159). — Vejvověd mezi Jiříkem Polákem z Trenčína a Václavem Psotú z Přerova r. 1564 o dluh 20 zl. za sukno (tamtéž, rkp. 2, f. 84). — Bolf z Trenčína, zmocněný Šimona Mieravého z Trenčína, r. 1565 (tamtéž, rkp. 75). — Položení roku Šimonu Mieravému z Trenčína r. 1564 (tamtéž, rkp UB I—17). — Ondřej z Trenčína, Ondřej Marek, Jiřík Oškluba, měšťané trenčínští r. 1568 (Ambruž, měšťan přerovský, Trenčín r. 1568, 15. III., MA tamtéž). — Martin Štencl, Jura Štencl, Foltyn Tomáš z Trenčína r. 1569 (Jetřich z Kunovic Trenčínu r. 1569, MA tamtéž). — Martin Nevšovský z Trenčína ve styku s Napajedly r. 1580 (úředník na Napajedlích Trenčínu 1580, 5. V., MA tamtéž). — Petr Tomanových v Trenčíně r. 1586 (Jan Svoboda z Brodu Trenčínu r. 1586, MA tamtéž). — Florián Trenčanský (odešel do Čech), Mikuláš Přivozníkových, obyvatel Trenčína (týž Trenčínu r. 1588, MA tamtéž). — Jiřík Tkadlec z Trenčína (Hradiště Trenčínu 1597, 13. II., MA tamtéž). — Jan Slavek, občan trenčinský (Jan st. Řičanský z Řičan Trenčinským r. 1606, 9. V. z Brumova, MA Trenčín). — Jiřík Taneč z Trenčína (Hradiště Trenčínu r. 1607—8, MA tamtéž). — Tomáš Ilavský z Trenčína (svědecké výpovědi brodských židů o prodeji plátna, MA Trenčín). — Mikuláš Mako (Makový) z Trenčína ve styku s Brodem (Brodský úředník Trenčínu r. 1613, 23. V., MA tamtéž — Oldřich z Kounic a na Brodě Trenčínu, MA tamtéž). — Václav Ševc, občan trenčinský (V. Kolkreiter na Banově Trenčinským roku 1613, 25. II., 16. IX., MA Trenčín).

²⁰⁴) Štefánek z Trnavy ve styku s Václavem Tetaurem z Tetova a jeho poddaným Mikulášem r. 1514, 17. V. (pozn. 114). U trnavského měšťana Jana Saumara si objednal zboží mezi-

c) ze *Žiliny*: Blažej Poláček, Matys Hromada, Ondřej Matuško, Abrahám Petr, Mikuláš Held, Mikuláš Cibulků, Jan Oparil²⁰⁵) a jiní ze Skalice, Modré, Beluše, Beckova, Chocholné, Drietomé, Banské Bystrice, B. Štiavnice atd.²⁰⁵)

* * *

řičský měšťan Martin Šilhavý (M. Šilhavý 1523, 20. IX., Varsik č. 27). — Trnavský měšťan Pavel Holý z Hradné (rozsudek moravského soudu 1526/31, Varsik, cit. ed. č. 54). — R. 1529, 3. VI., Jan Heffter, fojt olomoucký, potvrzoval, že Tomáš Beutler, Bernhart, Jakub, Emerich a Michal, všichni z Trnavy, dostali zapláceno, když dovezli víno (MA Trnava). — Dva Trnavané Mikuláš Sneider a Jiří Bruma kupovali obilí r. 1529 na Strážnicku (Varsik č. 42). — Pražský občan Václav Brunclík ve styku s trnavským občanem Lessypromptem r. 1531 (Varsik č. 52/3). — Alexius Dennar, trnavský měšťan, r. 1536/7 (Varsik č. 78, 86). — Trnavský měšťan Šant Ambrož r. 1542 (Jetřich z Kunovic Trnavě r. 1542, 24. IV., MA Trnava). — Trnavský měšťan Ambrož Gebl r. 1542 (Olomouc Trnavě 1542, MA tamtéž). — Matěj Irsely a Mikuláš Ilesi z Trnavy a jejich obchod s Olomoucí (moravský podkomoří Trnavě 1543, 28. V., MA tamtéž). — Trnavský obchodník dobyt看 Ambrož Šanto na Moravě r. 1543 (Varsik č. 163, 164). — Obchodníci z Trnavy Fabián Baráthy a Ambrož Santha ve stycích s Olomoucí (Olomouc Trnavě 1543, 6. XI., MA tamtéž). — Trnavský obchodník Jan Pototz (sic) ve styku s Novým Jičínem (Nový Jičín Trnavě r. 1545, MA tamtéž). — Trnavský obchodník Ivan r. 1551 (Vavřinec z Bystřice, toho času v Kroměříži, Ivanovi do Trnavy r. 1551, MA tamtéž). — Svědomí Petra Uhra na Santha Ambruže z Trnavy ve věci nákupu šlojtřů od Hanzla Thumana z Domažlic (Okres. A. Bojkovice, rkp. UB 2, f. 20). — Januš Baráth z Trnavy a Wolf Paschinger z Brna, pohledávka v Trnavě (Brno Trnavě r. 1554, 24. VIII., MA tamtéž). — Mikuláš Hovězí z Trnavy ve styku se Strážnicí (Strážnice Trnavě r. 1554, 8. V., MA tamtéž, Jan z Žerotína Trnavským tamtéž). — Sabu Tomáš, Emrich Hartany z Trnavy městu Trnavě r. 1560, 10. I. (MA tamtéž). — Jan Matula, mydlář v Trnavě, ve styku s Janem Haraburdou z Kroměříže (olomoucký biskup Trnavským r. 1562, SA Krom., kop.). — Ondřej Jindra v Přibyslavicích rychtáři trnavskému o sumě peněz, kterou je dlužen Tomášek, trnavský měšťan (MA Trnava), Pavel Dyák z Trnavy ve styku s Kroměříží r. 1582 (Kroměříž Trnavě r. 1582, 26. II., MA tamtéž). — Purkmistr, rada nějakého moravského města, Trnavě ve věci sporu mezi trnavským měšťanem Nadantálem a jistým Metelkou, který však není obyvatelem města, o dluh (MA Trnava). — Zachariáš Milner z Trnavy r. 1591 Slavkov na Moravě Trnavě r. 1591, MA tamtéž). — Pavel Cyzar z Trnavy (Petr Uher, úředník na Brodě, Trnavě r. 1613, 19. VI., MA tamtéž). — Ištvan Kaša z Trnavy ve styku s Brodem (úředník Brodu Trnavě r. 1613, 20. IV., MA tamtéž). — Albert Ciech z Trnavy ve styku s Hodonínem, (úředník hodonínského panství, Trnavě r. 1614, 9. II., MA tamtéž). — Jiřík Bolř z Trnavy ve styku s Veselím (Brod Trnavě r. 1616, 16. I. (MA tamtéž). — Kovář Pavel z Trnavy ve styku s Brodem (Brod Trnavě r. 1616, 31. V., MA tamtéž). — Jiřík Těšinský v Trnavě ve styku s Brodem (Brod Trnavě r. 1619, MA tamtéž). — Jiřík Pezenský, Hanzl Lakošik, Cuchař z Trnavy ve styku s Brodem (Dukát, úředník panství hodonínského, Trnavě r. 1620, 20. II., MA tamtéž). — Buday Gergel z Trnavy s Brodskými (úředník Brodu r. 1620, 14. VII., Trnavě, MA tamtéž). — Ištvan Teta z Trnavy ve styku s Moravou (rychtář napajedelský Trnavě r. 1619, 25. XI., MA tamtéž). — Jiří Buday, Pancuchař, Matys (Šmid ve styku s Hodonínem, úředník hodonínského panství v Trnavě, r. 1620, 6. IX., MA tamtéž). — Mikuláš Ciabany z Trnavy s Adamem Šefirem z Olomouce (Adam Šeffler Trnavě r. 1620, MA tamtéž).

²⁰⁵) Blažej Poláček v Žilině r. 1586 (Kroměříž Žilině, MA tamtéž). — Matys Hromada atd. ve styku s K. Bilerem a V. Chudobou z Těšína (K. Biler a V. Chudoba Žilině r. 1592, MA

Seznam osob, které se účastnily obchodu či zbožní směny mezi českými zeměmi a Slovenskem, sestavený na základě meziměstské korespondence i u některých městských knih, je nepochybně neúplný. Už proto, že se korespondence ta nezachovala v úplnosti a že není protikorespondence ze strany české. Ale seznam ten buď jak buď doplňuje obraz, který byl získán rozbořen třicátkových přehledů. Místy je účastníků obchodu či zbožní směny více, nežli to vysvětluje z třicátkových seznamů. Místy se objevují tatáž jména, což ukazuje, že obchodu se věnovali mnozí z povolání, a to v delším časovém rozpětí. Třeba ovšem dodat, že v meziměstské korespondenci se často nemluví jen o obchodnících z povolání, ale také o spotřebitelích, jimž zboží bylo dodáno. Nešlo tudíž o obchodníky ve vlastním slova smyslu. Seznamy, které byly podány na základě třicátkových register i korespondence z druhé strany, se nutně mezi sebou různí. Také proto, poněvadž jde o zachycení obchodního ruchu v různém čase a také na různých cestách. Buď jak buď lze říci, že obchodní směny se účastnilo z jedné i z druhé strany mnoho lidí. Bylo zastoupeno obyvatelstvo ze sousedních krajů, byly zastoupeny také oblasti vzdálenější. A tak zbožní směna, obchod a trh (a vlastně i řemeslo) se staly jedním z důležitých článků, které spojovaly české země i Slovensko v době rozvitého feudalismu.

Dobou, v níž intenzita obchodních vztahů byla podle meziměstské korespondence a některých městských knih nejsilnější, je druhá polovina 16. stol. Počátkem 17. stol., kdy v meziměstské korespondenci se objevují spíše staré po-

tamtéž). — Jan Oparil, rychtář Žiliny, a Václav Chudoba, obyvatel Vratislavi (r. 1599, MA Žilina atd.).

²⁰⁶ Matyáš Bornemisa ze Skalice proti Šimonu z Litomyšle (Okr. A. Bojkovice, rkp. 82, f. 154, k r. 1560). — R. 1561 svědomí ku potřebě Pagáče Ondry proti Skaličanům o obstávku (tamtéž, rkp. 2, f. 62). — Svědomí ku potřebě pana rychtáře města Modry o obstávku v městě Hradišti r. 1562 (tamtéž). — Svědomí ku potřebě města Beluše a vsí obce jejich (tamtéž, f. 111). — Jiří Halgaš z Beckova žádá M. Brod o svědomí ve při se sousedem Kučerou (tamtéž, UB I, f. 11, k r. 1559, 27. X.). — Šlo o spor o slůvy a o peníze za žito. — Svědomí ku potřebě Jana Raka z Chocholné. Nález: Jan Tomášových z Drietomé r. 1554 (tamtéž, UB, rkp. 2, f. 44). — Svědomí Lorehze Šumodů z Dobrotína ve věci obchodu s klobúky a dobytkem ve Fryštáku Sáry Demeter z Trnavy (tamtéž, UB, rkp. 2, f. 12, k r. 1555). — Spor o zaplacení hovézích koží prodaných v Dobrotíně (tamtéž, rkp. 82, k r. 1552). — Obchodníci z B. Bystrice ve styku s Kroměříží r. 1531 (MA B. B.). — Obchodník z Bystrice ve styku s Vizovicemi a obchodníkem Valentínem Slaninkou (Smil Kuna z Kunštátu B. Bystrici, r. 1533, 4. II., MA tamtéž). — Žofie Murarka z B. Bystrice v obchodním styku s Těšínem r. 1586 (MA BB). — Jiřík Matiulek z B. Bystrice v Těšíně r. 1595 (úředník na Těšíně B. Bystrici r. 1595, MA tamtéž). — Jakub Stohl, kloboučník z Bystrice, ve styku s Brodem r. 1616 (úředník panství brodského v Bystrici r. 1616, 21. VII., 29. XI., MA B. B.). — Grygor Brigant z B. Bystrice ve styku s Meziříčím r. 1577 (Meziříčtí nad Bečvou B. Bystrici r. 1577, MA tamtéž). — Nález mezi Petrem Feitem z Kremnice a Bláhou z Vizovic o dluh 11 zl. (Okres. A. v Bojkovicích, rkp. UB 2, f. 47). — Mikuláš Malík z B. Štiavnice v Brodě r. 1583 (Brod Štiavnicí r. 1583, MA tamtéž).

hledávky a jejich vymáhání ze strany jednotlivých obchodníků či měst, byl obchodní styk mezi českými zeměmi a Slovenskem méně čilý.

Co bylo příčinou tohoto kolísání, nelze vyjádřit jedinou větou. Ale jisté věci souvisely asi se soudobou situací hospodářskou i politickou, s rostoucí převahou (politickou i hospodářskou) feudální třídy, s oslabením města i jeho řemeslné výroby v desíletí před Bílou horou. Byla tu zejména únova či stagnace. Přílišný zájem feudální třídy o vlastní mocenské posice brzdil asi vývoj vnitřní výroby, vnitřních výrobních sil a vedl také k oslabení trhu vnitřního i zahraničního.

Seznam obchodníků, kteří se objevovali ve zbožní směně českých zemí a Slovenska, zejména v 2. pol. 16. a poč. 17. stol., je poučný a cenný také v jiném ohledu. Na straně české i slovenské převažuje v něm vesměs živel český a slovenský, podobně ostatně jako v seznamech třicátkových. Němečtí obchodníci měli převahu jen v některých městských střediscích, např. v Olomouci nebo v Bratislavě. Jinak v městech slovenských, jak vysvítá z řečených přehledů, byl slovakisační proces zřejmě na postupu. Týká se to např. Trnavy, kde Slováci byli kdysi zastoupeni ponejvíce jen drobnými řemeslníky, kde ještě počátkem 2. pol. 16. stol. byly zastoupeny tři národnosti (slovenská, německá, maďarská) asi ve stejné síle, a kde maďarský element dostával stále posilu z emigrace utíkající před Turky ze středních Uher. Také jiná města na Pováží, např. Žilina, Trenčín a stejně i báňská středoslovenská města šla, to ukazují uvedené seznamy, cestou k poslovenštění.

Koncem 16. a poč. 17. stol. se objevoval ovšem na české straně v obchodním styku se Slovenskem stále více a bojovněji živel židovský,²⁰⁷⁾ při čemž

²⁰⁷⁾ R. 1521, 20. XI., Jan z Žerotína a na Strážnici Trnavě, žádá, aby zaplatili židu Be-nešovi, jeho poddanému ze Strážnice, 20 zl. (Varsík č. 25a). — R. 1578 Jetřich z Kunovic ko-moře uherské o neoprávněném odebrání koní uherskými třicátkými jeho židu (1578, 28. V., OL, Camera, Exaratae). — R. 1596 rychtář v Brodě se přimlouvá za brodského žida Leva žijícího na předměstí brodském z „strany dluhu, kterýmž mu Bekessy Balasty, soused v Trnavě, podle šuldprýfu s ním učiněném . . . povinovat jest“ (MA Trnava). — Petr Uher z Brodu, úředník brodský, Trenčín, žádá, aby byly doručeny peníze (75 fl. 30 d.), které složil trenčímský Mi-kuláš Makový na rychtářském právu pro Josefa, žida z Brodu (MA Trenčín). — R. 1605, 22. IV. Karel z Lichtenštejna B. Bystrici, přimlouvá se za zaplacení pohledávky prostějovskému židu Samuelovi (MA, B. Bystrice). — R. 1613, 19. VI., brodský úředník Trnavě ve věci po-hledávky žida Levky (MA Trnava). — R. 1613, 20. IX., Oldřich z Kounic a na Brodě Tren-čín ve věci Josefa, žida poddaného z Brodu (MA Trenčín), „kterak jemu Trenčínsťi za dluh jemu od Mikuláše Mako, spolusouseda jejich, spravedlivě povinnej. nějakého nehodného stříbra a falešnejch prstenuov dosti nemálo, šacujícíce to podle zdání svého, jakž se jim nejlépe vidělo, ze sedmdesáti zlatejch a šesti vydali, kteržto (sic) stříbro a prstenové podle spravedlivého a slušného šacování a uznání nic víceji ani vějčejji ode třidcítii a šesti zlatejch nestojí. Tolikéž dáno jemu k tomu peněz na minci uherskou 75 fl., mezi nimi také nemálo zlých, nehodných a neber-ných, čehož učiní III fl., to sou jemu, což k smíchu podobné a s křivdou nemalou ve 200 fl. mocně vstrčili a odvedli. Kteréžto ničemné stříbro a prsteny za židem v celosti před rukama

jeho protektory (např. na Moravě) byli někteří příslušníci feudální třídy. Vše asi souviselo s tím, že židé (více na Moravě nežli na Slovensku) zasahovali v 2. pol. 16. stol. do hospodářského rozvoje země. Zmocňovali se vnitřního trhu, pomocí peněžních půjček uváděli do závislosti na sobě představitele feudální třídy, ocítající se často v peněžní tísní, byli často překupníky zboží vyráběného na feudálním velkostátku, strhovali do svých rukou vybírání mýt a nakonec mnohým vrchnostem nezbylo, než podporovat zájmy židovských příslušníků doma i ve styku se sousedními zeměmi, konkrétně se Slovenskem.

V mnohých případech byli mezi moravskými židy, kteří obchodovali se Slovenskem, lidé chudí, takže majitelé velkého pozemkového majetku či jejich úředníci v Brodě a v Kroměříži vystupovali na jejich obranu, kdykoliv Trnavští či Trenčínští vymáhali jejich pohledávky obstávkou jiných židů. Ale nejednou záviselo vskutku především na pomoci židovské ruky, zdali příslušníci feudální třídy dostali se k dražším látkám, dováženým z ciziny, a k rozličným ozdobám, v nichž si feudální svět a jeho ženy začaly libovat.²⁰⁸) Byl to ostatně analogický postup, jaký převládl na území Prahy, kde židé svými půjčkami i jinak stále více ovládali panovníka i šlechtu a pronikali do popředí svým kramářským zbožím, lepším plátnem, drahým suknem i rozličnými zemědělskými produkty.²⁰⁹)

* * *

Jde nyní o to, jak se v pozadí meziměstské korespondence i některých městských knih jeví v trhu či ve směně zboží, ať už dováženého či přiváženého, jednotlivé jeho druhy, pro jakou třídu či spotřebitele bylo zboží určeno, na jakých místech (trzích) bylo zboží směňováno či prodáváno, jaké zboží bylo určeno přímému obchodu a jaké k transitmému, jakou úlohu při prodeji zboží měl úvěr a hotový peněz, jak se množily či tenčily vzájemné dluhy, jaká byla hospodářská síla prodávajících i kupujících.

zůstávají". — Týž Trnavským 1613, 30. X., ohledně pohledávky žida Levky (MA Trnava). — R. 1616, 16. V., rychtář brodský Trnavským o obžalování Jiřího Wolfa (Bofa, „Jiřka Bofa, obyvatele města Trnavy, kterýž přede mnou od Jakuba, žida z města Veselí, obžalován jest o sumu 120 fl." - MA Trnava). — R. 1616, 31. V., rychtář brodský Trnavě o dluhu Kováře Pavla, měšťana trnavského, ve výši 330 fl. Abrahamu židu, obyvateli na předměstí brodském (MA Trnava). — R. 1618, 22. IX., hejtman na Kroměříži Trenčinským ve věci žida Josefa z Kroměříže, který úplně zchudl, „čím platiti nemá, toliko sami židi jej mezi sebou obživovati musejí, vás žádám, že obstavováním poddaných se zdržíte" (MA Trenčín). — R. 1620, 5. VII., úředník na Brodě Trenčínu „v příčině žida Šalomouna z města Brodu o nějaký dluh při právě vašem, jinší židé pro něho obstavování jsou" (MA Trenčín).

²⁰⁸) R. 1617 např. dodávali moravští židé luxusní předměty také na Slovensko, a to např. Alžbětě Czoborové (Perhoffer z Hranic Alžbětě Czoborové r. 1617, 8. X., SNM, Thurzo).

²⁰⁹) J. Janáček, Dějiny obchodu, cit. m.

Přehlížíme-li na základě zmíněného archivního materiálu vývoz z českých zemí na Slovensko, lze říci, že byl analogický jako vývoz ve světle třicátkových seznamů z 1. pol. 16. stol. V popředí českého vývozu byly především rozličné řemeslné výrobky, ať už moravské sukno a plátno, klobouky a čepice, bílé plátno, či lepší vlna, nutná k výrobě klobouků, provazy, vydělané kůže a kožesiny,²¹⁰⁾ nebo kovové předměty: zbraně, nože, olovo,²¹¹⁾ výrobky ze skla,²¹²⁾

²¹⁰⁾ Kromě uvedených zmínek z meziměstské korespondence lze ještě připojit: r. 1532, 28. VII., Jan z Kunovic a na Brodě o obchodu sukнем mezi Brodem a Trnavou (Varsik č. 64). — R. 1552 o dodaném suknu a kloboucích z Jihlavy do Trnavy v ceně 885 fl. (MA Trnava). — R. 1553, 15. III., Přerov Trenčínu o vývozu sukna z Přerova do Trenčína (MA Trenčín). — R. 1556 olomoucký biskup Trenčinským o kroměřížských provaznicích, kteří vezli své výrobky do Trenčína a byli obstaveni v Novém Meste nad Váhom (SA, Krom. kop.). — R. 1560 bylo prodáno z Chrudimě 130 postavů sukna trnavským obchodníkům v Brodě (Tomáš Sabo Hartvay Trnavě 1560, 10. I., MA Trnava). — R. 1560 Pavel Hrdý z Brodu prodal do Banské Bystrice 34 postavy moravské bílé (Tamáš Sabo Gr. Lindnerovi do B. Bystrice, MA tamtéž). — R. 1564 vývoz sukna z Brodu do B. Štiavnice (Pavel Hrdý z Brodu B. Štiavnici 1564, 13. V., MA tamtéž). — R. 1565 vývoz provazů do dolů v Banské Štiavnici z Brodu (OL, Camera, expeditiones, r. 1565 Janu Chybovi z Brodu byl povolen vývoz do Štiavnice „ad utilitatem et necessitatem foedinarum metallicarum funes et alias res necessarias vehendi“). — R. 1577 o suknu z Vizovic do Žiliny (Vizovice Žilíně 1577, MA tamtéž). — R. 1582 o vývozu plátna z Těšína do Kremnice (Sedena Kateřina Kremnici r. 1582, Slov. letop. I, str. 72). — R. 1581 vlna ze západní Moravy v Trnavě (Meziříčí nad Oslavou Trnavě r. 1581, MA tamtéž). — R. 1581 Přerov Trnavským o vývozu sukna (MA Trnava). — R. 1583 na trhu v Hradišti kupoval Mikuláš Malík z B. Štiavnice 4 postavy (Brod B. Štiavnici 1583, MA tamtéž). — R. 1583 koupil na trhu v Kroměříži Chr. Hwik z B. Štiavnice 3 postavy sukna (Brod B. Štiavnici 1583, MA tamtéž). — R. 1585 o vývozu sukna z Těšína do B. Bystrice: Foltýn Šubart z Těšína B. Bystrici (MA tamtéž). — R. 1586 Těšín B. Bystrici: Dorota po Schubartovi vymáhá na Žofii Murarce z B. B. dluh 5 fl. 22 gr. za plátno (MA tamtéž). — R. 1587 o vývozu sukna z Hranic do Trnavy (Jan Ovesný z Hranic Trnavě, MA tamtéž). — R. 1590 vývoz plátna ze Slezska přes Moravu do Bratislavy (olomoucký biskup vyškovskému úředníku r. 1590, 8. II., SA Krom., kop.). — R. 1592 K. Biler a V. Chudoba Žilíně z Těšína o dovozu vlny (MA Žilina). — R. 1605 banskobystričtí kloboučníci odbírají vlnu z Prostějova (Karel z Lichtenštejna B. Bystrici, 1605 Samuel, žid z Prostějova, B. Bystrici, MA tamtéž): „Sou mi kloboučníci v Banské Bystrici za vlnu nětko povinovati.“ — R. 1608, 7. V., Jiří Zátorský z Meziříčí pod Rožnovem B. Štiavnici, je mu dlužen banskoštiavnický obyvatel, Ch. Ruško, „za postavy“ 37 fl. (MA tamtéž). — R. 1608 svědecké výpovědi brodských židů o prodeji plátna za kůže Tomáši Ilavskému měšťanu trenčinskému (MA Trenčín). — R. 1615, 12. V., Fridrich z Kounic a na Brodě M. Skalici o zboží, které bylo vyváženo z Brodu ke Skalici: sukno, herynky, víno, plátno, punčochy, šátky, roucha ženská, hedvábné tkanice, nože, pláště, papír, koření, prach ručiční, vydělané kůže, čepice, mýdlo, huně, hedvábní (StA Brno, Nová sb. č. 514). — R. 1612, 21. VII., a 1616, 29. XI., úředník brodský R. Bystrici: židé brodští vyvážejí kloboučnickům do B. Bystrice Jakubu Stoklovi a Jiříku Skernerovi lepší klobouky (MA tamtéž). — R. 1617, 8. X., žid Perhoffer z Lipníku Alžbětě Czoborové o vývozu luxusních látek a ozdob pro uherskou feudální třídu (SNM Thurzo). — R. 1620, 29. II., úředník hodonského panství Trnavě o tom, že hodonská židé prodávají vlnu do Trnavy (MA tamtéž).

²¹¹⁾ R. 1540, 21. VII., Bynek Bilik z Kornic a na Veselí Trnavě o dluhu Trnavanů 4 zl.

potravin, ryby, živé i slané, zejména sledě, jejichž dovoz ze severní Evropy vzrostl v souvislosti s velkým počtem postních dnů, pivo, víno, chmel,²¹³⁾ něco obilí a všeliké kramářské zboží.²¹⁴⁾ Bylo-li kramářské zboží a slané ryby předmětem transičního obchodu, sukno a plátno (i klobouky) byly nejdůležitějšími přímými exportními předměty, které měly zvuk i za hranicemi, v tom i na Slovensku. Ve světle výkazů o tomto druhu zboží lze říci, že soukenictví, plátenictví a kloboučnictví bylo jedním z nejdůležitějších řemesel našich měst. Neméně lze mluvit o rozvoji železářství, zejména na severovýchodní Moravě,

za dodané olovo (Varsik č. 117). — R. 1554, 23. VIII., z Olomouce Burian Šelumberk z Hornšperku posílá do Trenčína „zbroje, hákovnice“ a žádá půjčku (MA Trenčín).

²¹²⁾ R. 1584, 4. III., z Brodu rychtář brodský Trnavě o dluhu Šimka sklenáře (MA Trnava).

²¹³⁾ O vývozu vína z Moravy r. 1568 (OL. Camera, expeditiones). — R. 1577 v soudobé uherskobrodské Bortoškově Kronice (Okres. A. Bojkovice): „Toho léta i 78 po vinobraní i o masopustě mnoho vína skúpili v Moravě a do Uher i na banská města odvezli, neb byla uherská vína kyselá a nepříjemná, a moravská lahodná a brali je zde (tj. v Brodě) po 15 zl. a po 18 a dávali v Banské Bystrici po 30 zl.“ — K r. 1605 o vývozu vína z Moravy Nekeš z Landeku Jiřímu Thurzovi (r. 1605, 16. IX. z Lukova, SNM odd. Thurzo) a Arkleb z Víckova témuž r. 1605, 17. IX. (tamtéž). — K r. 1614 o nákupu vína ze strany Jiřího Thurza na Moravě (v Blatnici, v Strážnici, v Ostrově a v jiných dějinách viz I. Macůrek, K olázce, str. 81/2). — R. 1614, o dovozu vína z Moravy na Lietavu (151 akonů) a na Oravu (125 akonů), spolu s dovozem na Bytču bylo tehdy z Moravy velku dovezeno na Thurzovy statky 580 akonů (SNM, AOZ, fasc. 155). — R. 1544, 28. IV., jhlavští měšťané Bart. Patek a Mik. Bulík dovážejí do Trnavy 3 vozy piva „tria plaustra cerevisia“ (Jhlava Trnavě r. 1544, 28. IV., MA Trnava). — R. 1568 o dovozu „piva bílého“ a „rybníčních ryb“ z Těšínska, Rafael Sunek na Budětíně Václavovi knížeti těšínskému (StA Opava, král, úř. 22/4a). — Pokud jde o dovoz ryb: Jan Krauhlický, úředník na Hodoníně, r. 1562, 2. IX., o dovozu 12 kop kaprů z Hodonína na majetky Adama Ungnada ze Suneka (OL, Thurzo, ireg. 10). — R. 1570 o dlužích kremnických občanů za ryby koupené v Jablunkově (Slov. letop. I, str. 67/8). — R. 1595 o dovozu ryb z Těšína do B. Bystrice Jan Lhotský, úředník v Těšíně, B. Bystrici (MA tamtéž). — R. 1614, 9. II., úředník hodonského panství v Trnavě o rybách dodaných Albrechtovi Čechovi do Trnavy (MA tamtéž). — Pokud jde o obilí: R. 1492, 19. IV., Vladislav II. úředníkům nitranské stolice, aby obilí a jiné zboží, které bylo českým lidem přes stolicí cestujícím listivě odňato a lacino koupeno tamními obchodníky, bylo Čechům vráceno (OL, DL. 19. 795). — R. 1529, 14. V., úředník na Strážnici Trnavě: značné množství obilí bylo Trnavany koupeno na Strážnicku za 100 fl. počítaje měřici po 13 gr. (Varsik, č. 42). — R. 1564, 19. IV., Zikmund Molovec Adamovi Unknádovi upomíná zaplacení 80 džberů ovsa (OL, Thurzo). — R. 1571, 23. IV., Uherská komora majitelé Brodu sděluje, že už nařídili výběrčím v Novém Městě nad Váhom, aby zabavená pšenice byla jeho poddaným vrácena (OL Camera expeditiones). — R. 1608, 15. VI., Časlav Fr. Revayovi, posílá 5 měřic ovsa (SNM, Revay). — R. 1611, 16. XII., z Bzence Mandalena Zavišovna Fr. Revayovi žádá, aby zaplatil 15 měřic pšenice, 3 měřice ječmene, které mu půjčil zemřelý bratr (tamtéž). — Pokud jde o chmel: R. 1582 Sedena Kateřina B. Štiavnicí o vývozu chmele z Těšína (MA B. Št.) — R. 1620, Šimon Kapsa, fojt jablunovský B. Štiavnicí o vývozu chmele z Jablunkova do B. Št. (MA B. Št.)

²¹⁴⁾ K r. 1615, cit. list v StA Brno. Nová sb. 514 o zboží uherskobrodského obchodníka Víta Pernikáře, jemuž bylo ve Skalici odňato zboží v ceně 400 zl. (olej, herynky, ženské látky, víno, plátno, sukno, nože, čepice, nože, mýdlo atd.).

kteřá v pozadí těchto zjištění se jeví jako oblast důležitá (již v 16. stol.) pro výrobu železa a železných předmětů.

Předmětem vývozu ze Slovenska do českých zemí byly podle naznačených pramenů zase vesměs suroviny, produkty zemědělské, dobytek (voly, ovce, koně), syrové kůže (hovězí), vlna (hrubá), víno, ovoce (švestky), některé vzácné ryby,²¹⁵⁾ z kovů pak měď,²¹⁶⁾ z přírodnin vápno.²¹⁷⁾ O vývozu obilí není v mezi-

²¹⁵⁾ K r. 1529 o nákupu hovězího dobytka ze Slovenska ze strany Meziříčanů nad Bečvou královna Maria B. Bystrici 1529, 23. 6., o nakoupení 150 volů, zabavených Meziříčským pro nezaplacení mýta; žádá vrácení dobytka nebo peněz (MA B. B.). — 1552, list Trnavy, podle něhož trnavští obchodníci prodali V. Řebřinovi z N. Města pražského koně v ceně 885 zl. (MA Trnava). — R. 1555, obyvatel skalický prodal na trhu v Hustopečích 104 voly (uh. komora komoře české r. 1563, 19. 3., OL, Camera, Expeditiones). — R. 1565, olomouckému měšťanu byl povolen vývoz volů ze Slovenska beze cla (tamtéž). — R. 1575, 3. 6., Praha Trnavě o dovozu dobytka ze Slovenska do Prahy (MA Trnava). — R. 1602, 3. 4., probost kláštera rajhradského pražského arcibiskupu o tom, že „nynějšiho času velmi těžce dobrých uherských koní na Moravě dostatí“ (StÚA Praha, přepisy, Uhry). — R. 1603, Český Brod Trnavě o příchodu dobytka ze Slovenska do Č. Brodu (MA Trnava). — R. 1612, 2. 10., Jan Diviš z Žerotína uherskému vicepalatinu o nákupu koní a tokajského vína (StÚA Praha, přepisy, Uhry). — R. 1615 Jiří Rodský, uherské komoře o Jiřím Adamičovi ze Súce, jemuž bylo zabaveno na Moravě uherským třicátníkem 9¹ ovcí (OL, Camera, Exaratae). — Pokud jde o kůže: r. 1580, Bernard z Žerotína pohoni Zdenka Říčanského, že pobral ve své vsi Střílném hovězí kůže. přivážené ze Slovenska (StA Brno, půhony olom., sv. 30). — R. 1582 Jan Kupček z Frýdku převází volské kůže z Pováží, které mu byly neprávem mýtnými odňaty (olom. biskup Janu Sunekovi na Budětíně, 1582, 28. 9., StA Krom., kop.). — Pokud jde o víno: k r. 1523, 10. 1., Václav Tetauer z Tetova hraběti ze Sv. Jiří o koupi vína pro sebe i pro někoho z Čech (*Kniezsa*, č. 70). — R. 1544 o vývozu vína z Trnavy do Uh. Brodu (Brod Trnavě 1544, 19. 7., MA Trnava). — R. 1558, 19. 7., instrukce Ferdinanda I. pro moravský sněm na leden r. 1559 ve věci dovozu vína z Uher na Moravu a do Čech (StÚA, přepisy, Uhry). — R. 1569, 24. 12., Wolf Hermansperger Trnavě o dodání „dobřejch vín“ z Červeného Kamene (MA Trnava). — R. 1590 dovoz vína z Bratislavy do Slezska (olom. biskup vyškovskému úředníku 1590, 8. 2., StA Krom., kop.). — R. 1612, 2. 10., 20. 11., 29. 12., Jan z Žerotína Martinu Benickému, uherskému vicepalatinu o nákupu koní a vína (StÚA, přepisy, Uhry). — O vývozu sliv např. list Ilavy Brodu 1559, 27. 10. (Okr. archiv Bojkovice). — R. 1620, 5. 1., úředník na Brodu Trenčínu o 2 fúrách slívek z dědiny Liburče (MA Trenčín). — O vzácných rybách, např. olom. biskup Pavlovský Ondřeji Balašovi 1591, 23. 2., děkuje za zaslání ryb („viginti nimirum sturionum, piscium hic apud nos vel ob ipsam raritatem praestantissimorum“, StA Krom., kop.). —

²¹⁶⁾ R. 1619, 28. 8., Petr Vojska z Bogdunčovic, pán na Veselí, Skalici: „mně nětco vápna ještě dodatí povinní jste, vás žádám, že mně netoliko to vápno, kteréž ste mně dlužní, dodáte...“ (MA Skalica). — R. 1617, 19. 9., Strážnice Skalici ve věci dodávky vápna na stavbu věže ve Strážnici (StA Brno, Nová sb. 514/14). K r. 1561, 15. 2., stavovští mor. zemští úředníci se přímouhvají u císaře, aby Jetřichu z Kunovic bylo dovoleno v horách trenčinských lámatí a pálití vápno, které potřebuje k opevnění Uherského Brodu (StÚA Praha, přepisy, Uhry).

²¹⁷⁾ Pokud jde o měď, jsou četné doklady o jejím převozu jablunkovskou cestou. Šlo ovšem ponejvíce o obchod transiti, i když Jan Thurzo, rodák levočský a měšťan krakovský, si r. 1520 koupil na náměstí v Těšíně dům, v němž zřídil obchodní stanici pro měď, a i když už po r. 1510 byla u Těšína postavena huť na tavení měděné rudy. Ta byla ostatně činná jen krátkou dobu.

městské korespondenci takřka zmínky. Lze říci, že šlo vesměs o zboží, které nemohlo býti na Moravě opatřeno domácími prostředky.

Hodnotíme-li dále dovoz i vývoz z jedné strany na druhou 2. pol. 16. a poč. 17. stol., lze říci, že je tu zase zřejmá převaha v obchodu na straně zemí českých. Šly-li z českých zemích více průmyslové předměty a ze Slovenska zemědělské, mělo slovenské zboží nepochybně menší hodnotu nežli naopak. Zdá se také, že kupní síla českých obchodníků byla větší nežli obchodníků západního Slovenska. Neboť jen tak lze si vysvětliti poměrně velké zadlužení slovenských obchodníků a spotřebitelů vůči dodavatelům z českých zemí. Jen tak lze si vysvětliti, že zmínky o pohledávkách českých obchodníků na Slovensku jsou častější v řečených pramenech nežli zprávy jiné a nežli pohledávky slovenských obchodníků v českých zemích.

Je pravda sice, že korespondence ze slovenských měst i ze Slovenska vůbec do českých zemí, v níž takové zmínky o pohledávkách se objevují, je málo, aspoň se jí málo zachovalo, ale ze skutečnosti, že i v těchto drobttech se objevují více zprávy o jiných otázkách nežli o vymáhání obchodních pohledávek, zatím co v listech českých měst zaslaných na Slovensko je tato věc zpravidla na prvním místě, lze tento závěr jen potvrdit.

* * *

Používání úvěru nebylo jen zvláštností obchodu českých zemí a Slovenska 16. i poč. 17. stol. a zejména ne jen zvláštností strany slovenské. Bylo obvyklým také jinde. Např. v obchodním styku mezi českými zeměmi a Krakovem.²¹⁸⁾ I pražští obchodníci kupovali často zboží v cizině na úvěr.²¹⁹⁾ Ani tu, ani tam nebývalo často dostatečné peněžní hotovosti a vadila často také různost mincí. Úvěr byl všude jednou z podmínek čilejšího obchodního ruchu a obchodník býval nucen prodávat zboží svým zákazníkům často jen na úvěr na rozličných trzích a jarmarcích. Bez úvěru, který mu poskytovali dodavatelé či kupující, nemohl si opatřit dostatečnou zásobu zboží. Jinou okolností, která měla asi vliv na rozšíření obchodu úvěrem, bylo nebezpečí při dopravě peněz. — Obchodník, nakupující za hranicemi na úvěr, přijímal zpravidla zboží s úmyslem je zaplatit. Mezi prodávajícím i kupujícím vládlo tudíž jisté ovzduší důvěry. Nezaplacením se obchodník připravoval o kupeckou víru u svých dodavatelů

Jiného rázu jsou tyto zmínky: prostřednictvím těšínských faktorů si městská rada brněnská objednala poč. 16. stol. střešový měděný plech na pokrytí věže jakubského chrámu v ceně 550 zl. Poněvadž účet nebyl ihned vyrovnán, bylo Brnu povoleno pět ročních splátek. Potvrzení o vyrovnání dluhu je datováno r. 1534, 24. 10 (MA Brno). — K r. 1580 vývoz 13 centů mědi z Bystrice do Těšína (Sedena Kateřina B. Bystrici, MA B. B.).

²¹⁸⁾ F. Matějka, Z dějin českého obchodního styku se slovenskými zeměmi v oblasti karpatské koncem 16. stol. (v tisku).

²¹⁹⁾ J. Janáček, Dějiny obchodu, cit. m.

a sám ochromoval svou živnost, event. se vystavoval nebezpečí soudního stíhání. — Dluh byl pojišťován dlužním úpisem nebo nějakým jiným druhem právního zajištění (např. zápisem v městských knihách) v obchodních knihách, soukromým šuldprýfem, tj. soukromým dlužním úpisem. Zápis v městských knihách byl považován za nejplatnější pojištění dluhu, poněvadž dlužník se přiznal k dluhu před právní institucí, před níž zápis byl pořízen. Ale nejužívanějším způsobem pojištění dluhu byly soukromé úpisy nazývané v 16. stol. šuldprýfy, na nichž byl dlužníkův podpis, event. i pečeť, event. podpisy svědků a jejich pečeti. Nechybělo ovšem (v 2. pol. 16. stol.) případů, že šuldprýfy byly vydávány i bez svědků. Při nákupech společných či větších v některých městech ručovalo za dlužníky město a vydávalo věřitelům dlužní úpisy pod městskou pečeť. Jinak zboží nakoupené na úvěr bylo zpravidla zapláceno při novém nákupu zboží, pokud nebyly sjednány jiné podmínky placení. — Tyto řady vládly především na vnitřních trzích, ale byly obvyklé také v zahraničním styku a měly platnost v jistém slova smyslu jakéhosi nepsaného obchodního zákona. Obchodníci uzavírali na trzích obchody, směny i vyřizovali staré pohledávky. Při větších obratech a úvěrech bylo splácení rozvrhováno na jednotlivé trhy a to na různých místech. — Třeba dodat, že dluhy za zboží bývaly nezúročitelné.²²⁰⁾

²²⁰⁾ Pokud jde o pohledávky ze strany české na Slovensku: 1521, 25. 11., Jan z Žerotína Trnavě, žádá, aby zaplatili židovi Benešovi ze Strážnice 20 zl. (*Varsik* č. 25a). — R. 1528, 13. 1., Hradiště Trnavě o obyvatele města Hradiště, která má pohledávku u trnavského měšťana ve výši 50 zl. (*Varsik* č. 33). — R. 1530, 24. 4., Hradiště Bratislavským o dluhu bratislavského měšťana Jorgy Nerweina ve výši 236 fl. hradištskému měšťanu Tomáši Řemenářovi a Matějovi (MA Bratislava). — R. 1535, hejtman rožnovsko-vsetínský Trnavě o meziříčských obchodnících Kořistkovi a Matúšovi Machú a jejich obchodu s Trnavou (*Varsik* č. 76). — R. 1536, 11. 6., Brod Trnavě svědčí, že Ambrož Šanta se svým bratrem a Řehořem Szentkirálym dali Petrovi Uhrovi, Martinovi, Fabiánovi Uhrovi dlužní úpis ve výši 200 zl., za zlatý 75 kr. (*Varsik* č. 82). — R. 1537, trnavský měšťan Remmer je dlužen olom. měšťanu Heptnerovi 200 zl. (Brod Trnavě, MA). — R. 1543, 22. 10., obligace Fabiána Uhra, trnavského měšťana, na 59½ zl. jeho bratru Petru Uhrovi, brodskému měšťanu — zl. po 30 gr. bilych (*Varsik* č. 167). — R. 1542 Olomouc Trnavě, upomíná trnavského měšťana Ambrože Gebla o dluh 142 fl. 70 kr. 26 d. za vlněné sukno (MA Trnava). — R. 1545, 15. 12., Ferdinand I. ukládá uherské komoře, aby Janu Kořistkovi a jiným obchodníkům z Meziříčí byla pohledávka 1840 zl. vyplacena z třicátku v Žilině a Tvrdošíně (OL, Camera, Resol.). — R. 1549, 7. 3., v téže záležitosti (tamtéž). — R. 1546, Staré M. pražské Trnavě o pohledávce pražského měšťana 1188 tol. (MA Trnava). — R. 1547, 20. 5., Těšín B. Řtiavnici, žádají o zaplacení zbytku dluhu Matysu Geindlerovi — 334 zl. (MA B. Št.). — R. 1547, o dluhu trnavského obchodníka Ivana obchodníku v Hradci n/L (MA Trnava). — R. 1556, 2. 12., Brod Trnavě o pohledávce Matěje Baraje na statku v Trnavě (tamtéž). — R. 1562, olom. biskup Trenčín o dluhu Franty Floriána z Tr. kroměřížskému děkanu 100 zl. (StA Krom., kop.). — R. 1562, 6. 2., Anna z Hradištska potvrzuje příjem úroku 7½ kopy gr. českých z dluhu 500 kop od Adama Ungnada ze Suneku (OL, ANR, fasc. 1100, No 59). — R. 1562, 10. 5., táž potvrzuje příjem 15 kop od téhož (tamtéž). — R. 1561, 4. 6., Jan Tomášek z Veselí Trenčín o pohledávce veselského měšťana Jiříka (MA Trenčín). — R. 1562, 19. 6., Hradiště

Tyto zvyklosti běžné v středoevropském obchodním ruchu i jinde nacházíme také ve styku českých a slovenských řemeslníků a obchodníků 16. a poč. 17. stol. Dokladů o úvěru a o pohledávkách českých obchodníků na Slovensku (méně naopak) je pro 16. a poč. 17. stol. velké množství. Na některé věci bylo již upozorněno dříve, třeba ještě dodatí některé jednotlivosti.²²¹⁾ Vedle sku-

Trnavě, aby byl zaplacen dluh ve výši 12 tol. hradištskému obyvateli Janovi (MA Trnava). — R. 1563, 9. 6., Fridrich Tetúr z Tetova Trenčínu o pohledávce poddaného Mikuláše Macků z Bojčovic v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1569, Jan Jetřich z Kunovic a na Brodě B. Štiavnicí o dluhu šafáře Pavla Bayse a Balcera (každý 2 fl.) jeho poddanému Janu Chybovi z Brodu (MA B. Št.). — R. 1567, 2. 3., Brod Trnavě o dluhu trnavského měšťana Šanta Pavla Martinu Zarazilovi do Brodu ve výši 200 zl. (MA Trnava). — R. 1568, Brod Trnavě o dluhu Trnavana Fabiána Baratyho Martinu Zarazilovi do Brodu ve výši 770 zl. (MA Trnava). — R. 1586, 18. 2., Brod Trnavě o dluhu Saba Henrycha z Trnavy brodskému kožešníku Faltynovi ve výši 25 tolarů za blány (tamtéž). — R. 1587, 27. 7., Brod Trnavě o dluhu Martina Kyše z Trnavy u Jiřka Matouška z Brodu 156½ fl. (tamtéž). — R. 1591, Olomouc Trenčínu o pohledávce Hanuše Hainze z Olomouce v Trenčíně u Andrease Havíře (MA Trenčín). — R. 1593 K. Bieler, měšťan těšínský, Žilíně o své pohledávce, chce získati buď peníze, nebo zadržu v Žilíně (MA Žilina). — R. 1592, hejtman a rada na Těšíně Žilíně o pohledávce Barbary Spurkové z Jablunkova v Žilíně u Macka Pečka (MA Žilina). — R. 1592, K. Bieler a V. Chudoba se domáhají zaplacení pohledávky v Žilíně (MA Žilina). — R. 1607, 15. 10., Hradiště Trenčínu o dluhu obyvatele trenčínského Jiřka Tanáče 100 fl. (MA Trenčín). — R. 1608, 7. 5., Jiřík Zatorský z Meziříčí pod Rožnovem B. Štiavnicí o své pohledávce ve výši 37 fl. za postavy (MA B. Št.). — R. 1608, 21. 7., Trenčín Hradišti o pohledávce hradištských obchodníků ve výši 100 fl. (MA Trenčín). — R. 1608, 24. 7., Hradiště Trenčínu, o dluhu Trenčínských (tamtéž). — R. 1609, 5. 2., Jiřík z Rostropic na Vendryni B. Štiavnicí o pohledávce ve Štiavnicí 8 fl. (MA B. Št.). — R. 1613, 20. 4., Brod Trnavským o dluhu kožešníka z Trnavy (MA Trnava). — R. 1614, 9. 2., Hodonín Trnavě o dluhu měšťana trnavského v Hodoníně (MA Trnava). — R. 1615, 2. 10., Jiří Thurzo Bruntálskému z Vrbna o dluhu Jana Gerta z bytčanského panství (OL₄ Thurzo). — K r. 1620 mnoho pohledávek z českých zemí (k Trnavě, B. Štiavnicí — MA Trnava a B. Št.). — Z pohledávek slovenských obchodníků v českých zemích uvádím: k r. 1508, 7. 5., dlužní úpis Žofie z Valdštejna; na 54 mor. zl. převzaté od Jana a Bartoloměje z Žerotína (*Kniezsa* č. 50). — R. 1543, 6. 11., Olomouc Trnavě ve věci pohledávky trnavského měšťana Fabiána Baratyho 161 fl. na sirotcích po olom. měšťanu Danieli Heptnerovi (MA Trnava). — R. 1561, 9. 7., Jan Vlček na Strážnici Trnavě o zadržení strážnického dlužníka v Trnavě (MA Trnava). — R. 1570, 30. 8., Václav Potůček, měšťan hradištský, Trnavě, neví, zač by byl dlužen Petrovi (tamtéž). — R. 1578, vicepalaš in uherský Em. Czobor českému zemskému právu o pohledávce poddaného z Kopčan u Václava Smetany v Hořicích v Čechách (StÚA Praha, varia, cizina — Uhry). — R. 1591, 12. 1., Jablunkov B. Štiavnicí o dluhu jablunkovského měšťana Matschkeho za víno (MA B. Št.). — R. 1593, 17. 2., Sidonie Káteřina B. Štiavnicí o dluhu jablunkovského měšťana Jiřího Milocha do Štiavnice (tamtéž). — R. 1591, 14. 7., Těšín B. Bystrici o dluhu těšínského měšťana V. Podichy B. Bystrici (MA B. B.). — R. 1610, 6. 9., olom., rychtář B. Štiavnicí o dluhu olom. měšťana ve Štiavnicí (MA B. Št.). — R. 1613, 23. 5., úředník brodského panství Trenčínu o zadržení peněz brodského žida při trenčínském právu (MA Trenčín).

²²¹⁾ R. 1502, 7. 5., moravský hejtman Jan z Lomnice potvrzuje, že mu bratři Michal a Štěpán Podmaničtí zaplatili dluh 1000 zl. (*Kniezsa* č. 40). — R. 1503, 21. 12., Jan Sulovský z Trebule o dluhu 500 zl. Petra ze Sv. Jiří (MA Olomouc, listiny 377). — R. 1507, 26. 9., Petr

tečného úvěru za účelem nákupu zboží byly uzavírány wszeliké půjčky na úrok, při čemž šlo často o to, aby bylo sanováno soukromé či zemské hospodářství.²²²) Nejvíce půjček uzavřela, pokud bylo možno zjistit, feudální třída, která se zadlužovala vlivem svého náročného života. A tu je zajímavé toto: Jestliže koncem 15. a poč. 16. stol. uzavírala půjčky spíše slovenská šlechta na Moravě, druhá polovina 16. a přelom 16/17 stol. je spíše ve znamení shonu českých feudálů za půjčkou na Slovensku, u feudálů slovenských.

Přestože se vžily jisté řady při úhradě úvěrových položek, přestože bylo zásadou vyřizovati spory v přátelském duchu a neporušovati ovzduší obchodní důvěry, přestože šlo často o pohledávky malé, nepřesahující 100 zl., nebylo snadné dostatí peníz za zboží prodané úvěrem. Nejednou bylo třeba užívati rozličných prostředků, aby dlužník byl donucen k placení. A tu ve prospěch zájmů jednotlivých věřitelů vystupovala často města, majitelé i úředníci jednotlivých panství, na jejichž území příslušní věřitelé žili. Sahalo se napřed k rozličným domluvám, adresovaným městským radám i majitelům panství, doufalo se, že dlužník poháněný exekučně před domácí právo, se nebude moci opřítí řádně prokázané žalobě a popřítí svůj dluh. Spoléhalo se na to, že městské rady či majitelé panství nebudou straniti místním měšťanům, ale že budou více přihlížeti k prosperitě i pověsti místního obchodu a obchodní důvěry.

Když tyto cesty nevedly k cíli, sahalo se k násilí, k tzv. obstávkám, které postihovaly zboží krajanů příslušného dlužníka, anebo se těmi obstávkami aspoň hrozilo.²²⁴) To mělo za následek nejednou vznik nových sporů a interpelací

od Sv. Jiří potvrzuje půjčku 500 zl. u Jana a Bartoloměje z Žerotína (OL, DL 22.566). — R. 1508, 17. 11., Petr ze Sv. Jiří a z Pezinku a manželka se přiznávají k dluhu u Jana a Bartoloměje z Žerotína (*Kniezsa* č. 51). — R. 1508, 7. 5., dlužní úpis Žofie z Valdštejna, manželky Petra ze Sv. Jiří, na 34 mor. zl. u Jana a Bartoloměje z Žerotína (*Kniezsa* č. 50). — R. 1510, 25. 10., Skalica Žerotínovi, zastavuje za půjčku 525 zl. uh. horní rybník (*Varsik* č. 258). — R. 1513, 20. 7., Václav Pavlovský potvrzuje, že Petr ze Sv. Jiří dluží 3000 zl. uh. a splatil 1000 zl. (OL, DL 38.736). — R. 1524, 2. 10., Václav Tetauer potvrzuje, že půjčil Františkovi z Pezinku 1150 zl. a potvrzuje splátku úroku (*Kniezsa* č. 72). — R. 1569, Mikuláš pivovarcí z Lipníka Kremnicí, žádá, aby mu Kremničtí vrátili 12 fl. (A. *Dubay*, Kremnické listy, str. 38). — R. 1572, Kutná Hora Štiavnicí, vymáhají peníze půjčené Matysovi Eiflendrovi (MA B. Št.). — Půjčky uzavírané z české strany na Slovensku r. 1594, 8. 2., Brod Štiavnicí, žádá o půjčku 1000 tof. (MA. B. Št.). — R. 1596, olom. biskup si půjčoval u majitelky budatínského panství 1000 zl. (A. Mejlatka, hraběnka na Budětíně. 1596, 22. 7., StA Krom., kop.). — R. 1597 se mor. stavové zadlužili u Illésházyho, župana lipoťského a majitele Trenčína, 20 000 zl. r. — za 1 zl. 55 pr. 6 kr., za 1 kr. 3 bílé (StA Brno, pam. sněm.). — R. 1616, 13. 7., Jan Jakub z Rotalu na Napaředích půjčuje si u Martina Czobora 5000 zl. na 10 % splatných r. 1617 (OL, ANR. fasc. 1637, no 63).

²²²) Viz *Varsik* č. 62.

²²³) Např. r. 1512, 24. 12., Smil Kuna z Kunštátu Trnavě, žádá vydati majetek, který byl zadržen v Uh. Brodě (*Varsik* č. 16). — R. 1514, 17. 5., Václav Tetauer z Tetova Trnavě, žádá, aby jeho poddaný byl propuštěn z obstávky (tamtéž č. 19—20). — R. 1529, 23. 5., královna

ze strany postižených, jejich měst, či vrchností a všechno jednání se točilo namnoze kolem toho, aby postižení byli z obstatky propuštěni a zabavené zboží jim bylo vráceno. V mnohých případech tento postup vedl k cíli, v jiných nikoli.

Jestliže dlužník zemřel, věřitelé se domáhali svých pohledávek exekučním řízením. Museli před právem (např. Brodu) připovědět na dlužníkovu jmění a řádně své pohledávky prokázat. Analogický byl postup také při vyhledávání pozůstalosti po příbuzných, kteří se kdysi vystěhovali do té či jiné země a tam získali nemovité majetky.

Jinak, pokud jde o obrat, který byl v některých případech dosahován v obchodních stycích česko-slovenských, a o peněžní prostředky, které se v některých transakcích objevily, i o hospodářskou sílu některých obchodníků, kteří se účastnili obchodního ruchu mezi zeměmi českými a Slovenskem v 16. a poč. 17. stol., není zpráv mnoho. Víme např., že trnavský obchodník Ambrož Šanta vyvážel dobytek na Moravu r. 1543 v ceně 3000 zl.,²²⁶) nebo že okolo r. 1526 půjčil trnavský měšťan Pavel Holý, který se podílel na moravsko-slovenském obchodě, majiteli bzeneckého panství na Moravě 7000 zl.,²²⁷) nebo že meziříčský velkoobchodník kramářským zbožím Jan Kořistka měl se svými druhy ve 40 letech 16. stol. na Oravsku pohledávku ve výši 1840 zl.,²²⁸) ale jinak nelze říci o této otázce na základě meziměstské korespondence, či městských knih mnoho. Lze snad dodat, že brodský poddaný Vít Pernikář jinak Vejvoda zvaný vezl r. 1615 směrem ke Skalici zboží za 400 zl.,²²⁹) nebo že kroměřížský obchodník vyvážel na Slovensko r. 1530 2200 klobouků,²³⁰) nebo že Trnavan Michal Boršič dlužil hustopečskému obchodníku r. 1592 500 zl.²³¹)

Nelze mnoho říci ani o tom, zdali výtěžky řemeslné a obchodní činnosti byly ukládány do dalších výrobních prostředků, do půdy, či jinam. V některých řemeslných a obchodních střediscích, např. středoslovenských báňských městech, se sice vytvářely již koncem 15. a 16. stol. počátky nových výrobních a obchodních forem, nových způsobů důlního a obchodního podnikání; do jisté míry analogická byla situace také na Moravě, kde např. v Jihlavě se

Marie B. Bystrici o zabavení dobytka Meziříčským (MA B. B.). — R. 1530, olom. biskup Thurzo B. Bystrici o obstavení 2 postavů sukna černého a 2 kusů vlčatého kroměřížskému obchodníku (tamtéž).

²²⁴) Viz dále.

²²⁵) Např. 1543, 3. 9., Trnava Prusinovskému na Čejkovicích (*Varsik* č. 164).

²²⁶) Tamtéž č. 163.

²²⁷) Viz dříve.

²²⁸) Viz dříve.

²²⁹) Fridrich z Kounic a na Brodě Skalci 1615, 2. 7., ve StA Brno, Nová sb. 514/11.

²³⁰) Viz pozn. 82.

²³¹) R. 1592, 31. 3., Hustopeče Trnavě (MA Trnava).

vytvořila v 16. stol. soukenická výroba podle dokonalejších pravidel a špěla takřka k manufaktuře. — Ale tu i tam se vývoj zastavil jakoby na poloviční cestě a obchodní kapitál byl investován do rozvoje výroby (až na některé případy středoslovenské) jen nepatrně a k rozsáhlejší přeměně obchodního kapitálu v kapitál průmyslový ani tu, ani tam v podstatě nedošlo. V cestě stálo soudobé feudální zřízení, nadvláda velkostatkářské vrchnosti na venkově a postupně také v poddanských městech, nadvláda zemědělského hospodářství, existence cechovního zřízení, přílišná vázanost obchodního života úvěrem, nedostatek většího provozního kapitálu atd. Zpravidla nikde nevidíme, že by skuteční obchodníci se účastnili jiného hospodářského života než obchodu, že by projevovali zájem o účast v důlním podnikání, o průmyslovou výrobu, že by budovali textilní manufaktury, anebo že by i zasahovali do jiných odvětví hospodářského života.

* * *

Při pouhé směně zboží a zkušeností v oblasti řemesla a obchodu nezůstalo. Všechny zmíněný obchodní ruch mezi zeměmi českými a Slovenskem v době předbělohorské byl doprovázen také vzájemnou fluktuací obyvatelstva. Jestliže v dosavadní historické literatuře byla tato fluktuace často uváděna více do souvislosti s tehdejšími využíváním horské půdy anebo s náboženským a kulturním děním,²³²⁾ lze říci v pozadí výzkumu řemesla i obchodu (i když případy přesunů kulturních i administrativních pracovníků a zejména vzájemné horské kolonisace by bylo možno rozmnožit),²³³⁾ že nemalý význam a vliv měly v té věci cesty za řemeslem i za obchodem, za službou či rodinnými záležitostmi, které v pozadí všeho vznikaly. Zájmy o živnost, řemeslo i obchod vedly ke dvojí věci: a) byl získáván nemovitý majetek na jedné či druhé straně, b) jednotlivci se přímo usazovali v sousední zemi. Ani v tom, ani v jiném ohledu nebylo ve starší době analogií.

Při tom nešlo tolik o fluktuaci mezi vesnickým obyvatelstvem, ale (a to je přirozené vzhledem k tehdejšímu rozdělení práce zemědělské i řemeslné, ke koncentraci řemeslné práce i obchodu v prostředí městském) o prolínání obyvatelstva městského, ať už pocházelo z měst královských či poddanských. Tato migrace se nepodobala útěku obyvatelstva, jak tomu bylo často v případě vesnických poddaných. Souvisela s cestou za chlebem, byla přirozeným přesunem řemeslníků a obchodníků, vyvěrajícím ze soudobého rozvoje řemesla a obchodu na straně jedné, či z jeho zaostávání na straně druhé. Ve většině případů se přenášely s lidmi živnosti i potřebné nářadí a hledaly se v druhé zemi možnosti práce a výdělků. Jednotlivci si zakupovali v nové vlasti nemovitý majetek,

²³²⁾ Varsik, Husité a reformácia cit. m.

²³³⁾ J. Macúrek, Valašská kolonisace v záp. Karpatech 15.—18. stol. (V tisku.)

zejména domy a půdu. Týkalo se to především příchozích z Moravy, či ze Slezska na Slovensko. Nechyběli tu ani příslušníci z Čech.

Pokud jde o dobu, kdy tato fluktuace (ať z českých zemí na Slovensko, či naopak) nabyla větší intensity, není to možné zjistit vždy bezpečně. Neboť v pramenech se stýkáme s přesuny řemeslníků a obchodníků teprve dodatečně, event. teprve u příležitosti pohledávek a pozůstalostí, které z fluktuace značně starší často vznikaly. — Zdá se však, že druhá polovina 16. stol. byla tu dobou hlavní a rozhodující. Léta před Bílou horou byla ve vývoji fluktuace, zdá se, údobím poměrného klidu. Proč tomu tak bylo, zasluhovalo by si zvláštní úvahu.

Jestliže studujeme konkrétně řečenou fluktuaci např. mezi Moravou a Slovenskem, která byla nejintenzivnější, vidíme přesuny nejvíce z těchto měst: a) z Brodu (do Trnavy, Súče, Trenčína, Banské Štiavnice, Banské Bystrice, »do rudných dolů« v Banské Štiavnici), b) ze Strážnice (do Skalice, Trnavy), c) z Hradiště (do Trnavy), d) z Klobuk (do Trenčína), e) z Veselí (do Trenčína), f) z Bylnice (do Trenčína), g) z Brumova (do Trenčína a Trnavy), h) z Velké (do Trnavy), ch) z Hluku (do Trnavy), i) z Meziříčí nad Bečvou (do Bratislavy, Banské Bystrice), j) z Nového Jičina (do Trnavy) k) z Oder (do Štiavnice), l) z Kroměříže (do Trnavy, Trenčína, Skalice, Bratislavy), m) z Příbora (do Štubně), n) z Olomouce (do Trnavy, Banské Bystrice, Banské Štiavnice), o) z Hranic (do Trnavy, Banské Štiavnice), p) z Litovle (do Banské Bystrice), r) z Brna (do Banské Štiavnice a Banské Bystrice), s) z Meziříčí nad Oslavou (do Trnavy), t) z Jemnice (do Trnavy).²³⁴⁾

²³⁴⁾ R. 1517, 29. 7., Trenčín Brodu, žádá, aby Tomáše Mudroně s majetkem propustili bývat do Trenčína (*Varsik* č. 261). — R. 1528, 13. 1., Hradiště Trnavě, o Petru Bumbalovi, hradištském měšťanu, který koupil dům v Trnavě (*Varsik* č. 33). — R. 1530, 18. 11., Jan Brunovský z Brodu zemřel v Trnavě (*Varsik* č. 51). — R. 1532, 21. 10., Jan z Žerotína Trnavě o bratru jeho poddaného Matěje Mrinkavého, který zemřel v Trnavě (tamtéž č. 61). — R. 1540, 31. 3., Brod Trnavě o Tobiášovi Uhrovi z Brodu, který „sem se mezi vás v společné sousedství poddal“ (MA Trnava). — R. 1540, 9. 4., Brod Trnavě, že Fabiána Uhra nemohou propustiti do Trnavy (*Varsik* č. 115). — R. 1543, 5. 1., Kroměříž Trnavě o otci kroměřížského měšťana Filipa, který měl majetek ve Skalici (MA Trnava). — R. 1548, 13. 6., Olomouc Trnavě o sestře olomoucké měšťanky Markéty, která žila v Trnavě (MA Trnava). — R. 1549, meziříčští cechmístiti cechu řeznického se přimlouvají v Bratislavě za přijetí Jiříka Vavřince, rodem ze Sokoľníček, do cechu (MA Bratislava). — R. 1554, Jetřich z Kunovic a na Brodě B. Štiavnici o bratru brodského zlatníka Honzy, který je v Štiavnici (MA B. Št.). — R. 1554, 27. 3., Jan Ždánský Trnavě o Vítkovi z Chropyně, který žil v Trnavě (MA Trnava). — R. 1555, 4. 6., v městském řádu skalickém o postupu vůči uprchlým z Moravy (OL, ANR). — R. 1559, 19. 4., Brod Trenčínu ve věci Jana Remenáře z Brodu, který se zakoupil v Trenčíně a může se tam s otcem odstěhovat (MA Trenčín). — R. 1560, Jan z Hranic B. Štiavnici jménem Tomáše, který je v B. Štiavnici (MA B. Št.). — R. 1562, 12. 6., Hranice Trnavě, že nehodlají propustit posla Špačka sjednaného na rok (MA Trnava). — R. 1563, Jiřík Bradáč, rychtář ve Veselí, Trenčínu, žádá o propuštění písaře Jiříka Pavla ze služeb města Trenčína (MA Trenčín). — R. 1563, 8. 7., Martin Cisař z Klobouk Trenčínu, Martinův syn Jiřík v Trenčíně (tamtéž). — R. 1565, 5. 5.,

Fluktuace z Těšínska a z českého Slezska, která byla daleko menší, špěla do Žiliny, Trnavy a do středoslovenského prostředí (do Banské Štiavnice a Štubně).²³⁵)

Pokud jsou doklady o imigraci z Čech na Slovensko, týkají se vesměs obyvatelů z Prahy, též něco z Klatov a Litomyšle, a to směrem do Trnavy, Skalice, Bratislavy, Banské Bystrice.²³⁶) — Zajímavý je zákaz Ferdinanda I.

uherská komora ve věci doporučení třicátníka na Moravě daného Janu Chybovi z Brodu jako „formanu k rudým dolům“ v B. Štiavnici (OL, Reg. tric.). — R. 1566, Olomouc B. Štiavnici, Valenta z Olomouce sládkem v B. Štiavnici (MA B. Št.). — R. 1566, Olomouc B. Štiavnici, Jan Hlaváč z Olomouce v B. Št. (tamtéž). — R. 1569, rychtář Hradiště Trnavě o Antošovi z Hradiště, t. č. v Trnavě (MA Trnava). — R. 1569, Kašpar z Přibora mytným v Štubni (A. Dubai, Kremnické listy, str. 38—9). — R. 1577, Martin z Brodu na službě u trnavského měšťana (MA Trnava). — R. 1577, Olomouc B. Štiavnici o Lorencovi, synu Šimona Maurera z Olomouce, a jeho službě v B. Št. (MA B. Št.). — R. 1577, 27. 7., Veliká Trnavě, sestra manželky mlynáře Duchka z Veliké v Trnavě (MA Trnava). — R. 1578, Jemnice Trnavě, „stateček“ Šimona Řemenáře v Trnavě (tamtéž). — R. 1578, 11. 1., Veliká Trnavě o Janu, synu Martina Hlavatého z Veliké, v Trnavě (tamtéž). — R. 1580, pekařský pomocník v Olomouci Messerschmidt B. Štiavnici, prosí o přijetí do služby (MA B. Št.). — R. 1581, 17. 7., Meziříčí nad Oslavou Trnavě, o Eliáši z Třebíče, který „ty časy do města Trnavy po živnosti své pracoval“ (MA Trnava). — R. 1582, 20. 3., lékárník v Uh. Brodě Jakub Reus B. Bystrici, omlouvá se, že se zpozdil se svým příchodem (MA B. B.). — R. 1582, 30. 4., Nový Jičín Trnavě, manželka Matouše Konvaře z Jičína v Trnavě (MA Trnava). — R. 1582, 5. 2., Kroměříž Trnavě o Vavřinci Němci z Kroměříže, tovaryši mydlářském v Trnavě (tamtéž). — R. 1587, Meziříčí nad Bečovou B. Bystrici, syn Matúše Buška v Meziříčí v B. B. (MA B. B.). — R. 1595, 7. 1., olom. biskup Bratislavě o bratru kroměřížského měšťana Kryštofa Meixnera, Michalu, měšťanu v Bratislavě (StA Krom., kop.). — R. 1598, Jiří Chudý z Klobouk Trenčínu o svém zeti Benku Vaytovi v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1599, sestra obyvatele dědiny Trhové v Súči (Okr. archiv Bojkovice, kniha dědiny Krhova III-1, f. 198). — R. 1606, 2. 5., úředník panství Hluk Trnavě, o Martinu z Hluku v Trnavě (MA Trnava). — R. 1610, Podivín Bratislavě, o Jiříku Pšeničkovi v Bratislavě a Jiříku Helerovi z Bratislavy v Podivíně (MA Bratislava). Jinak o českých přistěhovalcích v Bratislavě viz D. *Lehotská*, *Vývoj slovenské society do konca 17. stol.* Slov. Bratislava II-III, str. 35 ad.

²³⁵) R. 1573, 16. 9., Václav, kníže těšínský, Trnavě o sestře Markytě z Těšína, Barboře Bučkové v Trnavě (MA Trnava). — R. 1575, 19. 11., týž Trnavě, bratr Vitka Slováčka z Dolní Líšné Bartoš v Trnavě (tamtéž). — R. 1591, Jan Lhotský ze Lhoty na Těšínsku Žilíně, jeho příbuzná Barbora Kačerka v Žilíně (MA Žilina). — R. 1594, 9. 6., Těšín B. Bystrici, Tobiáš Hubáček z Těšína v B. B. (MA B. B.). — R. 1607, 25. 5., Opava B. Štiavnici, Jakub Tylšer v B. Št. (MA B. Št.). — R. 1608, 3. 2., Těšín B. Štiavnici, příbuzná lékárníka Wolfa Sigla ve Štiavnici (tamtéž). — R. 1618, 8. 8., Jan st. Bruntálský z Vrnbna, majitel panství frydeckého, Trnavě, syn Jana Poláka z Frýdku v Trnavě (MA Trnava).

²³⁶) R. 1570, Toman Jaruš na pražském hradě ve věci své švagrové Kateřiny z B. Bystrice (MA B. B.). — R. 1581, 15. 11., pražský arcibiskup Kremnici, syn jeho poddané Kateřiny Rottové David jako švec na vandru v Kremnici (MA Kremnica). — R. 1581, 28. 7., Praha Trnavě, syn pražského měšťana Šimona Koláře Václav v Trnavě (MA Trnava). — R. 1582, 26. 5., Vratislav z Pernštejna a na Litomyšli Bratislavě, přimlouvá se za svého poddaného z Litomyšle Jana Hauslufa, aby si mohl koupit v Bratislavě dům, kde by mohl skládat zboží

adresovaný v době persekuce v Čechách r. 1547 k horním městům slovenským, aby nepřijímala Čechů do svého prostředí.²³⁷) Nestačilo, že první Habsburk na českém trůně zasadil ránu městskému stavu doma, uvnitř země české. Pokládal za nutné oslabiti jej také tím, že odborným silám znemožňoval hledati si obživu ve středoslovenském bánském prostředí.

Nelze říci, jak tento zákaz působil. Víme však, že na slovenské půdě se usazovalo v 16. stol. mnoho lidí pocházejících z českých zemí. V městských knihách skalických jsou o tom údaje též velmi časté, a to zejména pro druhou polovinu 16. stol. Podle nich měšťané, kteří přišli z Moravy či z Čech, se zakupovali ve Skalici na domech i na vinicích.²³⁸) Byli tam tehdy i Slezané české národnosti. Také městský písař skalický (v letech 1580—1616) byl českým Slezanem. Lze říci, že Čechové ve Skalici, přehlízíme-li místní přistěhovalý element, byli hned za Charvaty, kteří byli první početnou cizí složkou ve skalickém obyvatelstvu. — V Trenčíně a Žilině tomu nebylo v 2. pol. 16. stol., pokud jde o českou imigraci, jinak.

Je otázka, jaké národnosti byli jednotlivci, kteří přicházeli z českých zemí. I když tu a tam byl zastoupen (např. v imigraci z Olomouce, Brna a dokonce i z Prahy) živel německý, přece jen český prvek měl jinde převahu, zejména pokud jde o imigraci končící v západoslovenských městech. Jedině tzv. habáni, kteří přišli z Moravy a usazovali se na západním Slovensku a sami byli na Moravě elementem cizím, tvořili výjimku.²³⁹) — Lze snad dodat, že česká předbělohorská imigrace přispěla nepochybně svým způsobem k posílení znárodňovacího procesu, který tehdy probíhal ve slovenských městech.

Sledujeme-li fluktuaci lidí z městského (řemeslnického i obchodního) prostředí ze Slovenska směrem na Moravu v 16. a poč. 17. stol., zjišťujeme imigraci z těchto slovenských měst: a) z Trenčína (do Brodu, Olomouce, Kroměříže, Klimkovic, Vyškova, Bojkovic, Strážnice, Kozlovic), b) z Trnavy (do Brodu, Veselí, Kroměříže), c) z Nového Mesta nad Váhom (do Kroměříže),

(MA Bratislava). — R. 1599, Ditrich Reinhart, měšťan pražský, radě N. Města pražského, o tom, že spolu se svým faktorem Jiřikem Šugelym vlastní v Trnavě dům (MA Trnava).

²³⁷) R. 1547, 20. 7., Ferdinand I. banským městům (MA B. B.).

²³⁸) *Varsík*, Husité a reformácia, str. 72.

²³⁹) L. Čulen, Habáni na západnom Slovensku, *Historica Slovaca* 1945. — F. Hrubý, *Die Wiedertäufer in Mähren*, Lipsko 1935.

²⁴⁰) R. 1503, Jan Sulovský z Trebule žije v Kroměříži (MA Olomouc, listiny č. 377). — R. 1510, 19. 11., Vladislav II. Bratislavským o měšťanu veselském Mikuláši Lysém (MA Bratislava). — R. 1521, Hradiště B. Bystrici o Martinovi, synu Kryštofa Kováře, někdy měšťanu bystrčckém (MA B. B.). — R. 1524, Jiří kupec, měšťan trenčinský, dlí v Kroměříži (*Varsík* č. 29, 265). — R. 1526 o středoslovenských banicích v Meziříčí, viz cit. práce P. Ratkoše, G. Heckenasta. — R. 1529, 10. 6., Beneš Gonter radě města Olomouce o majetku Matouše Pognera z Prešpurku v Olomouci (MA Olomouc). — R. 1532, 28. 12., Jan z Kunovic a na Brodě Trnavě o potomcích Jana Kalouse a Jiřího Zykaly, kteří měli majetek v Trnavě, a žijí v Brodě (*Varsík* č. 64). — R. 1530

d] z Trebule (do Kroměříže), e] z Banské Bystrice (do Brodu, Hradiště, Otrokovice, Meziříčí nad Bečvou, Olomouce, Kroměříže), z Banské Štiavnice (do Klobouk, Brna, Olomouce, Budišovic, Brodu), f] z Bratislavy (do Veselí, Fryštáku pod Lukovem, Olomouce), g] z Pezinku (do Olomouce), h] ze Skalice (do Lipníka, Kroměříže, Brodu), ch] z Bytče (do Brodu, do Meziříčí nad Bečvou), i] z Ilavy (do Brodu), j] z Košic (do Hradiště).²⁴⁰

a dále Petr a Fabián Uher (jmenovali se též Barathy) napřed usazení v Trnavě, stali se měšťany Uh. Brodu a vynikli jako obchodníci dobyt看em ve velkém. — R. 1543, Fabián Uher stal se opět trnavským měšťanem, Petr Uher zůstal v Brodě (*Varsik* str. 151/2). — R. 1533, Klimkovic Trenčínu o bratru Doroty Tomáše, žijícím v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1534, biskup Stanislav Thurzo o Jiřím Kupcovi Trenčínském, jako měšťanu kroměřížském (StA Krom., kop.). — R. 1535, 2. 4., týž trenčanské stolici ve věci Jiřka Trenčínského, měšťana v Kroměříži (StA Krom., kop.). — R. 1538, 19. 7., Hradiště Trnavě ve věci Jiřího Kovarčíče z Trnavy, který se měl usaditi v Hradišti (*Varsik* č. 98). — R. 1545, 19. 6., Hynek Bilík z Kornic a na Veselí Trnavě o Ferenci Levayovi z Trnavy, sloužícím na Veselí (MA Trnava). — R. 1549, o Burianu Skalickém, sedláku ze Skalice, v Lipníku, o Janu Krškovi z osady Turo u Žiliny v Lipníku (MA Lipník, reg. purk. 15, reg. smluv svatebních č. 6). — R. 1552, Brod Štiavnici o Barboře a jejímu synu Kryštofu Hanimanovi, předtím v Štiavnici a nyní v Brodě (MA B. Št.). — R. 1556, olom. biskup Trenčínu ve věci dcery Kubranského z Trenčína Barbary, provdané za Matouše Pilouse ve Vyskové (StA Krom., kop.). — R. 1556, olom. biskup Trenčínským o Matěji Taborkovi z Kroměříže, předtím třicátníku v N. Městě nad Váhom (tamtéž). — R. 1559, Brod Trenčínu o řemenáři Janu z Trenčína v Uh. Brodě (MA Trenčín). — R. 1559, Jiřík Koločenský ze Strážnice Trenčínu, napřed trenčínský měšťan, zlatník, potom měšťan ze Strážnic (tamtéž). — Podle přípovědi k městské živnosti v Brodě přišli do Brodu: Jan Ruoženého Martina syn ze Skalice (r. 1560), Jan Červenka, krejčí z Bytče (r. 1561), Jan Venkloda ze Skalice (r. 1569), Jan Mráz z B. Bystrice (r. 1605), Okr. archiv v Bojkovicích. — R. 1560, Šimon Muravý Trenčínu, sám žije v Brodě, manželka jeho v Trenčíně (MA Trenčín). — R. 1562, 6. 4., Fridrich Tetour z Tetova a z Malenovic Trenčínu, v Bojkovicích si chce otevřít živnost někdejší trenčínský měšťan Mikuláš Ošlejšch (tamtéž). — R. 1553, 23. 3., Kroměříž Trenčínu o Floriánovi Frantovi ze Žiliny, potom žijícím v Trenčíně, o jeho příbuzných Alex. Frantovi a jeho bratru v Kroměříži (tamtéž). — R. 1564, olom. biskup Františku Thurzovi o Symforianu Frantů (asi poddaném Františka Thurza), který měl dvůr a dům v Kroměříži (StA Krom., kop.). — R. 1572, 24. 3., abatyš kláštera na Starém Brně B. Štiavnici o Jiřím Kordivánim, klášterním poddaném, původem z B. Št. (MA B. Št.). — R. 1577, 19. 10., Brod Trnavě, Matyáš Sekel sloužil napřed u Kyše Ference v Trnavě, potom žil v Brodě (MA Trnava). — R. 1587, Brod Trenčínu o Petru Charvátovi z Trenčína „řemesla barvířského a krejčířského“, nyní v Brodě (MA Trenčín). — R. 1586, Jan Svoboda, měšťanu trenčínskému, byl z Trenčína, žije v Brodě (tamtéž). — R. 1587, 27. 10., Jiří Kokorský v Otrokovcích B. Bystrici: Jiří Tele, chirurg v Otrokovcích, jeho rodiče v B. B. (MA B. B.). — R. 1588, Jakub Haubner, brašnář v Olomouci, B. Štiavnici, žije v Olomouci, jeho sestra v B. Št. (MA B. Št.). — R. 1589, 9. 2., Fryšták pod Lukovem Bratislavě o Vavřinci Raiserovi, kdysi měšťanu bratislavském (MA Bratislava). — R. 1589, 16. 2., úředník olomouckého biskupa Alex. von Marksdorf B. Štiavnici o biskupském služebníku, jehož otec zemřel ve Štiavnici (MA B. Št.). — R. 1590, 9. 12., olom. biskup olomoucké radě ve věci Jana Nouzky „Uhra“, jehož otec žil v Olomouci, (StA Krom., kop.). — R. 1601, 26. 6., Michl Czeysl v Budišovicích B. Štiavnici o svých rodičích v B. Št. (MA B. Št.).

Tato fluktuace byla nepochybně větší, než ji naznačuje meziměstská korespondence. Ukazují na to např. purkrechtní knihy Meziříčí nad Bečvou a sousedního Krásna, kde nacházíme usedlé měšťany (už v 2. pol. 16. stol.), jejichž příjmení prozrazují nepochybně slovenský původ. Např. Předmirské (asi od osady Predmieru), Malobytské (asi od osady Malá Bytča), Přivitské (asi od Prievidze), Bytčanské (asi od Bytče). Rodiny ty náležely počátkem 17. stol. k nejbohatším usedlým v Meziříčí nad Bečvou a v Krásně. — Jinak počátkem 17. stol. se stýkáme v městských knihách meziříčských také s měšťany, u nichž se přímo zapisuje jejich slovenský původ. Jsou to např.: Jiřík Hrabovský z Žiliny, Michal Hrabovský z Žiliny, Daniel Hrabovský (rektor školy v Meziříčí). — Analogicky tomu bylo v Brodě. Ze seznamu přípovědí k městským živnostem v Brodě, v nichž je udáván také původ přistěhovalců, vidíme, že velký příliv obyvatelstva (namnoze ze Slovenska), nastal v 80. letech 16. stol., kdy majitelem panství a města byl Jetřich z Kunovic a kdy město prožívalo období skutečné hospodářské prosperity. Do r. 1620 se tam přistěhovalo asi 70 řemeslníků z jiných částí Moravy, 26 ze Slovenska, 19 z Čech.

K fluktuaci ze Slovenska na Těšínsko a do Čech v téže době je méně zpráv. V prvném případě lze zjistiti fluktuaci mezi Banskou Štiavnicí a Jablunkovem; Banskou Štiavnicí a Kremnicí s Těšínem a Krnovem, Žilinou a těšínským Hrádkem, Banskou Bystricí a Opavou.²⁴¹⁾ — V druhém případě objevuje se fluktuace mezi Banskou Štiavnicí, Trnavou a Kutnou Horou i Prahou, mezi Banskou Bystricí a Ústím nad Labem, mezi Bratislavou a Pardubicemi, Trnavou a Střibrem.²⁴²⁾

Také v přílivu lidí ze Slovenska do českých zemí převládal živel slovenský. Bylo tu ovšem také dosti Němců, zejména středoslovenských, kteří v době, kdy u nich doma probíhal slovakisační proces, si nacházeli cestu do českých zemí, hledali v nich obživu a jistým způsobem posilovali německý prvek, žijící tehdy v českém prostředí.

²⁴¹⁾ V. Sedlnický Kremnici r. 1567 žádá, aby jeho poddanému Ondřejovi Talárovi z Bartošovic vydali dědictví po otci, který zemřel v předměstí Kremnice (A. *Dubay*, *Kremnické listy* str. 42—3). — R. 1573, 10. 8., Těšín B. Štiavnicí, žádá, aby nebránili Tomáši Heisovi, který se chce usídlit v Těšíně jako lazebník (MA B. Št.). — R. 1577. 7. 9., Opava B. Bystrici, přimlouvá se za Markétu, vdovu po býv. bystrickém školmistru (MA B. B.). — R. 1591, 6. 3., Jablunkov B. Štiavnicí ve věci dědictví po otci Martina Hřiba (MA B. Št.). — R. 1615, výpověď mezi Balcarem Košilí, Tomášem Paršákem, obyvateli města Žiliny, a Kašparem Rykalú ze vsi Grudku na těšínsku (Archivum państw. w Ciecynie, sign. 1192). O přílivu ze Slovenska na Těšínsko svědčí ještě: a) *cechovní zápisy těš.* z pol. 16. a poč. 17. st. (Archiv čes. mus. v Praze sig. 1162, zaznamenávající přijetí učňů též ze Slovenska do cechu soukenického, b) *jablunkovské gruntovnice* (StA Opava), kde je však pro 2. pol. 16. a poč. 17. stol. více dokladů o odchodu z Jablunkova na Slovensko (do Žiliny, Varina, Nov. Mesta n. K., Rudiny) nežli naopak.

²⁴²⁾ Stříbrno Trnavě ve věci Jakuba, měšťana trnavského, který se usadil a oženil ve Střibře (MJA Trnava). — R. 1584, 21. 5., Ústí nad Labem B. Bystrici, žádá o svědectví o původu Jakuba

Třeba dodat, že kromě migrace za živností bylo dosti příkladů z té i druhé strany, týkajících se příbuzenských svazků a sňatků, umožněných asi cestami za řemeslem a obchodem, pomocí nichž se mnozí obyvatelé dostávali často daleko od svého rodiště. Takové případy nacházíme, pokud jde o postup z českých zemí na Slovensko (a to zase především v 2. pol. 16. stol.), mezi: Brodem—Trnavou, Hustopečí—Trnavou, Kojetínem—Žilinou, Lanškrounem—Banskou Štiavnicí, Ivančicemi—Trnavou, Slavkovem—Trnavou, Bystřicí u Olomouce—Trnavou, Fulnekem—Banskou Štiavnicí, Opavou—Banskou Štiavnicí²⁴³) a pokud jde o postup ze Slovenska do českých zemí mezi: Bratislavou—Olomoucí, Trnavou—Brodem, Trnavou—Meziříčím nad Bečvou, Trnavou—Brnem, Trnavou—Strážnicí, Trnavou—Kyjovem, Banskou Štiavnicí—Veselím, Levočí—Kroměříží, Trnavou—Těšínem.²⁴⁴)

V tom i v druhém případě se uvedené doklady týkají vesměs jen lidí, pocházejících v Moravy, Slezska a Slovenska.

* * *

Mollera z B. B., který se měl stát správcem ústeckého hradu (MA B. B.). — R. 1588, Kutná Hora B. Štiavnicí, Martin Silný ze Štiavnice se usadil v Kutné Hoře, kde „potřebný jest“, otec Jan S. žije v B. Št. (MA B. Št.). — R. 1601, 2. 10., Daniel Kühn, služebník českého kancléře, B. Štiavnicí, vymáhá pozůstalost po své matce v B. Štiavnicí (MA B. Št.).

²⁴³) R. 1540, Tobiáš Uher Trnavě, za mlynáře do Trnavy se provdala Kateřina, dcera brodského měšťana (MA Trnava). — R. 1544, 15. 3., Vysoké Mýto Trnavě, manželka Jana Krejčího, měšťana trnavského, žije ve Vysokém Mýtu (tamtéž). — R. 1571, Kojetín Žilíně, Ivanka z Kojetína provdaná v Žilíně (MA Žilina). — R. 1573, 6. 9., Jan Jetřich z Kunovic Trnavským, sestra Kateřiny z Mikulčic v Trnavě (MA Trnava). — R. 1574, 21. 12., Ivančice Trnavským, Žofie sestra ivančického měšťana Šimona Šturma, v Trnavě (tamtéž). — R. 1578, 26. 11., Ivančice Trnavským, ve věci zámečníka Kryštofa, který se domáhá podílu na pozůstalosti (tamtéž). — R. 1578, úředník Lanškrouna B. Štiavnicí, sestra Jakuba z L. Ludmila provdána do B. Št. (MA B. Št.). — R. 1584, Brod Trnavě, dcera Václava Ryby z Brodu manželkou Viktorina Ondřejovského, mlynáře z Trnavy (MA Trnava). — R. 1585, Hustopeče Trnavským, podávající dobrozdání o nějakém Václavovi dlákem v Trnavě (tamtéž). — R. 1591, Slavkov Trnavě, Zachariáš Milner v Trnavě, jeho manželka ze Slavkova (tamtéž).

²⁴⁴) R. 1533, svatební smlouva mezi Ondřejem Pitnerem, kraječem suken, a Barborou, vdovou po Tomanu Kloboučnickovi z Bratislavy (MA Olomouc, rkp. 1803, f. 130a-b). — R. 1541, 30. 12., svatební smlouva mezi Ambrožen Geblem, měšťanem trnavským, a Janem Kořistkou, obchodníkem v Meziříčí, jehož sestru si Ambrož bral za manželku (*Varsik* č. 132). — R. 1541, 25. 5., dcera trnavského měšťana Holého žila — asi provdána — v Brně (MA Trnava). — R. 1552, Jan Jetřich z Kunovic a na Brodě B. Štiavnicí ve věci Jana, zlatníka v Brodě, jehož matka žila v B. Št. (MA B. Št.). — R. 1554, 8. 5., Strážnice Trnavě ve věci Mikuláše Hovězího z Trnavy, jehož sestra žila ve Strážnici (MA Trnava). — R. 1619, 14. 6., Krnov Levočí o krnovském měšťanu Filipu Weiglovi a jeho švagru Jiřím Klose, měšťanu levočském (MA Levoča). — R. 1620, 24. 6., Vysoké Mýto Stanislavu Thurzovi, manželka Václava Hrušky z Vysokého Mýta Mandalena v Píšť. Teplicích (OL, Thurzo, reg. 6). — R. 1620, 14. 6., Těšín Trnavě, příbuzný Kvisků z Těšína v Trnavě (MA Trnava).

Názory starší literatury (např. Z. Wintra), jako by 16. stol. bylo dobou úpadku českého řemesla (např. soukenictví a plátenictví), i českého obchodu, názory jiných badatelů, jako by český obchod s okolím byl v 16. a poč. 17. stol. jen nepatrný, třeba na základě studia vztahů česko-slovenských v oblasti řemesla a obchodu opravití.^{244a}) Třeba také říci, že ústřední postavení v těchto vztazích nepřípadalo v řečeném ohledu ve století před Bílou horou Čechám, nýbrž spíše Moravě a Těšínsku. Tyto země byly jakoby páteří rozvíjejících se česko-slovenských styků 16. a poč. 17. stol. Je to pochopitelné. Vždyť zpravidla oblasti, které mezi sebou sousedí, mívají ve vztazích národů důležitou úlohu. Věci ovšem nelze zjednodušovati. V mnohých případech připadala jistá úloha i Čechám. Dokonce Praha, která v 16. stol., tj. v době, kdy se stala císařskou residencí a příliš byla zapojena na země německé a Itálii anebo udržovala obchodní styky především v rámci českého království,²⁴⁵) ocitala se nejednou v přímém obchodním styku se Slovenskem. Názor, jako by Pražané vyváželi za hranici českého království zboží jen zřídka, jako by šli, pokud jde o východní cesty, se svým zbožím jen na západní Moravu, jako by pražský meziobchod měl jen provinciální význam, není asi správný.

Pokud jde o zboží převážené z české strany na slovenskou, byla zřejmě převaha na straně české. Ve věci přímého a transitního obchodu lze říci asi toto: I když připustíme, že mnohé předměty dovážené ze Slovenska na Moravu, či naopak, byly zbožím transitním, šlo ve většině případů o přímý obchodní styk a o vývoz zboží, které bylo potřebné na obou stranách.

Fluktuace obyvatelstva, souvisící s rozvojem řemesla a obchodu mezi městy českých zemí a Slovenska, byla nepochybně pozoruhodná. Bude ovšem potřeba ještě dalšího studia, aby dotčené otázky byly objasněny podrobněji.

^{244a}) Pomáhají k tomu také některé slovenské urbáře, jako např. urbář panství lednického z r. 1600 (OL Bdp., odd. U. et C., fasc. 18, fotokopie v PA Bratislava), kde např. u osady Vydrné čteme: Item iudex, dum pro vino, pro sale, pro piscibus in Moraviám eundum esset, solvit mediam partem sumptuum... census colonorum: pelles mardurinas, lupinas, vulpinas aliásque in Moraviám vel alio dividendere sub poena et mulcta nemo audet, sed pro statuto precio domino terrestri dare tenetur, videlicet pellem mardurinarum d. 40. vulpinam d. 32, lupinam fl. 1 etc.

²⁴⁵) J. Janáček, cit. d.